# İmam Ali (a.s)

Yazar:

al-shia Sitesinden Alınmıştır!.

Türkçe

2010-04-28 12:31:31

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

al-shia Sitesinden Alınmıştır!.

Hz. Emir-ül Mü'minin Ali (a.s), Beni Haşim kabilesinin büyüğü, Hz. Peygamber-i Ekrem'in amcası Ebu Talib'in oğludur. Ebu Talib, Peygamber efendimizi çocukluk döneminden itibaren kendi evinde büyütüp himayesi altına almış,

Hazret'in peygamberliğe seçilmesinden sonra da hayatta bulunduğu sürece o ilahi nuru, kafirlere, özellikle de Kureyş kafirlerine karşı korumuş, bu uğurda hiçbir fedakarlıktan geri durmamıştır.

Hz. Ali, (meşhur rivayete göre) bi'setten on yıl önce dünyaya gelmiştir. Altı yaşında iken de Peygamber'in isteği üzerine, Mekke ve yöresinde meydana gelen kuraklık nedeniyle maddi sıkıntıya giren babasının yanından ayrılarak,

Peygamber'in evinde yaşamaya başlamış, böylece bizzat o Hazret'in eğitimi altına girmiştir. [1]

Bu arada Peygamber-i Ekrem, gelenek haline getirdiği Hire dağındaki yıllık ibadeti esnasında ilk vahiy inerek peygamberliğe seçildikten sonra eve dönüp olayı anlattığında, o Hazret'e ilk iman getiren kişi Hz. Ali (a.s) olmuştur. [2]

Yine İnzar ayeti ismiyle meşhur olan "En yakın aşiretini uyar" [3] ayet-i kerimesi nazil olarak Peygamber-i Ekrem yakın akrabalarını uyarmakla görevlendirildiğinde, Hz. Resul akrablarını toplayarak onlara:

"Sizlerden kim, benim bu görevimde bana yardım etmeye hazırdır ki, benim kardeşim, vasim ve aranızda halifem olsun?" buyurduğunda, onların arasından yalnızca Hz. Ali (a.s) ayağa kalkarak imanını ibraz etmiş, buna müteakip Peygamber-i Ekrem de mübarek elini Hz. Ali'nin omuzuna koyarak: "Bu benim kardeşim, vasim ve sizin aranızdaki halifemdir;

onu dinleyin, ona itaat edin" buyurarak o Hazret'in iman etmesini kabul etmiş ve İslam dininin ilk başından itibaren kendinden sonra Hz. Ali'nin geldiğini

vurgulamıştır.

Böylece Ali (a.s) Müslümanlar arasında ilk iman getiren ve hayatı boyunca Allah'tan başkasına tapmayan ilk şahsiyet olmakla birlikte, Hz. Resulullah (s.a.a)'dan sonra İslam dininin ikinci şahsiyeti oluvermiştir. [4]

Ali (a.s), Peygamber-i Ekrem'in hicretine kadar devamlı onunla birlikte olmuş, düşmanlarına karşı onu savunmuş, kafirlerin Allah Resulü'nü katletme kararı aldıkları hicret gecesi de Ali (a.s),

canını feda etmek pahasına, Peygamber efendimizin yatağında yatmış ve Resul-ü Ekrem bu sayede gizlice evden ayrılarak emniyet içerisinde Medine'ye doğru yola koyulabilmiştir.[5] Hz. Rusulullah'ın emniyete kavuşmasından sonra da o Hazret'in vasiyeti üzerine,

Peygamber-i Ekrem'in nezdinde emanet olan halkın emanetlerini sahiplerine iade ederek annesini, Resul-ü Ekrem'in sevgili kızı Fatimei Zehra'yı başka iki kadınla birlikte alıp Medine'ye doğru hareket etmiştir.[6]

Medine'de devamlı Resulullah'la birlikteydi. Peygamber-i Ekrem hiçbir zaman gizlide ve açıkta onu kendisinden ayırmadı. Biricik sevgili kızı Hz. Fatıma'yı zevce olarak ona münasip gördü. Müslümanlar arasında kardeşlik akdi okuttuğunda, Ali'yi (a.s) kendisine kardeşliğe layık gördü.[7]

Ali (a.s) Peygamberin katıldığı tüm savaşlarda hazır bulundu. Bir tek Tebuk savaşına katılmadı. O da Peygamberin emri ile Medine'de Peygamberin yerinde kaldığı içindi.

İşte o zaman, yine Hz. Ali'nin seçkin makamını ümmetine bildirmek gayesiyle Hz. Ali'ye hitaben: "Sen bana oranla Harun'un Musa'ya oranla sahip olduğu mevkie sahipsin;

ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir" buyurdu."[8] Böylece peygamberlik dışında sahip olduğu makamlarının tamamın Hz. Ali (a.s)'da da bulunduğunu açıkca gözler önüne sergiledi.

Hz. Ali hiç bir savaşta geri adım atmadı; hiçbir an düşmandan kaçmadı; hiçbir şart altında Peygamberin emrinden çıkmadı. İşte bu nedenledir ki, Peygamber-i Ekrem'in: "Hiç bir zaman Ali haktan ve hak da Ali'den ayrılmaz"[9] övgüsüne mazhar oldu.

Ali (a.s) Peygamber'in vefatında otuz üç yaşındaydı. Tüm dini faziletlere sahip olup, sahabe içerisinde her açıdan en seçkin mevkide olmasına ve Hz. Resulullah (s.a.a)'ın ümmete açıkça:

“Ben kimin mevlası (efendisi) isem Ali de onun mevlasıdır” [10] ve “Ali benden sonra her mü’min erkeğin ve mü’me kadının velisidir” [11] buyurmasına rağmen o Hazret’in genç olması ve Peygamber'in savaşlarında kafirlerden bir çoğunu öldürüp,

onlardan düşman kazanması bahane edilerek hilafetten kenara itildi. Böylece o Hazret’in eli tüm genel olaylardan kesildiğinde evinin bir köşesine çekilerek özel kişileri eğitmeye başladı.

Peygamber'in vefatından sonra 25 yıl üç halifenin hilafet zamanı geçti. Üçüncü halife Osman öldürüldüğünde halk Hz. Ali'ye (a.s) biat ederek onu hilafete seçti.

Hz. Ali (a.s) dört yıl dokuz ay süren hilafeti müddetinde Peygamber'in siretine uyup, hilafet'e inkılap ve kıyam ruhu verdi. Toplumda çeşitli ıslahlara baş vurdu.

Elbette bu ıslahlar, bir kısım çıkar peşinde koşanların zararına olduğu için sahabeden bazıları, Ümm-ül Mü'minin "Ayşe" "Talha" "Zübeyr" ve "Muaviye" liderliğinde üçüncü halifenin kanını bahane ederek halifeye karşı çıkıp, çeşitli çirkin olaylara sebebiyet verdiler.

O hazret bu fitneleri yatıştırmak için Basra yakınlarında Ayşe, Talha ve Zübeyr ile savaştı ve bu savaş, Cemel savaşı adında maruf oldu. Irak ve Şam sınırlarında Muaviye ile savaştı; bu savaş Sıffın savaşı adını aldı ve bir buçuk yıl devam etti. Nehrevan adıyla maruf olan muharebesinde de Hariciler ile savaştı.

Böylelikle o hazretin hilafet müddetice gösterdiği çabaların bir çoğu iç kargaşaları gidermek yolunda geçti. Çok geçmeden Hicretin 40. yılı Ramazan ayının 19. günü Kufe mescidinde, sabah namazında, Hariciler tarafından yaralanıp iki gün sonra şehit oldu.[12]

Hz. Emir-ül Mü'minin (a.s) tarihin tanıklığına, dost ve düşmanın itiraflarına göre insani değerlerde hiçbir eksikliği olmayıp İslami faziletlerde Peygamberin terbiyesine tam bir örnek idi.

Onun şahsiyeti hakkında yapılan bahisler, Şia ve Ehl-i Sünnet ve bu konuda bilgi sahibi olanlar tarafından yazılan kitaplar hiç kimse hakkında olmamış ve yazılmamıştır.

Ali (a.s) ilim ve bilgi açısından Peygamberin ashabı arasında en üstünüdür. İlmi açıklamalarıyla özgür kanıtlama ve burhan tarzını ortaya koyduğu gibi, ilahi öğretilerde ve felsefi bahislerde de bulundu. Kur'an'ın lafzını korumak için Arapça dilbilgisi kurallarını icat ettiği gibi Kur'an'ın batınında da konuştu.

Hitabet etmekte en becerikli, Araplar içinde (birinci bölümde geçti) şecaatte dillere destan idi. Peygamberin zamanında ve ondan sonra yaptığı savaşlarda hiçbir

zaman paniğe kapılmadı.

Defalarca çeşitli olaylar örneğin Uhud, Huneyn, Hayber ve Hendek gibi savaşlarda Peygamberin ashabı ve ordusu paniğe kapılıp titrediler, bazıları da firar ettiler.

Fakat Ali (a.s) bunların hiç birinde düşmana sırt çevirmedi. Savaşta ün kazanan yiğitlerle savaştığında hiçbiri kurtulamadı. Bu güce sahip olduğu halde güçsüzlerle savaşmadı. Firar edeni takip etmedi, gece saldırı yapmazdı ve suyu düşmana kesmezdi.

Hayber savaşında hücum edip kalenin kapısını yerinden söküp bir kenara atması tartışılmaz tarihi bir realitedir .[13]

Yine Mekke'nin fethinde Peygamber-i Ekrem (s.a.a) putların kırılmasına emir verdiğinde Ali (a.s), Peygamberin isteğiyle, o hazretin omuzlarına ayaklarını koyarak Kabe'nin üzerine çıkıp, oraya dikilen taştan yontulmuş koskocaman Hübel denilen putu yıktı.[14]

Ali (a.s) takva ve abitlikte de tek idi. Onun sertliğinden şikayet edenlerin cevabında, Peygamber; "Onu kınamayın. Çünkü o Allah'a aşıktır." buyurdu.[15]

Sahabeden olan Ebu Derda, o hazretin kupkuru cesedini Medine hurmalıklarının birinde görünce haber vermek için onun evine gelip Hz. Fatıma'ya "Kocandan taraf başın sağ olsun" dedi.

Peygamberimizin kızı "Amcam oğlu ölmemiş, ibadet ederken ilahi korkudan bayılmıştır. Onun bu hali çokça görülmektedir" buyurdu.

Ali'nin (a.s) fakirlere yardım etmesi, emri altında olanlara muhabbet etmesi, çaresizlerin imdadına koşması, cömertliği ve affı hakkında bir çok kıssalar vardır.

Eline geleni Allah yolunda fakir ve miskinlere verip kendisi çok zor koşullarda yaşıyordu. Çiftçiliği, fidan dikmeyi, su kuyuları kazmayı ve bayır yerleri yeşillendirmeyi severdi.

Fakat bu yolda elde ettiği şeyleri fakirlere vakfederdi. O Hazretin vakıfları "Ali (a.s) sadakaları" adında meşhurdur. Hilafetin sonlarında bunların epeyce (yirmi dört bin dinar) geliri vardı.[16]

---

[1]- Fusul-ul Mühimme, 2. b. s.14, Harezmi'nin Menakıb kitabı, s.17.

[2]- Zehair-ul Ukba, Kahire b. yıl 1356, s.58. Harezmi'nin Menakıb kitabı, Necef b. yıl 1385 H. s.16-22. Yenabi-ul Mevedde, yedinci baskı, s.68-72.

[3] - Şuarâ: 214

[4]- İrşad-i Şeyh Müfid, Tahran baskısı, 1377 yılı, s.4, Yenabi-ul Mevedde, s.122, Tefsir-i Taberi c. 19 s. 68, Dürr-ül Mensur c. 5 s. 97

[5]- Fusul-ul Mühimme, s.28-30. Tezkiret-ül Havass, Necef baskısı, 1383 H. yılı, s.34. Yenabi-ul Mevedde, s.105. Menakıb-ı Harezmi, s.73-74.

[6]- Fusul-ul Mühimme, s.34.

[7]- Fusul-ul Mühimme, s.20. Tezkiret-ul Havass, s.20-24. Yenabi-ul Mevedde, s.63-65.

[8]- Tezkiret-ul Havass, s.1. Fusul-ul Mühimme, s.21. Menakıb-ı Harezmi, s.74.

[9]- Muhammed b. Şehraşub'un "Menakıb-ı Al-i Ebu Talib" kitabı, Kum baskısı, c.3, s.62 ve 218. Gayet-ul Meram, s.539. Yenabi-ul Mevedde, s.104.

[10] - Müsned-i Ahmet bin Hanbel 606, 906, 915, 1343, 2903, 17749, 18497, Sahih-i Tirmizi 2646, Sünen-i İbn-i Mace 113, 118 numaralı hadisler vs.

[11] - Müsned-i Ahmet 2903, 1908, 21934, 211883, 21889 numaralı hadisleri vs.

[12]- Menakıb-ı A-li Ebu Talib, c.3, s.312. Fusul-ul Mühimme, s.113-123. Tezkiret-ul Havass, s.172-183.

[13]- Tezkiret-ul Havass, s.27.

[14]- Tezkiret-ul Havass, s.27. Menakıb-ı Harezmi s.71

[15]- Menakıb-ı Al-i Ebu Talib, c.3 s.221. Menakıb-ı Harezmi, s.92.

[16]- Nehc-ül Belağa, üçüncü bölüm, 24. mektup.

---

Hz.Ali(a.s)Hilafetten Nasıl Uzaklaştırıldı?

Hz. Ali (a.s) Allah'ın emriyle ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in açık beyan ve tebliğiyle Gadir-i Hum günü halifelik makamına atanmış, ama daha sonra gelişen olaylarda ümmet, Allah ve Resulünün emrini uygulamamışlardı.

Hz. Resulullah (s.a.a)'in Gadir-i Hum günü açıkça irat buyurduğu hutbe henüz bütün Müslümanların kulağında çınlamaktayken, böyle bir şeyin nasıl ve niçin meydana geldiğine şaşırmamak gerçekten mümkün değildir.

Konunu biraz olsun aydınlığa kavuşması için burada tarihin bir dilimine kısaca değinmek, şu "Sakîfe Hadisesi"nin niçin ve nasıl vuku bulduğunu özetle incelemek durumundayız:

1- Tarihî belgelerin de sarihen ortaya koyduğu üzere Kureyşliler öteden beri Haşimîlere karşı düşmanlık besliyorlardı. Hatta Hz. Resulullah (s.a.a)'in sağlığında bile çeşitli yollarla bu kinlerini defalarca kusmuşlardı. Süleyman Belhî bu konuda çokça rivayet nakletmiştir.[1]

Hatta iş öyle bir hadde varmıştı ki, Hz. Resulullah (s.a.a); "Bazıları, Ehl-i Beytim konusunda bana eziyet ediyorlar." diye buyurmuş ve bunu duyan Ensar derhal silahlanıp savaşa hazır hâlde Peygamber-i Ekrem (s.a.a)'in huzuruna vararak savaşma izni talep etmişlerdi.

Muhibbuddin Taberî ve Bezzaz'dan gelen bir rivayette, Kureyşlilerin bir gün Benî Haşim'e küstahça çatarak; "Çiçek (Hz. Peygamber), bazen de bataklıkta yeşerir." dedikleri ve Hz. Resul-i Ekrem'in bu sözden pek rahatsız olduğu geçer.[2]

Kısacası Kureyşliler, halifeliğin Haşimîlere kalmasından yana değiller ve bu makamı Haşimîlerin elinden almaya çalışıyorlardı.[3]

Yakubî, İbn-i Abbas ile Ömer arasında geçen bir konuşmayı aktarırken Ömer'in; "Ey İbn-i Abbas! Allah'a yemin ederim ki, hakikaten amcan oğlu Ali, hilâfete en lâyık olan kimsedir! Ama Kureyşliler onu görmeye bile tahammül edemiyorlar!..."[4] dediğini yazar.

Buna benzer başka bir rivayette de İbn-i Esir aynı sözleri aktarır.[5]

İbn-i Ebi'l-Hadid, İbn-i Abbas'tan naklettiği bir rivayette Ömer'in şöyle dediğini yazar: "Ben Ali'nin mazlum olduğuna kesinlikle inanıyorum. Muhacirler, sırf yaşça genç olduğu için Ali'yi istemedi."[6]

Aynı anlamdaki cümleleri Taberî de Ömer'den aktarmaktadır.[7] el-Gadir'de, Ömer'in sözleri kelimesi kelimesine aktarılmaktadır.[8]

Abdulfettah Abdulmaksud "el-İmam Ali" adlı kitabında; "Kureyşliler, Hz. Peygamber'e besledikleri hıncı Hz. Ali'den çıkardılar." der ve; "Hz. Resulullah (s.a.a)'e ne yaptılarsa, Ali'ye de aynısını yaptılar." diye ekler!

Büreyde olayında, Hz. Resulullah (s.a.a)'in yanında, onu Hz. Ali (a.s)'dan şikâyette bulunmaya zorladıkları ve böylece Resulullah'ın Ali'ye olan sevgisinin azalacağını umdukları yazılır.[9]

Hz. Resulullah (s.a.a) Ehl-i Beytinin geleceğinden hep endişe duyar ve; "Benim ölümümden sonra Ehl-i Beytim bu ümmetin elinden pek çok perişanlıklar çekecek

ve ümmetim tarafından öldürüleceklerdir."[10] buyururdu.

Hz. Ali (a.s) şöyle der: "Kureyşliler Hz. Peygamber'e (s.a.a) besledikleri kin ve düşmanlığı bana karşı sürdürdüler ve benim evlâtlarıma da aynı şeyi yapacaklar. Benim Kureyş'le bir alıp veremediğim yoktu; ben Allah ve Resulü'nün (s.a.a) emri gereğince onlarla savaşmıştım."[11]

Bütün bunlardan da anlaşılacağı üzere "Muhacirler" olarak tanınan Kureyşliler, Hz. Ali (a.s) ve diğer Haşim Oğullarına düşmanlık ve kin güdüyorlardı. Her fırsatta dilleriyle veya kinayelerle bu düşmanlıklarını belirtmekte ve huzursuzluk çıkarmaktaydılar.

2- Kalbinde hastalık olanlar, bilhassa bazı Muhacirler, Hz. Ali'nin İslâm ahkâmını uygulama hususunda kimseye en ufak bir müsamaha göstermeyeceğini, bu hususta uzlaşma ve yumuşamasının imkânsız olduğunu,

buna göre böyle birinin işbaşına geçmesi hâlinde kendi durumlarının bir hayli zorlaşacağını -en azından umdukları refah ve mevkilere ulaşamayacaklarını- biliyorlardı. Ömer'in kendisi bunu bizzat vurgulayarak şöyle der:

"Vallahi eğer Ali, Müslümanların başına geçerse onları doğru yola sokacaktır. Gerektiğinde haklı olarak onlara çatacak, hesaba çekecek ve azarlayacaktır ki, bu da insanlara hoş gelmeyecek ve ona karşı kıyam ve isyan edeceklerdir!"

3- Mekke'nin fethiyle İslâm'ı kabul etmek zorunda kalan Ümeyye Oğulları ve bilhassa Muaviye ile babası, kardeşi ve diğer bir grup, kendi dostlarından, İslâm'ın merkezinde esrarengiz bir Emevî örgütü oluşturarak halifeliği Haşim Oğullarına kaptırmamak için işe koyuldular.

Bu tür bir plânın asıl müsebbiplerini bulabilmek için neticede kimin kârlı çıktığına ve sonuç olarak umulan makamları kimlerin elde ettiğine bakmak gerekir.

Nitekim, Hz. Ali'nin Ebu Bekir'e biat için zorla götürüldüğü gün, orada bulunan Ömer'e dönüp; "Bu sütü iyi sağ sen; yarısı sana düşecek nasılsa! Bugün Ebu Bekir için biat topluyorsun ki, yarın halifelik postunu sana devretsin!" diyerek çıkıştığı bilinmektedir.[12]

Gerçekten de Ebu Bekir ne şûra, ne de seçim yoluna gitmeksizin kendisinden sonra halifeliği Ömer'e bırakmış, bununla ilgili "yazı"yı, o sırada orada bulunan "Osman" yazmış, üstelik bu yazı da,

her nedense Ebu Bekir'in koma hâlinde olduğu ve sürekli baygınlık geçirip sayıkladığı son dakikalarında yazılmış ve Ömer tarafından oluşturulan altı kişilik "Şûra" da "Ali'nin seçilemeyeceği bir şekilde" tasarlanıp hazırlanmıştı!

Yine mevcut belgelere göre Hz. Ali'nin Ömer'in evinden çıkarken, orada bulanan amcası Abbas'a dönüp halifeliğin yine kendisine bırakılmayacağını söylediği bilinmektedir.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı üzere Sakîfe'de noktalanan "halife tayini" olayı önceden hesaplanıp plânı çizilmişti.

Önceden hesaplanmış ve kararlaştırılmış bu olayın nasıl gerçekleştirildiğinin ve hangi yöntemlerle uygulama safhasına getirildiğinin açıklığa kavuşması için Sakîfe hadisesini ana kaynaklarda nakledildiği üzere adım adım ve özetle incelemek faydalı olacaktır:

"Hz. Resulullah (s.a.a) dünyadan göçmüştü. Başlarında Hz. Ali (a.s)'ın bulunduğu Haşimîlerle diğer bir grup sahabe, Allah Resulünün (s.a.a) pâk naaşının gusül ve kefen işleriyle meşguldü.[13]

Muhacirlerin çoğuyla Üseyd bin Hazîre, Benî Abduleşhel, Evs kabilesinden bir grup[14] ve Zeyd bin Sabit ile Beşir bin Sa'd gibi "Ensar"dan müteşekkil bir grup Ebu Bekir'in etrafına toplanarak aceleyle Benî Saide Sakîfesi'ne doğru hareket ettiler.[15]

Bir grup Ensar da, Sa'd bin Ubade'nin etrafında toplanmıştı. Konuşmalar başladı. Her kafadan bir ses çıkmaya başlayınca ortada hiçbir sözbirliği yokken Ömer kimseye danışmaksızın Ebu Bekir'in eline sarıldı; nezaketli ifadelerle birbirlerini halife olmaya davet ettiler.[16]

Derken, Ömer Ebu Bekir'e biat etti. Beşir bin Sa'd ile Zeyd bin Sabit de konuşma yaparak Ebu Bekir'e biat konusunda Ensar'ı ikna etmeye çalıştılar. Muhacirlerle Ensar'ın çoğunluğunun biati sağlandı ve halife tayini işi böylece gerçekleşmiş oldu.

Burada dikkatle üzerinde durulması gereken birkaç nokta söz konusudur:

Hz. Resulullah (s.a.a)'in ölüm döşeğinde iken verdiği "Üsame" komutasındaki ordunun hemen yola çıkması, ayrıca Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ın da bu ordunun birer askeri olarak Medine'yi mutlaka terk etmeleri gerekliliği yolundaki kesin ve ısrarlı emrine rağmen Ebu Bekir,

Ömer ve Osman'ın -şu veya bu sebeple- Resulullah (s.a.a)'in emrine itaat etmeyip Medine'den çıkmadıkları,[17] Hz. Ali'nin (a.s) Muhacirlere yönelerek; "Allah aşkına ey Muhacirler! Hz. Resulullah (s.a.a)'in hükûmetine, Ehl-i Beytinin hakkı olan bu makama sahiplenmeyin!"[18] demesi;

Fazl bin Abbas'ın bu konuda konuşurken sadece Kureyşlileri muhatap alması;[19]

Mikdad'ın da "Şûra" günü sadece Kureyş'i muhatap alıp "Hilâfeti Hz. Resulullah

(s.a.a)’in Ehl-i Beytinin elinden çekip alan şu Kureyş'in yaptığına şaşırıp kalmamak mümkün değil!

Allah'a yemin ederim ki, Allah rızası için yapmadılar bunu; dünyayı ahirete tercih ettiler, işin aslı bu!" demesi[20]... vb. karineler bu işi yapanların -birkaç kişi dışında- Ensar olmadığını ve Kureyş'in bu işi plânlayıp uygulayan tek taraf olduğunu apaçık gözler önüne sermektedir.

Kureyş'in kimi zaman "Ali'nin yaşça küçük olması"nı bahane ettiği, kimi zaman da "halifelikle peygamberlik aynı ailede olmamalı" dediği bilinmektedir.

Demek ki meselenin aslı, Ömer'in de dediği gibi, "Kureyşlilerin Ali (a.s)'ı halife olarak görmeye tahammül edemeyecekleri"dir.[21]

Nitekim aynı şahıslar, bazen de "Gadir-i Hum" nassına rağmen içtihada kalkışmakta ve bir yerde Ömer'in de açıkça ifade ettiği gibi, "İş öyle icap etti..." ve "maslahat öyle gerektiriyordu."[22] diyerek konuyu kapatmaya çalışmaktaydı.

Tabiî ki halife tayin etme işinin kolayca olup bitmediği de bilinmelidir. Sırf bu yüzden Hz. Resulullah (s.a.a)'in mübarek naaşı defnedilmeyerek kendi evlerinde üç gün boyunca bekletilmiştir..."[23]

Evet... Meselenin çok acı boyutları var...

Hazret-i Resulullah (s.a.a)'in irtihalinin pazartesi günü olduğu, pâk naaşlarının ancak çarşamba gecesi toprağa verildiği kayıtlarda geçmektedir. Komşu evler, ancak çarşamba gecesi evden gelen kazma kürek seslerini duyunca, Hz. Resulullah (s.a.a)'in pâk bedeninin toprağa verilmekte olduğunu anlamışlardı.[24]

Sakîfe'de olan tartışmalarda Habbab bin Münzir-i Ensarî'nin ağzına toprak doldurulmuş, tekmeler altında ezilmekten güç belâ kurtarılmıştı. Sa'd ve oğlu Kays ile orada bulunanlar arasında çirkin münakaşalar olmuş, şairler Kureyş ve Ensar adına şiirler söylemiş, birbirlerini hicivlerle yermiş ve sert ifadeler kullanarak suçlamışlardı.

Ama sonunda Ensar yaptıkları bu işe pek pişman olmuş ve bu oldubittiden sonra kendi aralarındaki konuşmalarda sürekli Ali (a.s)'ın hilâfete daha lâyık olduğunu belirtmiş ve durum giderek değişerek Ebu Bekir'in düşmesi an meselesi hâline gelmişti.[25]

Ancak Muhacirler ne yapıp edip, halifeliği Hz. Resulullah (s.a.a)'in Ehl-i Beytinin elinden almayı başarmıştı. Bu arada mevcut şartların, onların lehine gelişmiş olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Yemame, Yemen ve Bahreyn'de ortaya çıkan mürtetler olayı, İslâm toplumunu

tehdit eden ciddî bir tehlikeye dönüşmüş ve bu tehlikenin boyutlarının farkına varan Hz. Ali (a.s) ve Şia'sı olan sahabîler, bu iç ihtilâfa -kendi haklarının çiğnenmesi pahasına da olsa- hemen son verilmesi gerektiği noktasında karar almışlardı.

Çünkü iç ihtilâfın farkına varan İslâm düşmanlarının Medine'ye saldırıp İslâm'ı tarihten silmeleri çok ciddî bir tehlike olarak ortada dolaşmaktaydı.

Öte yandan Haşimîlerin, bu bozuk ortamda direnip kargaşayı bastırarak duruma hâkim olabilecek güçleri de yoktu. Bu kargaşa sonucu gelişen olaylar her ne kadar belli bir grubun işine yaramış olsa da,

bu durumun doğurduğu sonuçlar bütün İslâm ümmetini olumsuz yönde etkilemiş birtakım çarpıklıların doğmasına ve bu çarpıklıkların günümüze kadar devam etmesine sebep olmuştur.

HZ.ALİ (A.S)'IN TARAFTARI OLAN BAZI SAHABÎLERİN

SAKÎFE OLAYINA İTİRAZLARI

Hz. Ali (a.s) ile onu izleyen bir avuç sadık sahabî, Hz. Resulullah (s.a.a)'in mutahhar bedeninin gusül ve kefen işleriyle uğraşırken, çoğunluk denilebilecek kalabalık bir grup, biraz ötede, hilâfeti ele geçirebilmek için münakaşalar başlatmış ihtilâfa düşmüşlerdi.

Bu olaylar neticesinde "oldubitti"yle karşı karşıya bırakılan Hz. Ali'yle Şia'sı (onu izleyenler), söz konusu çoğunluğa karşı gerekli mücadele imkânlarına sahip olmadıklarından İslâm dünyasını tehdit etmeye başlayan mevcut şartların bir iç ihtilâfa hiç mi hiç izin vermeyen böylesine bir ortamda meseleyi karşılıklı görüşmeler ve

tebliğ yoluyla halletmeyi tercih edip Müslümanları "aceleci ve zamansız eylem"leri noktasında uyararak bu yaptıklarının ileride çok kötü sonuçlar doğuracağına dair nasihatlerde bulundular.

HZ. ALİ (A.S)'IN TAVRI

İbn-i Kuteybe (Ö: H. 270) "el-İmâme ve's-Siyase" adlı kitabının "Ali'nin Ebu Bekir'e biat etmemesi" başlıklı bölümünde Ali (a.s)'ın Ebu Bekir'e biat etmemesinin nedenlerini anlatan konuşmasını aktardıktan sonra Ali (a.s)'ın orada bulunan Muhacirleri muhatap alarak şöyle dediğini nakleder: "...Allah aşkına ey Muhacirler,

Muhammed (s.a.a)'in kurduğu hükûmeti onun Ehl-i Beytinden almayın, Ehl-i Beyti, hakkı olan bu makamdan uzak tutmaya çalışmayın. Ey Muhacirler (Kureyş), Allah'a yemin ederim ki biz, insanlar içinde hilâfete en lâyık olanlarız! Çünkü biz Ehl-i

Beytiz! Siz de bilirsiniz ki, Kur'an okuyan, Allah'ın dininde fakih olan,

Allah Resulünün (s.a.a) sünnet ve yöntemini en iyi bilen, halkın işlerine vâkıf, bütün zulüm ve haksızlıklara karşı halkın haklarını müdafaa eden ve beytülmali eşit şekilde dağıtan, bu Ehl-i Beytin arasındadır.

İşte bundan dolayıdır ki liyakat ve hak sahibi biziz. Ve yine Allah'a andolsun ki böyle biri, biz Ehl-i Beytin arasındadır şu anda. Heva ve heveslerinize, nefsanî arzularınıza kapılmayın; yoksa Allah'tan uzaklaşır, Hak'tan kopup gidersiniz..."[26]

Tarih, Hz. Ali (a.s)'ın Hz. Fatıma (a.s)'ı bir bineğe bindirerek akşamları teker teker sahabenin kapısını çaldığını ve onlardan yardım istediğini, onlarınsa Hz. Fatıma (a.s)'a şu cevabı verdiklerini yazar:

"Ey Resulullah (s.a.a)'in kızı! Biz Ebu Bekir ile biat etmiş bulunmaktayız artık. Eğer Ali ondan önce gelip biat isteseydi, elbette ki Ali'ye biat ederdik." Bu cevap üzerine Hz. Ali; "Ben Hz. Resulullah (s.a.a)'in cenazesini ortada bırakıp hilâfet için biat toplama derdine düşemezdim." diyordu.[27]

HZ.FATIMA'TÜZ-ZEHRA(A.S)'IN İTİRAZI

Fedek meselesi için camiye gelmiş olan Hz. Fatıma (a.s), Fedek meselesini ele alarak oldukça düşündürücü ve çarpıcı bir konuşma yapmış ve hilâfet konusuna da değinerek şöyle demişti:

"Allah Teala, Resulünü yüce cennetlerinde peygamberlerin bulunduğu yere götürüp onu sizden ayırınca, sizde nifak kinleri görünmeye başladı ve Hz. Peygamber (s.a.a)'in zamanında konuşmaya cesaret edemeyen "sapmışların sözcüsü"nün dili söyler oldu,

cahillerle yalancılar belli oldu. Şeytan sizi çağırdı, ona icabet ettiniz; başkasına ait deveye binip başkalarına ait bir pınara yöneldiniz."[28]

Hz. Fatıma-ı Zehra (a.s)'ın bu hutbesi epey tafsilâtlıdır; dileyenler, bu hutbeyi içeren eserlere bakabilirler.

Hz. Fatıma-ı Zehra (a.s) ölüm döşeğindeyken Ensar ve Muhacirlerin hanımlarından kendisini ziyarete gelen bir gruba şöyle dediler: "...Müslümanlar Ali'de ne hata buldular ki,

halifeliği onun elinden alıp başkasına verdiler?! Allah'a yemin ederim ki, Ali'nin keskin kılıcı, azimli ve yolundan dönmez adımları ve uygulamada hiçbir müsamaha ve ayrıcalık tanımaması,

ilâhi ahkâm konusundaki bilgisi, Müslümanlara hoş gelmedi. Ama Allah'a andolsun,

Hz. Resulullah (s.a.a)'in Müslümanların idaresini kendisinden sonra ona bıraktığı gibi onlar da ona bıraksaydı, Ali İslâm ümmetini ifrat ve tefrite düşmeksizin idare ederdi. Çünkü Ali risaletin dayanağı, nübüvvetin desteği ve dinle dünya işlerinin bilgesidir.

Şunu bilin ki, İslâm ümmeti bu işte apaçık kendi zararına olacak şekilde davrandı. Allah'a yemin ederim ki, Müslümanlar Ali'nin yöneteceği bir hilâfette eziyete uğramaz, sıkıntıya düşmezlerdi.

Ali onları adalet ve bilgi pınarına doğru götürür ve doyasıya susuzluklarını giderirdi (herkes Hz. Ali'nin ilminden faydalanmış olurdu). Yerin ve göğün bereketleri Müslümanlara açılıverirdi o zaman!"

"Sözlerime iyi kulak verin ve bu duyduklarınızı sakın unutmayın. Daha nice şaşırtıcı şeyler göreceksiniz! Bekleyin hele!... Bu işte hangi delil ve karineyle davrandı onlar? Neye dayanarak yaptılar bunu? Cesur ve iş bilir bir uzmanı bırakıp korkak ve iş bilmez birine sarıldılar."

"Yolu bilip de diğerlerine de doğru yolu gösterenin mi, yoksa yolu bilmeyen ve kılavuzluğa ihtiyacı olanın mı halkı yönetmeye daha lâyık olduğunu bilmeyen şu güruha yazıklar olsun!"

"Ne oldu sizlere böyle?! Nasıl vardınız bu hükme?! Evet; Müslümanların yaptığı bu iş, tıpkı gebe devenin durumu gibidir![29]... Bekleyin hele, yakında doğuracak! O zaman süt yerine kâse kâse kan ve öldürücü zehir sağacaksınız!

İşte o zaman kötüler zararlı çıkar, gelecek nesiller geçmiş nesillerin düzüp koştuğu uğursuz temellerin sebep olduğu sonuçları görürler... O hâlde kesinlikle sizi saracak olan fitne ve fesadı bekleyedurun!"

"Keskin bir kılıç, her yeri sarıp kuşatacak; daimî bir kargaşa ve zalimlerin diktatörlük ve zorbalığıdır bundan böyle sizi bekleyen... Varınızı yoğunuzu yağmalayacak, olgunlaşmış buğday başakları gibi tırpanlayıp biçecekler sizi!

Bu uğursuz işin nelere yol açacağı şu anda belli değildir sizlerce... Ne de zavallıdır bunlar! Sizin kendiniz biat etmeye gelmedikçe biz Ehl-i Beyt, sizi zorlayamayız!"[30]

Hz. Fatıma'nın (a.s) bu konuşmasını dinleyenler içinde sağ kalıp Harre hadisesini gözleriyle görenler; Medinelilerin nasıl üç gün boyunca acımasızca katledildiğini, Kureyş ile Ensar'dan 700, sahabeden 70 ve diğerlerinden de on bin kişinin öldürüldüğüne bizzat şahit olmuşlardı.[31]

Tarih'ul-Hulefa'da, bu hadisede 1000'e yakın Medineli bakire kızın tecavüze uğradığı yazılmıştır.

## HZ.HASAN BİN ALİ(A.S)NE DEDİ?

İmam Hasan (a.s) Mescid'ün-Nebi'ye girdi. Ebu Bekir'i minberde görür görmez; "Babamın yerinden in!" dedi.[32]

Aynı olay Ömer döneminde de olmuş ve bu defa da İmam Hüseyin (a.s) aynı şeyi Ömer'e söylemişti!

İmam Hasan (a.s) babasının şahadetinden sonra -o gün- minbere çıkarak şöyle buyurdu: "Biz, Allah'ın galip gelecek olan hizbiyiz. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in mutahhar soyu, onun pâk ve tertemiz Ehl-i Beytiyiz.

Hz. Peygamber (s.a.a) bu ümmet arasında iki ağır ve paha biçilmez emanet bıraktı; birincisi Allah'ın Kitabı, ikincisi ise biz Ehl-i Beytiz! O hâlde biz Kur'an'ın tefsiri hususunda ümmetin -başvurması gereken- mercileriyiz.

Kur'an'ın hakikatlerini bilen beyan edicileriz; o hâlde emrimize itaat edin! Bize itaat etmeniz farzdır; bu, Allah ve Resulü'nün emrine itaattir."[33]

İmam Hasan (a.s) Muaviye'ye yazdığı bir mektupta şöyle buyurur:

"Allah Teala, Peygamberini ümmetin arasından alınca Araplar onun yerine geçme hususunda birbirleriyle tartışıp çekişmeye düştüler. Kureyşliler; "Biz Peygamber'in akrabası ve vârisiyiz, onun hilâfeti hususunda bizimle tartışmayın." dediler.

Araplar, Kureyş'in bu istidlâlini kabul etti, ama Kureyşliler bizim aynı konudaki -akrabalık- delilimizi kabul etmediler! Ne yazık ki Kureyşliler, Araplara kabul ettirdikleri şeyi, bizim hakkımızda kendileri kabul etmemekle haksızlık ettiler!"[34]

## HZ. SELMAN'IN İTİRAZI

Sakîfe günü Selman şöyle demişti: "Hz. Peygamber (s.a.a)'in Ehl-i Beytinden sapıp bir ihtiyara biat ettiniz. Halifeliği Ehl-i Beyte bıraksaydınız, kimse karşı çıkmaz, muhalefet etmezdi, nimetlerle dolu şerefli bir hayat sürdürürdünüz. Ama siz yapacağınızı yaptınız ve yapmanız gerekeni yapmadınız!"[35]

## HZ. EBUZER'İN GÖRÜŞÜ

O gün Ebuzer Medine dışındaydı. Medine'ye geldiğinde Ebu Bekir'in halife olduğunu görünce şöyle dedi: "Kılıcı aldınız, ama kınını unuttunuz (halifeliği kabullendiniz, ama gerçek halifenin yerini bilemediniz). Bu halifeliği Hz. Resulullah (s.a.a)'in Ehl-i Bet'ine bıraksaydınız, kimsenin itirazı olmazdı."[36]

Yakubî şöyle yazar: "Ebuzer Mescid'ün-Nebi'de bir konuşma yaparak şöyle dedi: 'Muhammed, Âdem'in ilminin vârisi olup bütün peygamberlerin faziletlerini

kendisinde toplamıştır.

Ali de Hz. Peygmaber'in vasisi ve ilminin vârisidir. Ey ne yapacağını bilemeyen şaşkın ümmet! Eğer Allah'ın öncelik tanıdığına öncelik tanır, Allah'ın geride bıraktıklarını geride bırakır,

halifeliği gerçek hak sahibi olan kendi peygamberinizin Ehl-i Beytine verseydiniz, dört bir yandan nimetler gelirdi sizlere ve kimse de muhalefet etmezdi.' "[37]

Yakubî, kitabının 2. cildinde Muaviye'nin biat meclisinde Kays'ın söylediklerini nakleder:

"Tarihte de kaydedilmiş olduğu üzere Ehl-i Beyt taraftarı sahabîler, imkânları ölçüsünde gayret gösterdiler, ellerinden geleni yaptılar, bilhassa altı kişilik şûra oluşturulduğu gün durumu düzeltmek için çok çaba sarf ettiler; ancak ümmet kendi durumunu değiştirmedi."

İbn-i Ebi'l-Hadid şöyle yazar: "Ammar Mescid'ün-Nebi'de ayağa kalkıp bir konuşma yaptı. Cemaat dört bir taraftan bağırarak susup yerine oturması için uyardılar; hatta bazıları;

'Halifelik işinden sana ne?!' gibi laflar ettiler. Ammar yerine oturup; 'Allah'a şükürler olsun; haktan yana olanlar her zaman mazlum olmuşlardır.' dedi."[38]

KARŞI ÇIKANLAR KİMLERDİ?

Halifelik olayında Hz. Ali (a.s)'in etrafında toplanıp çoğunluğun yapmış olduğuna ilk itiraz edenler, yani ilk Ehl-i Beyt takipçileri, ne adı sanı belli olmayan, ne de heva ve heveslerine kapılıp dünyalarına uyan kimselerdi.

Bilakis, bunların tamamı sahabe-i kiramdan olup Hz. Resulullah (s.a.a)'in yüce öğretisinde yetişmiş, bildiklerini ondan öğrenmiş zahit, abid, bilinçli, alim, siyaset bilimine vâkıf,

basiretli ve ileri görüşlü dürüst kimselerdi. Her biri, İslâm tarihinde asırlarca anılacak türden hizmet ve fedakârlıklarda bulunmuş, seçkin birer sahabî olan bu Müslümanlar, sıradan insanlar değildi.

Şia'nın önde gelenleri Ammar, Ebuzer, Mikdad ve Selman gibi sahabîlerin Allah ve Resulü katında ne yüce makamlara sahip oldukları herkesçe bilinmektedir.

Bu büyük sahabîlerin kim oldukları ve neler yaptıklarını anlamak için Ebu Nuaym İsfahanî'nin Hulyet'ül-Evliya'sına, Hatib'in Tarih-i Bağdad'ına, İbn-i Asakir'in Tarih'ine,

İbn'ül-Cevzî'nin Safvat’ul-Safve'sine, Hâkim'in Müstedrek'ine Müslim'in Sahih'ine, İbn-i Esir'in Üsd'ül-Gabe'sine, İbn-i Hacer'in el-İsabe'sine, Ebu Ömer'in İstiab'ına bakmak gerekir.

Bu kaynaklarda adı geçen sahabîlerin üstün özellikleri anlatılmış ve her biri hakkında Hz. Resulullah (s.a.a)’in buyurduğu vasıf ve övgüler aktarılmıştır ki Taberî, Kâmil ve Yakubî'nin Tarih'leriyle Belâzurî'nin Fütuh'ul-Büldan,

Vakıdî'nin Fütuh'uş-Şam ve İbn-i Hişam'la Halebî ve Zeynî Dehlân'ın siyer ve tarih kitaplarında bu yüce sahabîlerin İslâm uğrunda katlandıkları zorluklar, katıldıkları savaşlar, gösterdikleri fedakârlıklar, başarılar... vb. seçkin hasletleri ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.

---

[1]- Yenabî’ul-Mevedde, s. 156-220.

[2]- Aynı kaynak.

[3]- İbn-i Ebi’l-Hadid, c.3, s.283 ve Yenabî’ul-Mevedde, s.373.

[4]- Yakubî Tarihi, c.2, s.173.

[5]- el-Kâmil, İbni Esir, c.3, s.24-25.

[6]- İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.18.

[7]- Taberî Tarihi, c.3, s.288-289.

[8]- el-Gadir, c.7, s.79-80.

[9]- Yenabî’ul-Mevedde, s.226-253.

[10]- en-Nasâih’ul-Kâfiye, s.111, Yenabî’ul-Mevedde, s.111.

[11]- Yenabî’ul-Mevedde, s.111.

[12]- el-İmame ve's-Siyase, c.2, İbn-i Ebi’l-Hadid, c.2, s.5.

[13]- İbn-i Hişam Siyeri, c.4, s.336 ve el-Gadir, c.7.

[14]- Halebiye Siyeri, c.3, s.394.

[15]- İbn-i Hişam Siyeri, c.4, s.338; Taberî Tarihi, c.2, s.446 ve Tarih'ul-Hulefâ, s.45 ve el-Kâmil, İbn-i Esir, c.2, s.124.

[16]- el-Kâmil, İbn-i Esir, c.2, s.126, Tarih-i Taberî, c.2, s.458-446 ve Halebiye Siyeri, c.3, s.395 ve el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.6 ve İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.3.

[17]- İbn-i Hişam Siyeri, c.4 s.338 ve el-Kâmil, c.2, s.120-121 ve Yakubî, c.2, s.92.

[18]- el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.12.

[19]- Yakubî Tarihi, c.2, s.103 ve İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.8.

[20]- Yakubî Tarihi, c.2, s.140.

[21]- Aynı kaynak, c.2, s.137.

[22]- el-Kâmil, İbn-i Esir, c.3, s.24.

[23]- el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.5, s.271 ve İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.191-192, Tarih-i Taberî, c.2, s.450.

[24]- Taberî Tarihi, c.2, s.452-455.

[25]- İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.2 ve 20, el-Gadir, c.7.

[26]- el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.12.

[27]- el-Gadir, c.7, İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.5, el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.12-13.

[28]- Hz. Fatıma-ı Zehra selâmullahi aleyha, bu muazzam hutbesinde birçok meseleye dolaylı olarak değinmekte, fevkalâde çarpıcı bir üslupla kendine has ima, deyim ve teşbihlerle beyan etmiştir ki,

okuyucuların bu çarpıcı hutbenin tamamını açıklama ve şerhiyle birlikte mütalâa etmesini tavsiye ederiz. Biz burada bir kısmının tercümesiyle yetinmek zorunda kaldık.

İbn-i Ebi'l-Hadid, c.4; Tezkire, Sibt İbn'ül-Cevzî, s.367; Şâfî, Seyyid Murtaza.

[29]- İbn-i Ebi'l-Hadid, c.4, s.87; İhticac-ı Tabersî, Meani'l-Ahbar, Keşf'ul-Gumme ve Emâlî-i Şehy Tusî ve et-Taaccub, Keracikî.

[30]- el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.171-981; Tarih-i Hulefa, s.139; el-Kâmil, c.4, s.45-48; Tarih-i Taberî ve Tarih-i Yakubî.

[31]- Yenabî'ul-Mevedde, s.255, Bombay bas.

[32]- Müruc'uz-Zeheb, o hazretten vecizeler ve Yenabî'ul-Mevedde, s.18 ve 152.

[33]- İbn-i Ebi'l-Hadid, c.4, s.9 ve Keşf'ul-Gumme ve aynı içerikli bir diğer mektup da Makatil'ut-Talibiyyin, s.37 ve Şerh-i İbn-i Ebi'l-Hadid, c.4 s.12'de geçer.

[34]- İbn-i Ebi'l-Hadid, c.2, s.17.

[35]- Aynı kaynak, c.2, s.5.

[36]- Yakubî, c.2, s.148 ve İbn-i Ebi'l-Hadid, c.1, s.8. Aynı nutkun bir benzeri de Mescid-i Haram'da Ebuzer'den nakledilir.

Mes'udî, Müruc'uz-Zeheb'inde Osman'ın hilâfetiyle ilgili bölümünde ve İbn-i Ebi'l-Hadid, Şerh-i Nehc'ül-Belâga'sında, c.2, s.400 ve 412'de ve c.3, s.182'de ve Yakubî, Tarih'inde, c.2, s.140'de Mikdad ile Ammar'ın konuşmalarını naklederler.

el-Gadir, c.1, s.209'da Ammar'ın Sıffîn savaşında Amr bin As'la konuşması ve Kays bin Sa'd'in Medine'de Muaviye'yle konuşmasını ve İbn-i Abbas'la Abddullah bin Cafer'in Muaviye'nin meclisindeki sözlerini aktarılmaktadır.

[37]- Şerh-i İbn-i Ebi'l-Hadid, c.3, s.72.

[38]- Sahih-i Müslim, c.7, s.108-192.

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

Fitneler Karşısında Hz.Ali(a.s)'ın Tutumu

Bu konunun önemi ve söz konusu edilip incelenmesinin gereği her insanın ister istemez fitnelerle karşılaşabileceği göz önünde bulundurulduğu takdirde daha iyi anlaşılmaktadır.

Müslümanlardan biri Hz. Ali (a.s.)'a; "Allah'tan iste ki bizleri fitnelerden uzak kılsın?" deyince İmam (a.s.) onu böyle konuşmaktan sakındırdı ve şu ifadeyle ona kılavuzluk etti: "Allah'ım bizleri saptırıcı fitnelere duçar kılma!"

Hz. Ali (a.s.) her insanın fitnelere duçar olabileceğini ortaya koymuştur. Bu konuda şahsi fitneler ile kapsamlı ve genel fitneler arasında da bir fark yoktur. Tek fark fitnelerin şiddet ve zayıflığı hususundadır.

Bu söylediklerimiz esasınca da fitneler karşısındaki tutumun önemi açığa çıkmaktadır. Fitnelerle karşılaşılınca ne yapmak gerekir. Fitnelere karşı silahlı ayaklanma mı yapılmalı, yoksa bir kenara çekilip,

tarafsız mı kalmalıyız veya İmam Ali (a.s.)'ın tabiriyle ne sırtına binilecek bir sırtı ve ne de sağılacak bir memesi olmayan deve yavrusu gibi mi olmalıyız? Bunlar cevaplanması gereken sorulardır.

Nehcü’l-Belağa’nın Hz. Ali (a.s.)’ın Peygamberin vefatından sonra şahadetine kadar karşılaştığı fitnelere karşı takındığı tavrıyla ilgili olan bölümleri mütalaa edince,

İmam (a.s.)’ın en önemli hedefinin İslam ümmetini ve devletini saptırdığı fitnelerden uzak tutmak ve İslam devletinin karşı karşıya olduğu fitneleri söndürmek için tüm imkanlarını kullanmak olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Biz burada konuyu özetle almak istediğimiz için detaylı açıklamalara girmiyoruz. Sadece çok önemli hususları aktarmaya çalışacağız. Bu konu İslam ümmetinin geride bırakmak üzere olduğu bugünkü hassas aşamada daha da bir önem arzetmektedir.

Bu makalede ele alacağımız konular başlıca şunlardır:

1- Fitnelerin ortaya çıkış nedenleri

2- Fitnecileri tanıma

3- Bilinçli Müslümanların karşılaştığı fitneleri söndürme metotları ve İmam (a.s.)’ın fitneler karşısındaki tutumunu beyan etmek.

Fitnelerin Çıkış Nedenleri

İmam Ali (a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Şüphesiz fitnelerin meydana geliş nedeni nefsin heva-heveslerine uymak, sonradan uydurulmuş hükümler (bid’atlar) çıkarmaktır.

Allah’ın kitabı (Kur’an) bu heva-hevesler ile uydurulmuş hükümlere karşıdır. (Fitne ve fesadın nedeni şudur ki) Bazı insanlar dine aykırı hüküm ve isteklerde başkalarına yardım etmektedir.

(Hak-batıl karışınca fitne çıkarmaktadır.) Eğer batıl hak ile karışmasaydı, hak da batılda gizlenmeseydi düşmanlar asla onu kötüleyemezdi. Ama biraz bundan (haktan) biraz da ondan (batıldan) alınmış, sonra birbirine karıştırılmıştır.

O zaman da şeytan dostlarına musallat olmuştur. Dolayısıyla sadece Allah’ın lütfüne mazhar olanlar Şeytan’ın (saptırmasından) kurtulmuştur.”

İmam (a.s.) bu konuşmasında fitnenin çıkış sebeplerinden üçüne parmak basmaktadır. Bu üç etken şunlardır:

1- Şahsi menfaat ve maslahatları tercih etmek. Fitnenin çıkış sebeplerinden biri insan Allah’in hoşnutluğunu elde etmek ve İslam'a hizmet etmek yerine değersiz bir takım şeylere önem vermekte ve onları her şeyden önce geçirmektedir.

Kendi cismi, fikri ve duygusal güçlerini İslam ve Müslümanların genel menfaatleri

yolunda sarf edeceklerine, tümünü şahsi menfaatleri ve özel çıkarları yolunda kullanmaktadır. Hz. Ali (a.s.)'in; "Nefsin heva-heveslerine uymak" cümlesinin manası da budur.

2- İslam toplumunun ileri gelenlerinin İslam'ın temel hükümlerinden sapması. Bu sapma da iki şekilde gerçekleşebilir: "Ya ilahi hükümleri tahrif etme ya da bazılarını değiştirme yoluyla...

Böylesine insanlar Allah'ın kitabının kavramlarını kendi şahsi görüşlerince değiştirmekteler. "Sonradan uydurulmuş hükümler (bid'atlar) çıkarmaktır" cümlesi de bu etkene işaret etmektedir. Bu ise bu kişilerin İslam'ı ve İslami metinleri anlayamaması veya yanlış anlamasından kaynaklanmaktadır.

İmam (a.s.)'ın şu sözü de bu konuya işaret etmektedir: "İkinci kişiyse, Resulullah'tan bir söz duymuş, fakat gereği gibi belleyememiştir. Vehim içindedir, ama kasten yalan söylemez.

O sözler önündedir, rivayet eder. Onlarla amel eder, "Ben bunu Resulullah'tan duydum." der. Müslümanlar onun vehim içinde olduğunu bilseler, o sözleri zaten kabul etmezler.

O da yanıldığını bilseydi, o sözü rivayet etmezdi. Üçüncü kişi, Resulullah'ın bir şeyi emrettiğini işitmiş, Peygamber ise daha sonra onu nehyetmiştir. Fakat o, bunu bilmez.

Peygamber'in bir şeyi nehyettiğini işitmiştir, ama peygamber sonra onu emretmiştir. Fakat o, bunu da bilmez. Mensuhunu öğrenmiş, fakat nasihini belleyememiştir.

Neshedildiğini bilseydi onu yapmazdı. Müslümanlar da ondan duydukları şeyin neshedildiğini bilselerdi, onu terk ederlerdi. Diğer dördüncüsü ise, Allah'a ve Resulüne karşı yalan isnad etmez.

Allah'tan korkarak, Resulüne saygı duyarak yalandan nefret eder. Vehime, şüpheye düşmez. Aksine, duyduğunu olduğu gibi ezberler. Duyduğu sözü bir şey katmadan, eksiltmeden rivayet eder.

Nasihi bilir, onunla amel eder; mensuhu bilir ondan kaçınır. Hükmün genel ve özelini, muhkem ve müteşabihini tanır. Her şeyi yerli yerine koyar. Resulullah'ın sözleri iki yönlü olmuştur.

Genel ve özel söz. Allah'ın Resulünün neyi kastettiğini anlamayan, o sözü duyar; kastedilenden, söylenenden, bilinenden farklı apayrı bir mana verir."

3- İmam (a.s.)'ın sözlerinde işaret ettiği fitnelerin çıkışının üçüncü nedeni ise

toplum içerisinde fitnenin çıkışına uygun ortamın oluşudur. Yani İslam ümmetinin İslami ilkelerin özünden uzak oluşu aralarına fitnenin sızmasına neden olmaktadır.

Ama Müslümanlar İslam hakkında sağlıklı bir anlayışa sahip olsalar, fitnelerin önü büyük ölçüde alınır ve aralarında kolayca fitne çıkmaz. Çünkü bilinç ve şuur insanı bir çok içtimai,

siyasi ve iktisadi hastalıklardan korumaktadır. İnsan bu bilinçle etrafındaki olayları ve kurulan komploları kolayca tanıyabilir, hakkı batıldan ayırabilir ve neticede de fitnelerden kurtulabilir. İmam (a.s.)'ın; "Eğer hak ile batıl karışmasaydı" sözü de bu üçüncü etkene işaret etmektedir.

Fitnecileri Tanıma

Hz. Ali (a.s.)'ın Nehcü'l-Belaga'daki sözleri ışığında İslam devletinde fitne ve kargaşalık çıkaran kimseleri üç gruba ayırmak mümkündür:

Birinci Grup: Layık olmayan kişilerin hilafet ve imamet makamına gelmesi... İmam (a.s.) bu grup hakkında çok detaylıca söz etmiştir. Ama biz burada sadece Hz. Ali'nin iki sözünü nakl etmekle yetineceğiz:

İmam (a.s.) bu iki sözünde İslam ve Müslümanların ilk hükümet döneminde duçar oldukları liyakatsiz hakimleri betimlemeye çalışmıştır. Şıkşıkiye hutbesinin zımnında yer alan ilk sözünde İkinci Halifenin dönemine işaretle şöyle buyurmuştur:

"Hilafeti öyle sert ve kaba bir yere attı ki sertliği insanı derinden yaralar, oldukça kaba davranırdı. Hilafeti boyunca oldukça düştü, sürçtü. Ha bire sürçtükçe özür diledi,

onunla arkadaş olan, huysuz bir deveye binmişe benzerdi. Yularını çekse burnu yırtılır, yaralanırdı, dizginlerini salsa nefsine yokluğa, helake atardı. Allah'ın bekasına (varlığına) andolsun ki insanlar onun zamanında hidayet yolundan ayrıldı, huysuzlaştı, renkten renge büründü ve doğru yoldan saptı."

İmam (a.s.) ikinci sözünde ise Üçüncü Halifenin dönemine işaretle şöyle buyurmaktadır:

"Allah için seni uyarıyorum: ümmetin öldürülecek imamı olma. Çünkü daha önce şöyle denirdi: "Bu ümmet içinde bir imam öldürülür, onun öldürülmesiyle kıyamete kadar öldürmeler sürer. Böylece ümmetin işi birbirine karışır, içlerinde fitne baş gösterir, hakkı batıldan ayırt edemez, fitneler dalga dalga yayılır, büyük bir kıyama girişirler."

İkinci Grup: Menfaatçiler... Bu grup da içinde çıktıkları her toplumda işleri güçleri

kendi dünyalarını elde etmek, arzu ve isteklerine kavuşmaktır. Bu hususta hiçbir çabadan geri durmaz ve hiçbir şeyden gaflet etmezler.

Hakim güçlere yakınlaşmak için her fırsattan istifade eder, hükümet etmek için her türlü imkanlardan yararlanırlar. İslam ve ümmetin zararına da olsa bu yolda ellerinden geleni artlarına koymazlar. İmam (a.s) bu grubu şöyle zikr etmektedir:

“Onunla (Üçüncü Halife ile) beraber babasının oğulları da (mensubu olduğu Ümeyyeoğulları da) işe giriştiler. Allah’ın malın,ı devenin ilkbaharda otları, çayır, çimeni yiyip hazmettiği gibi yiyip hazmettiler.”

Bu grubun mahiyetini tanımak hiç de öyle kolay değildir, hatta bir çok hususta insanlar yanlışlığa düşmekte ve onları gerçek anlamda tanımaktan aciz kalmaktadırlar. Çünkü bu grup asla dini inkar etmemektedir.

Kendi menfaatlerine uyan bölümleri almakta, kendi zararlarına başkalarının lehine olan hükümleri ise terk etmektedirler veya bu hükümlerin uygulanmasını ertelemektedirler.

Bu grup kendi davranışları sebebiyle halka verdikleri zarar ve ziyanları farklı yollarla tevil etmektedirler. İslam devleti dönemindeki bu menfaatçi ve fitneci grubun amellerinden bir örnek vermek istersek onların ganimeti tümüyle toplayan ve sahiplerine hakkını vermeyen kimseler olduklarını söylemek gerekir.

Elde ettikleri ganimet ve haraçları bir zerre olsun başkasına vermezler. Her şeyi kendi ellerine geçirir, Müslümanların haklarını vermek hususunda ayrıcalık gözetirler. Bir gruba fazla, bir gruba az, bir gruba ise hiçbir şey vermezler.

Nehcü’l-Belaga İslam toplumunda fitnelerin çıkış nedenlerini beyan eden sözler ile doludur. Biz burada sadece Hz. Ali’nin bir sözüyle iktifa ediyoruz: Hz. Ali (a.s.) şöyle buyurmuştur: “Ey Ammar,

onu (Muğire b. Şube'yi) bırak! O dinden sadece kendini dünyaya yaklaştıran şeyleri almıştır. Kasten kendini şüphelere atmıştır ki hatalarına mazeret olsun.”

Fitne Ateşini Söndürmenin En İyi Metotları

Bu bölümde İmam’ın karşılaştığı fitnelere karşı takındığı tutumu ve bu isyanlara karşı nasıl davrandığını inceliyor ve İmam (a.s.)’ın bu metotlarından istifade ederek fitneler ve isyanlar karşısında en iyi tutumları öğrenmeye istiyoruz.

İmam Ali (a.s.) zamanındaki tüm fitneler mevki ve makam sevgisi etrafında dönüyordu. Eğer makam ve mevkie aldırış etmeyenlerin önderi Hz. Ali (a.s.)’ın zühd ve takvası olmasaydı,

şüphesiz bu fitnelerden sadece biri İslami hayatı ve İslam devletini yok etmeye yeterdi, artardı bile. İmam Ali (a.s.)'ın Nehc'ül-Belağa'daki bu konu hakkındaki sözleri incelendiğinde İmam (a.s.)'ın bütün bu fitnelerdeki temel rolünün ve asıl hedefinin fitne ateşlerini söndürmek olduğu açıkça görülmektedir.

Örneğin: Ebu Bekir Sakife'de Müslümanların halifesi olarak seçildiğinde Ebu Süfyan gibi bir grup Kureyş'li önde gelenler İmam (a.s.)'ın yanına gelerek ona biat sözünü verdiler. Ama İmam (a.s.) onlara şöyle cevap verdi:

"Ey insanlar! Fitne dalgalarını kurtuluş gemisiyle aşın, nefret yolundan ayrılıp gurur tacını başınızdan atın. Ancak kendi kanadıyla uçan (yeterli taraftarlarıyla kıyam eden) veya teslim olup rahata kavuşan (inzivaya çekilen) kurtulur.

(Ben de yeterli taraftara sahip olmadığım için inzivaya çekildim.) Bu (yeterli taraftar olmadığı halde iddia ettiğiniz kıyam) kokmuş ve rengi değişmiş bir sudur. Yiyenin kursağında düğümlenen bir lokmadır. Vakti gelmeden ham meyveyi devşiren, bitmeyecek yere tohum ekene benzer."

Bu sözlerinde İmam (a.s.)'ın tehlikeli olaylar ve fitneler karşısındaki tutumu açıkça görülmektedir. Hz. Ali (a.s.) şunları açıklamaktadır:

1- Birinci halifeyle savaşmak büyük fitnelere sebep olacaktır. "Ey insanlar! Fitne dalgalarını kurtuluş gemisiyle aşın"

2- Kendisine biat etmek için gelenlerin iyi niyetleri yoktu. Onları bu işe şahsi menfaatleri, kabile arzuları ve cahili istekleri zorlamıştı. "Nefret yolundan ayrılıp gurur tacını başınızdan atın"

3- İmam (a.s.)'ın o şartlarda karşılaştığı zorluklarda kendilerine dayanabileceği halis ve takva sahibi dostları yoktu. Var olan dostları ise kendine hedefe ulaşmada yardımcı olacak bir güçte değillerdi. "Ancak kendi kanadıyla uçan (yeterli taraftarlarıyla kıyam eden) veya teslim olup rahata kavuşan (inzivaya çekilen) kurtulur."

4- Bu hassas ve tehlikeli durumda her zaman için İslam'ın faydasına olacak olan en iyi tutum şüphesiz ki sakınmak idi. "Teslim olup rahata kavuşan (inzivaya çekilen) kurtulur."

5- Böylesine bir durumda kendini ve ailesini feda etmenin de hiçbir faydası yoktur. Zira insanlar daha yeni Müslüman olmuşlar ve etraflarındaki olayları ve tutumları hakkıyla değerlendiremiyorlar.

Eğer İmam Ali (a.s.) o şartlarda İmam Hüseyin (a.s.) gibi kıyam etmiş olsaydı şüphesiz ki hedeflerine ulaşamazdı. Belki de İmam (a.s.)'ın şu sözü de bu manaya işaret etmektedir.

“Bu (yeterli taraftar olmadığı halde iddia ettiğiniz kıyam) kokmuş ve rengi değişmiş bir sudur. Yiyenin kursağında düğümlenen bir lokmadır. Vakti gelmeden ham meyveyi devşiren, bitmeyecek yere tohum ekene benzer.”

Evet, işte bu yüzden İmam (a.s.) kendi kesin haklarından vazgeçti, bütün acılığına rağmen sabretti. İmam (a.s.) şöyle buyurmaktadır: “Bunun üzerine hilafet elbisesini soydum ve bir kenara ittim.”

Hakeza şöyle buyurmuştur: “...Baktım Ehl-i Beyt’imden başka yardımcı göremedim, onların ölümüne razı olmadım ve diken dolu gözlerimi yumdum. Kemik saplanmış boğazımla (olayları) yudumladım. Sinirlerime hakim oldum ve zakkumdan acı suyu tatma hususunda sabrettim.”

Hakeza şöyle buyurmuştur: “Allah’a andolsun ki ben Müslümanların işleri düzenli yürüdüğü müddetçe (fitne ve fesad kopmadıkça) ve özellikle benden başkasına zulmedilmedikçe, (hilafeti diğerlerine) teslim edeceğim.”

İşte böylesine bir İmam bu fitnelere karşı kaldı, onu daha nütfe halindeyken boğdu ve asıl hedeflerine ulaşmak için kendisini bir köprü gibi kullanmak isteyenlere engel oldu.

Bu fırsatçılar, asıl amaçlarına ulaşmak için İmam (a.s.)’ı bir köprü gibi kullanmak istiyorlardı. Oysa İmam onların art niyetlerinden haberdar idi ve bunu şu ifadeleriyle açıklıyordu: “Allah’a andolsun ki hakkımda hile yapmaları hususunda gafil davranmayacağım ve zorluklarda güçsüz kalmayacağım.”

Hakeza şöyle buyurmuştur: “Fitneye karşı iki yaşındaki deve gibi ol; onun ne binilecek sırtı, ne de sağılacak memesi vardır.”

Ali (a.s.)’ın karşılaştığı ikinci fitne ise İslam hilafeti adı altında yönetimi elinde bulunduran kimselerin bir çok değerlerden el çekmesi ve İslam yolundan ayrılması idi.

Üçüncü halifenin son dönemlerinde İslam devletinde bir çok siyasi, idari ve iktisadi bozukluklar baş göstermişti. Halifenin bir grup menfaatçi yakınları hiçbir liyakat ve ehliyete sahip olmaksızın Müslümanların mali ve siyasi işlerinin idaresini eline almış ve Müslümanların varlıklarının yağmalıyorlardı.

Bu değişiklikler bir grup Müslümanın uyanmasına neden olmuştu. Bu Müslümanlar genelde doğal olmayan o şartlar sebebiyle bir çok zarar görmüş kimselerdi. Bu grubun Mervan bin Hakem gibi fasık, takvasız,

ehliyetsiz ve dengesiz kimselerin elinde bir oyuncak haline düşen halifeye karşı duyduğu kin ateşi gün dittikçe şiddetleniyordu. Sonunda bu devrimci ve bilinçli hareket halifenin evine doğru aktı ve halifeden defalarca siyasetini değiştirmesini,

muhasebe ve münasebetlerini gerçek bir İslami bakış açısınca gözden geçirmesini istedi.

Ama halife tarafından uygun ve ikna edici bir cevap alamayınca İmam Ali (a.s.)'dan durumu değiştirmek ve kendisine itaat etmek için silahlı bir kıyama izin vermesini istediler. İşte burada İmam (a.s.)'ın büyük tarihi tutumunu görmekteyiz. İmam (a.s.) burada insanları sakınmaya, sakin olmaya ve halife aleyhine şiddete başvurmamaya davet etmektedir.

Zira; iyice tartılıp ölçülmemiş bir harekete başvurmak kendilerine bir çok zorluklar icat edecekti. O zamanlar İslam toplumunun büyük bir kısmı cehalet ve bilinçsizlik içinde yaşıyordu.

Halifeye her haliyle mukaddes bir gözle bakıyorlardı. Bir çok maddi imkana sahip olan İslam ümmetinin bazı büyük şahsiyetleri ve idarecileri şüphesiz Osman'ın öldürülmesini kendi hedeflerine ulaşma yolunda vesile edinecekler ve sonunda Müslümanların veya İslam toplumunun durumu öncekinden daha kötü bir hale gelecekti.

Evet... Bu yüzden İmam (a.s.) Osman'a karşı savunucu bir tutum sergilemiş olduğu halde sessiz kalmakta, eli kolu bağlı kalmamakta, genelin maslahatı doğrultusunda yürümekte,

defalarca Osman'ın yanına gitmekte ve emin bir öğütçü, gibi tutturmuş olduğu metodunu değiştirmesini öğüt vermektedir. Nitekim bizzat imamın kendisi bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Ben halkın kendisinden razı olmasını istediği muhacirlerden biriydim ve kendisini çok az kınardım."

Hakeza Osman ile görüşürken de kendisine şöyle buyurmuştur: "Halk peşimde, beni seninle kendileri arasında elçi olarak gönderdiler.... Seni geçtiğimiz bir şey yok ki sana haber verelim ve gizlice bir şey yapmış değiliz ki sana iletelim.

Bizim gördüğümüzü sen de gördün, bizim duyduğumuzu sen de duydun. Bizim gibi sen de Resulullah ile arkadaşlık ettin. Ne İbn-i Ebu Kuhafe, ne de İbn-i Hattab, doğru amelde senden daha evla değillerdi.

Sen damat olmak şerefini elde etmen sebebiyle akrabalık bakımından Resulullah'a daha yakınsın; onlarsa buna ulaşamadılar. Allah için, Allah rızası için kendine acı. Çünkü sen, Allah'a andolsun, körlükten basirete, cehaletten bilgiye gelmiyorsun."

İmam (a.s.) defalarca dertlere parmak basıyor ve ilacını da beyan ediyordu. Nitekim bir konuşmasında da Osman'a şöyle buyurmuştur: "Yaşının kemaline, ömrünün sonuna geldikten sonra, Mervan'ın istediği yere sürdüğü mal olma."

Hakeza: "Bil ki Allah nezdinde en iyi kimse kendisi hidayet bulmuş, başkalarına da

hidayet eden, Peygamber'in malum olan sünnetini ikame eden ve cahilane bidatleri ortadan kaldıran adil önderdir."

Bu görüşmesinde Osman kendisine; "Halk ile bir görüş de kendilerine yapılan zulümleri telafi etmek için bana fırsat vermelerini iste" dediğinde şöyle buyurdu: "Medine'de olanlar için izin istemen gerekmez. Medine dışında olanlar içinse fırsat emrinin oraya gidip çatmasına kadardır."

İmam'ın Osman'a söylediği son sözün anlamı şuydu ki; Osman Medine'de yapılması gereken ıslahatı hemen hiç gecikmeden yapabilirdi, dolayısıyla da isyancılardan fırsat dilemenin gereği yoktu. Zira onlar Osman'ın Medine'de ıslahat hareketine başladığını duyacak olsalardı hemen isyandan el çekebilirdi.

Ayrıca diğer bölgelerin ıslahı için de isyancılardan fırsat dilmeye gerek yoktu. Çünkü onlar da Osman'ı kendi bölgelerindeki valilerine bir takım şeyleri ıslah etmesini emrettiğini duyduklarında ister istemez isyandan el çekeceklerdi.

İmam'ın Osman'a Müslümanların işlerini ıslah için sergilediği ısrarlar ve kendisine yaptığı nasihatler, aralarında bir takım çekişmelerin de vücuda gelmesine neden olmaktaydı.

İşte bu çekişmelerin birinde Muğayre bin Ahnes adında biri Osman'a şöyle dedi: "Ben onun karşısında seni savunabilirim." İmam (a.s.) Muğayre bin Ahnas'a şöyle dedi: "Ey lanetlenmiş; dalı,

kökü olmayan soysuzun oğlu! Sen mi benim işimi bitireceksin! Allah'a and olsun Allah, senin yardımcısı olduğun kimseye galibiyet vermez, senin ayağa kaldırdığın kimseyi ayakta tutmaz. Yıkıl git karşımızdan! Allah seni uzak etsin! Sonra dilediğin yere git, dilediğini yap. Eğer geri kalırsan Allah seni sağ koymasın!"

Evet... İmam (a.s.) işte böylesine bir taraftan Osman'ın canını korumak ve fitneyi önlemek için bir an olsun ona nasihat etmekten el çekmiyor ve diğer taraftan da daha büyük fitnelerin kopmasını önlemek için isyancı grubu sakinleştirmeye çalışıyordu.

İmam'ın ikinci tutumu, yani isyancıları sakinleştirmesi Osman'ın defalarca İmam'dan rica ettiği bir hususstu. Osman, muhasara altında olduğu bir zamanda Abdullah bin Abbas vasıtasıyla İmam'a bir mektup yazdı ve

bu mektubunda İmam'dan Medine'yi terk edip Yenba' daki kendi mülküne gitmesini böylece halkın İmam'ın hilafeti için gösteri yapmasına engel olmasını istedi. Osman bu mektubuyla İmam'dan ikinci defa olmak üzere böyle bir talepte bulunuyordu. Dolayısıyla İmam da Abdullah bin Abbas'a şöyle buyurdu:

"Ey İbn-i Abbas! Osman ne istiyor? Beni tarla sulamak için su taşıyan devenin

durumuna getirmek mi istiyor! Gidiyorum, geliyorum. Önce çıkıp gitmem için haber yolluyor; sonra da gelmemi istiyor. Şimdi, yine çıkıp gitmem için haber gönderiyor. Allah'a and olsun kuşatanlar ondan uzaklaştırdım, fakat bunu yaptığım için suçlu olmaktan korkuyorum."

Gerçi İmam (a.s.) sonraları, zalimce ve yalan üzere Osman'ın katli ve halkı isyana teşvikle itham edilmesine rağmen önceden sözünü ettiğimiz akıllıca tutumlarıyla bu fitneden muzaffer bir şekilde çıkmıştır. Bunun delili de şudur:

Birinci olarak: İslam ümmetinden İmam'ın Osman'ın katli hususunda suçsuz olduğuna inanan büyük bir kesimin desteğini aldı, eğer İmam Osman'ın katlinde veya halkı isyana teşvik etmede katkıda bulunmuş olsaydı şüphesiz Müslümanların çoğunluğunun desteğinden mahrum hale gelirdi.

İkinci olarak: Halife seçiminde İslami ilkelere riayet edilmesini sağladı, zira Osman öldürüldükten sonra kendisinin seçimi de icma yoluyla olmuştur. Eğer imam şiddet yoluna başvurmuş olsaydı şüphesiz ki hilafete ulaşması da zor ve kuvvet yoluyla gerçekleşirdi.

Böylece de bu hususta yeni bir metot ortaya koymuş olurdu ve bu metot sonraki dönemlerde ortaya çıkan Ümeyye oğullarının metoduna benzemiş olurdu. Oysa İmam Ali (a.s.) gibi bir şahsiyetten böylesine bir tutum beklenemezdi.

# Hz.Ali'nin Mazlumiyeti

1. Bölüm (Hilafetle ilgili şikayeti, neden sabrettiği ve halkın kendine biati konusunda)

"Allah'a andolsun ki falan kimse (Ebi Kuhafe oğlu Ebubekir), hilafete göre yerimin, değirmen taşının mili gibi olduğunu bildiği halde hilafeti bir gömlek gibi üzerine giydi. Oysa sel her zaman benden akar ve hiç bir kuş benim yükseldiğim yüce zirvelere yükselemez. Ben de hilafetle kendi arama bir perde gerdim, ondan tümüyle yüz çevirdim.

Ve kendi kendime düşünmeye başladım; şu kesilmiş elimle hemen atağa mı geçeyim, yoksa şu kapkaranlık körlüğe sabır mı edeyim? Öyle bir karanlık ve körlük ki bu, büyüğü tamamıyla yıpratır, küçüğü tümüyle ihtiyarlatır, mümin kimse de Rabbine ulaşıncaya dek bu karanlık körlükte sürekli olarak zahmetten zahmete düşer.

Gördüm ki sabretmek akla daha yatkındır, sabrettim. Ama gözümde diken vardı, boğazımda ise kemik. Mirasımın tümüyle yağmalandığını görüyordum."

Hutbeye genel bir bakış

Bu hutbe, Nehc'ül Belağa'nın en önemli hutbelerinden biridir. Resulullah (s.a.a)'den sonraki hilafet ile ilgili konuları, gizlisi saklısı olmaksızın açıkladığı için bir grup kimsenin itirazda bulunmasına sebep olmuştur.

Bu hutbede Nehc'ül Belağa'nın diğer hutbelerinde olmayan bir takım noktalar yer almıştır. Kısa olmakla beraber ilk halifeler ile ilgili İslam tarihinin özeti konumundadır.

Bu hutbede oldukça ilginç ve ince bir takım yorumlar vardır ve bunlar görüş sahibi kimseler için okunması gereken çok önemli konulardır. Bu hutbede yer alan bazı noktalar başka yerde görülmesi mümkün olmayan türdendir. Bu hutbeyi açıklayıp tefsir etmeden önce bir kaç noktaya işaret etmeyi gerekli görüyoruz:

# 1-Hutbenin adi

Bu hutbenin adı son cümlesinden alınmıştır. Hz. Ali (a.s), İbn-i Abbas'ın hutbeyi devam ettirmesi hakkındaki isteği üzere ona şöyle buyurmuştur: "Ey İbn-i Abbas bu azdığında devenin boğazının altında oluşan şişkinlikti ki geldi, sonra geri indi." Böylece Hz. Ali (a.s), İbn-i Abbas'ın konuşmasını devam ettirmesi isteğini reddetti.

Zira İmam'ı o hassas ve ateşli konuşmayı yapmaya hazırlayan hal ve durumu tümüyle değişmişti. kalabalık arasında bulunan bir şahsın Hz. Ali (a.s)'a bir mektup vermesi hazretin konuşmasının yönünü değiştirmişti.

2-Hutbenin Okunduğu Zaman

Bu hutbenin beyan edildiği zaman ile ilgili olarak Nehc'ül Belağa'yı şerh edenler arasında farklı görüşler ortaya konmuştur. Muhakkik Hoyi gibi bazı şarihler, bu hutbenin içeriğinden,

senet ve yollarından istifade ederek bu sözlerin Hz. Ali'nin mübarek ömrünün sonlarında Cemel, Siffin ve Nehrevan savaşlarında ahdini bozanlar, zalimler ve dinden çıkanlar ile yaptığı savaşlardan sonra beyan edildiğini söylemişlerdir. [1]

3-Hutbenin Okunduğu Yer

Nehc'ul Belağa'yı şerh eden bir grup, bu hutbenin okunduğu yer hususunda sessiz kalmışlardır; ama bazıları Hz. Ali (a.s)'ın bu hutbeyi Kufe mescidi minberinde okuduğuna inanmaktadırlar. İbn-i Abbas bu konuda şöyle diyor:

"Hz. Ali (a.s), bu hutbeyi Rahbe'de okumuştur.[2] Hilafetten söz edildiği bir esnada Hz. Ali (a.s)'ın kalbinde büyük bir fırtına koptu ve bu sözleri söyledi."

4-Hutbenin Senedi

Hutbenin senedi hakkında da farklı görüşler vardır. Bazı alimler bu hutbeyi mütevatir sayarken. Bu hutbede açıklanan İslam tarihiyle ilgili bazı gerçekleri kabul etmek istemeyen bazı kimseler ise,

bu hutbenin Hz. Ali (a.s)'a ait olmadığını iddia etmişlerdir. Bunlara göre Hz. Ali asla hilafet hususunda şikayette bulunmamış ve bu hutbe Seyyid Razi tarafından yazılmıştır.

Meşhur Şarih İbn-i Meysem Behrani şöyle diyor: Hutbenin senedi tevatür derecesine ulaşmamıştır ancak bu hutbenin Seyyid Razi tarafından uydurulduğu iddiası da gerçek dışı bir söz ve temelsiz bir iddiadır. (Bu hutbe Hz. Ali (a.s)'ın okuduğu bir hutbedir.)"[3]

Bu hutbenin senedindeki ihtilaf, içinde zayıflık veya belirsizlik olduğu anlamında değildir. Hakeza Nehc'ul Belağa'nın diğer hutbelerinden değersiz de değildir.

Hatta aksine ileride açıklanacağı gibi, bu hutbe, Nehc'ul Belağa'nın diğer bazı hutbelerinin sahip olmadığı çeşitli senetlere sahiptir.

Dolayısıyla bu hutbe hakkında yapılan eleştiriler sadece bir grup insanın zihni ve ön yargısıyla uyuşmadığı içindir. Bunlar ön yargılarını ve zihniyetlerini bu hutbe ile düzeltmeye kalkışacağına,

bu hutbenin senetlerini zayıf göstermeye çalışmış ve böylece akıllarınca zihniyetlerine zarar gelmesini önlemek istemişlerdir.

Bu hutbe için Nehc'ul Belağa dışında zikredilen bazı senetler şunlardır:

1- İbn-i Cevzi, Tezkiret'ul Hevas adlı kitabında şöyle demektedir: "Bu hutbeyi Hz. Ali (a.s) bir kimsenin sorduğu soruya cevap olarak okumuştur. Hz. Ali (a.s) minbere çıkınca o şahıs, "Ne oldu da şimdiye kadar hilafet dizginlerini eline almadın?"[4] diye sormuştur.

Bu sözler İbn-i Cevzi'nin bu hutbe için başka bir senedinin de olduğunu göstermektedir. Çünkü bu şahsın sorusu Nehc'ül Belağa'da söz konusu edilmemiştir. Dolayısıyla İbn-i Cevzi bu hutbe için başka bir yol elde etmiştir.

2- Meşhur şarih İbn-i Meysem Behrani şöyle diyor: "Bu hutbeyi iki ayrı kitapta gördüm bu, her iki kitabın yazılış tarihi de Seyyid Razi'den (r.a) öncedir." İlk önce "Mutezile'nin büyük alimlerinden olan Ka'bi'nin öğrencisi ve

Seyyid Razi'nin doğumundan önce vefat etmiş olan Ebu Cafer b. Kubbe'nin yazmış olduğu "el-İnsaf" adlı kitapta; ayrıca bu hutbenin bir nüshasını gördüm ki üzerinde el-Muktedir Billah'ın veziri olan Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed b. Fırat'ın hattı vardı ve bu da, Seyyid Razi'nin doğumundan altmış küsur yıl öncesine ait olduğunu ifade

etmektedir.

Daha sonra şöyle devam etmektedir: Daha çok bu nüshanın İbn-i Fırat'ın doğumundan bir müddet önce yazıldığını tahmin ediyorum."[5]

İbn-i Ebil Hadid ise şöyle diyor: Üstadım Vasiti 603 yılında üstadı İbn-i Haşşab'ın, "Bu hutbe uydurulmuş bir hutbe midir?" sorusuna şöyle cevap verdiğini rivayet etmektedir: "Allah'a yemin olsun ki hayır! Ben bu hutbenin Hz. Ali (a.s)'ın sözleri olduğunu, senin adının Musaddık b. Şebib Vasiti olduğunu bildiğim gibi biliyorum."

Ben üstadıma, "halkın bir çoğu bu hutbenin Seyyid Razi'nin sözleri olduğunu iddia etmektedir." diye söyleyince de bana şöyle cevap verdi: "Seyyid Razi ve benzerleri nerede, bu özel beyan güzelliği nerede!" Biz Seyyid Razi'nin risalesini de gördük. Onun düz yazıdaki üslubunu da biliyoruz. Bu hutbeyle hiç bir benzerliği yoktur."

Daha sonra şöyle devam etti: "Allah'a and olsun ki ben bu hutbeyi Seyyid Razi'nin doğumundan 200 yıl önce yazılmış bazı kitaplarda gördüm. Bu hutbenin kimler tarafından nakledildiğini ve o hatların hangi alimlere ait olduğunu bile biliyorum. O zamanlar henüz Seyyid Razi'nin babası bile doğmamıştı."

İbn-i Ebil Hadid ise sözlerinin devamında şöyle diyor: "Ben de bu hutbenin önemli bir bölümünü Mu'tezile'nin büyük alimlerinden olan Ebu'l Kasım Belhi'nin kitaplarında gördüm.

Ebu'l Kasım Belhi ise el-Muktedir Billah'la çağdaş olup, Seyyid Razi doğmadan yıllar önce yaşamıştır. Aynı zamanda bu hutbenin büyük bir bölümü İbn-i Kubbe'nin (ki İmamiyye mütekellimlerinden biridir.) "el-İnsaf" adlı kitabında gördüm. İbn-i Kubbe de Ebul Kasım Belhi'nin öğrencisidir ve Seyyid Razi'den önce yaşamıştır."[6]

Merhum Allame Emini el-Gadir, c.7, s.82'de bu hutbenin 28 kaynağını saymaktadır.

Hutbenin İçeriği

Daha önce de söz edildiği gibi, bu hutbe tümüyle Peygamber (s.a.a)'den sonraki hilafet meselesi ile ilgilidir. Hz. Ali (a.s) halifeler döneminde vücuda gelen sorunları oldukça anlamlı,

ateşli ve etkili ifadelerle beyan etmiştir. Ayrıca bu hutbede Resulullah (s.a.a)'den sonra bu makama en çok kendisinin layık olduğunu belirtmekte ve hilafetin neden asıl yörüngesinden çıktığına üzülmektedir.

Hutbenin sonunda ise halkın kendisine biat etme olayını anlatmakta ve neden biatlerini kabul ettiğini oldukça güzel ve ilham verici cümlelerle beyan etmektedir.

Hilafet Meselesi Hakkında Önemli Bir Yorum

Bu hutbe, önceden de beyan edildiği gibi Resulullah'tan sonra hilafet çizgisini değiştirmek için oluşturulan oldukça şiddetli ve ağır fırtınalara işaret etmektedir.

Aynı şekilde Peygamber'in hilafeti makamına kimin layık olduğunu, delil ve mantık ışığında ortaya koymaktadır. Ardından da bu olayda işlenilen hata ve Peygamber'in hilafet konusundaki açık emrinin görmezlikten gelinmesi arkasından Müslümanlar için ortaya çıkan büyük sorunlara işaret etmektedir.

Hz. Ali (a.s) Hutbe'nin başlangıcında hilafetin ilk aşaması ile ilgili şikayetini ortaya koymakta ve şöyle buyurmaktadır: "Allah'a and olsun ki falan kimse (Ebi Kuhafe oğlu), hilafete göre yerimin, değirmen taşının [7] mili gibi olduğunu bildiği halde hilafeti bir gömlek [8] gibi giyindi."

"Takammeseha" kelimesindeki "ha" zamiri hilafeti ifade etmektedir. Kamis (gömlek) olarak tabir edilmesi de onun hilafeti örtünmek için bir gömlek ve süs olarak kullandığına işarettir. Oysa bu büyük değirmen taşı,

şiddetli hareketinde düzenini sağlayan, sapmasını önleyen, İslam ve Müslümanların menfaatleri doğrultusunda dönmesini temin eden güçlü bir eksen ve mile ihtiyaç duymaktadır. Evet, hilafet bir gömlek değildir.

Bir değirmen taşı örneği gibi, toplumu döndüren, idare eden bir sistemdir. Hilafetin güçlü bir merkeze ihtiyacı vardır. Yoksa hilafet asla birisinin giyeceği ve kendisini örteceği bir gömlek değildir.

Ardından hilafete diğerlerinin değil kendisinin layık olduğunu ispatlamak ve herkesin bunu bildiğini vurgulamak için, asla inkar edilmesi mümkün olmayan apaçık bir delil ortaya koymakta ve şöyle buyurmaktadır: "Oysa sel benden akar[9] ve hiç bir kuş benim yükseldiğim yerlere yükselemezdi."

"Yenhedir" (aşağı dökülür) ve "layerka" (yükselmez) tabirlerinin bir arada biri olumlu biri olumsuz kipte kullanılışının çok ince ve zarif bir anlamı vardır.

Burada imamın varlığı yüksek zirvelere sahip dağa benzetilmiştir. Bu tür dağların en doğal özelliği, gökten inen yağmur ve suyu kendine çekerek daha sonra geniş topraklara ve vadilere akıtması, bitkileri yeşertmesi ve öte yandan yüksekten uçan hiç bir kuşun zirvesine ulaşamamasıdır.

Bu benzetme ile dağların yeryüzünün güvenliğini sağlamasındaki rolüne de işaret etmektedir. Nitekim Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır: "Sizi sarsmaması için yeryüzünde sağlam dağları, yolunuzu bulmanız için de ırmakları ve yolları yarattı. [10]

Evet, eğer yüce dağlar olmasaydı bir yandan yeryüzünün iç basıncı, diğer yandan ay ve güneşin çekim gücü ve denizlerin gel-git olayı, bir de rüzgar basıncı

insanlardan her türlü huzur ve güveni kaldırır, gökten inen sular büyük bir sel halinde denizlere akar ve dolayısıyla da çeşme ve nehir şeklinde bir su stokuna sahip bulunmazdık.

Her ümmet için masum bir imamın varlığı bir çok huzur ve bereketlerin kaynağıdır. Ayrıca bu tabir hiç kimsenin İmam'ın yüce fikirlerine, marifet derecesine ve şahsiyetinin özüne eremeyeceğini de göstermektedir. Hz. Ali (a.s.)'ı da muallimi olan Peygamber-i Ekrem, ve diğer Masum imamlar dışında hiç kimse hakkınca derk edemez.

Ashabı, takipçileri ve dostlarından herkes bu büyük okyanustan kendi varlık kapasitesi ölçüsünde istifade eder. Ama derinlikleri hiç kimse tarafından bilinemez.[11]

Ayrıca şu nükteye de dikkat etmek gerekir ki değirmen taşının dönmesi için de nehirlerden faydalanılmaktadır. Bu nehirler ise yüce dağlardan akmaktadır.

Ayrıca değirmen taşları dağların bir parçası olup dev kayalardan elde edilmektedir. Yukarıdaki tabir ise bütün bu anlamların tümüne işaret ediyor olabilir. Yani ben hem değirmen taşının miliyim, hem değirmen taşıyım hem, harekete geçirici gücüm.

Yine bilindiği gibi dağların dorukları, semavi bereketleri kar şeklinde kendi bağrında barındırmakta ve daha sonra yavaş yavaş buradaki su kaynağını susuz topraklara akıtmaktadır. Bu da Hz. Ali (a.s)'ın vahiy kaynağına ve Peygamber (s.a.a)'in sonsuz varlık denizinden faydalanmasına işaret de olabilir.

Bazı şarihler "sel" tabirinin yukarıdaki cümlede Hz. Ali (a.s)'ın vehbi ilim ve bilgisine gizli bir işaret olduğunu kabul etmişlerdir. Nitekim İslam Peygamberi (s.a.a) de, "Ben ilim şehriyim,

Ali ise kapısıdır"[12] diye buyurduğu meşhur hadisi de buna işaret etmiştir. Yine Kur'an-ı Kerim'de "De ki: Suyunuz çekiliverse söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?"[13] ayeti ile ilgili olarak İmam Ali bin Musa Rıza (a.s), ayetteki "main mein" (akarsu) kelimesini Hz. Ali'nin ilmi diye tefsir etmiştir.[14]

Burada insanın aklına şu bir kaç soru takılmaktadır: İlk önce şöyle bir itirazda bulunulabilir: Neden Hz. Ali (a.s) burada kendisini övmektedir? Oysa insanın kendisini övmesi kınanmış bir özelliktir. Nitekim bir rivayette şöyle buyurmuştur: "İnsanın kendisini tekiye etmesi çirkindir."

Bu soruya verilecek cevap olarak, kendini tanıtmak ile övmek arasındaki farklılığa dikkat etmek gerekir. Bazen halk birinin şahsiyetinden habersizdir ve bu bilgisizliği sebebiyle de ondan yeterince istifade edememektedir.

Bu gibi durumlarda insanın bizzat kendisi, yada başkası tarafından tanıtılması hiçbir zaman kusur sayılmamaktadır. Hatta sevap ve kurtuluş yolu da budur.

Bu bir doktorun reçetesinin üst tarafında tıp uzmanlığının niteliğini belirtmesi için yaptığı tanıtıma benzemektedir. Bunlar kendini övmek değildir; sadece insanların sorunlarını halletmek için onlara yol göstermeye yarar.

Akla gelen ikinci bir soruda şudur: "Oysa sel benden akar ve hiç bir kuş benim yükseldiğim yerlere yükselemezdi." Cümlesinde yer alan iddianın delili nedir?

Bunun cevabı birinci sorunun cevabından daha açıktır. Çünkü İslam ve Müslümanların tarihi hakkında az bir bilgisi bulunanlar bile Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın ilim ve bilgideki eşsiz makamını bilirler.

Zira Peygamber-i Ekrem (s.a.a)'den, Hz. Ali (a.s)'ın geniş ilmi hususunda nakledilen bir çok hadislerin, yanı sıra İslam alimlerinin de belirttiği gibi tüm İslami ilimlerin Hz. Ali (a.s)'dan vücuda geldiği yani,

bütün bu ilimlerin kurucusu sayılmasıda bu gerçeği vurgulamaktadır.[15] Diğer yandan halifeler zamanında ortaya çıkan ve diğerlerinin halletmekten aciz kaldığı tüm sorunların çözümü noktasında Hz. Ali'ye (a.s) başvurmaları ve

bunlardan öte Hz. Ali'nin Nehc'ül Belağa'daki hutbelerine, mektuplarına ve kısa sözlerine bakmak da hazretin ilim derecesini anlamak için yeterlidir.

Müslüman olsun veya olmasın her insaf sahibi kimse Nehc'ül Belağa'yı dikkatlice okuyacak olursa Hz. Ali'nin ilmi büyüklüğü karşısında boyun eğer ve "Oysa sel benden akar ve hiç bir kuş benim yükseldiğim yerlere yükselemezdi." cümlesinin anlamını açıkça anlar.

Burada akla takılan üçüncü soru ise şudur: Neden Hz. Ali (a.s) Resulullah (s.a.a)'den sonra hilafet hususunda ortaya çıkan olaylardan şikayet ediyor? Acaba bu onun sabır, teslim ve rıza makamına ters düşmez mi?

Bu sorunun cevabı da şöyledir: Sabır, teslim ve riza makamını taşımak bazı gerçeklerin tarihe kaydedilmesi zorunluluğu ile asla çelişmemektedir. Özellikle hilafet konusunda gerçeklerin söylenmesi önemli bir farz sayılır.

Çünkü, İslam toplumunun ve özellikle gelecek nesillerin doğruyu teşhis edip İslam'ı anlamada kimi kendilerine ölçü olarak kabul edeceklerini bilmeleri için Hz. Ali (a.s)'ın bu gerçekleri beyan etmesi gerekiyordu.

Hz. Ali (a.s), daha sonra şöyle buyurmaktadır: "Ben de hilafetle arama bir perde çektim, ondan yüz çevirdim."[16]

Bu tabirden de anlaşıldığı üzere Hz. Ali (a.s) kendisini bu olaylar karşısında görünce, asla çatışmaya kalkışmadı ve büyük bir fedakarlıkla ileride açıklamaya çalışacağımız sebepler yüzünden hilafetten vazgeçerek bir kenara çekildi.

Ama öte yandan, "bu büyük sapıklık karşısında ne yapması gerektiği ve ilahi sorumluluğunu nasıl yerine getirmesi" düşüncesi onun ruhunu sürekli sıkıyordu.

Bu yüzden hemen ardından şöyle buyurmaktadır: "Başladım düşünmeye; kesilmiş elimle atağa mı geçeyim, yoksa kapkaranlık körlüğe sabır mı edeyim?"

Hz. Ali (a.s) bu cümle ile, ümmet karşısındaki sorumluluğunu, Allah ve Peygamberi tarafında verilen görevi unutmadığını vurgulamak istiyor. Sonra iki sorun arasında kaldığını şöyle belirtiyor:

Birinci sorun şu idi: Eğer kıyam edip muhaliflerle çatışsaydım bu çatışma yeterli bir güce sahip olmadığım için zaferle sonuçlanmaz ve sadece Müslümanlar arasında bir ayrılık yaratırdı,

münafıkların ve düşmanların eline fırsat geçerdi. Onlar sürekli böyle bir fırsatı gözetliyordu. İkinci sorun ise o karanlık ve sapmalar karşısında sabretmemdi.

"Tahye" zulmet ve karanlık anlamında olduğu halde "tahyetun amya" (kör bir karanlık) diye bir tabir kullanılması şuna işaret etmektedir ki bazen karanlıklar şiddetli değildir ve içinde bir takım karartıları seçmek mümkündür. Ama bu karanlık kör bir karanlık diye nitelendirilecek kadar şiddetliydi.

Daha sonra o zamanın şartlarını üç kısa ve anlamlı cümleyle açıklayarak şöyle buyurmaktadır:

"Öyle bir karanlık ve körlük ki bu, büyüğü tamamıyla yıpratır, küçüğü tümüyle ihtiyarlatır, mümin kimse de Rabbine ulaşıncaya dek bu karanlık körlükte zahmetten zahmete düşer."[17]

Bu tabirlerden de açıkça anlaşıldığı üzere hilafet konusundaki sapma genel bir sorun ve acı olarak herkesi büyük bir baskı altına almıştı. Küçükleri tümüyle ihtiyarlatmış ve büyükleri tümüyle yıpratmıştı.

Ama müminlerin hiç şüphesiz çektiği acı kat kat daha fazlaydı. Zira İslam camiasının her gün artan problemleri ve kendisini her yönden tehdit eden tehlikeler onları sonsuz bir derde ve derin bir üzüntüye düşürmüştü. Bu dert ve musibetler çok kısa bir zamanda Ümeyye oğulları döneminde daha belirgin bir şekilde ortaya çıktı.

Hz. Ali (a.s) daha sonra bu iki zor ve tehlikeli seçenek karşısında aldığı kararı şöyle açıklamaktadır: "Gördüm ki sabretmek akla daha yatkındır, sabrettim."[18]

Olayın bütün yönlerini göz önünde bulundurup üzerinde iyice düşündükten sonra bu sorunlar karşısında sabretmenin akla daha yatkın olduğunu gördüm.

“Sabrettim, (bu sabrım huzur içinde değildi) ama gözümde diken vardı, boğazımda kemik.”[19]

Bu tabir, Hz. Ali (a.s)’ın o yıllardaki dert ve keder dolu durumunu gözler önünde sermektedir. Hz. Ali (a.s) bir yandan gözlerini kapayıp olayları görmezlikten gelemiyor ve bir yandan da şahit olduğu durumlar yüzünden feryat edemiyor, içindeki acıları dışarıya yansıtamıyordu. Çünkü o yavaş yavaş her şeyini yitirdiğini görüyordu. “Mirasımın yağmalandığını görüyordum.”

Nükteler

1- Neden İmam sabrı tercih etti?

Tarihin de açıkça tanıklık ettiği üzere İslam düşmanları ve münafıklar Peygamber (s.a.a)’in vefatı için adeta gün sayıyorlardı. Onlardan bir çoğu Peygamber vefat ettiğinde Müslümanların birlik ve beraberliğinin bozulacağını ve din karşıtı hareket için gerekli şartların oluşacağını ve dolayısıyla da daha yeni kurulan İslam devletini ortadan kaldırabileceklerini sanıyorlardı.

İşte bu şartlarda eğer Ali (a.s) kendi hakkını almak için, başka bir deyimle Müslümanları Peygamber (s.a.a) dönemindeki gerçek İslam’a döndürmek için kıyam edecek olsaydı,

hilafet sahnesinden uzaklaştırılması için önceden alınan karar yüzünden hiç şüphesiz büyük bir çatışma meydana gelecek ve dolayısıyla münafık ve düşmanların kötü arzularına ulaşması için gerekli ortam sağlanmış olacaktı.

Dıştan gelen tehditler Peygamber’in mübarek hayatının son günlerine kadar bizzat Peygamber (s.a.a)’in endişelenmesine sebep olduğu tarihi bir gerçektir. Nitekim meşhur İslam tarihi kitaplarında şu tabirler yer almıştır:

“Peygamber (s.a.a) vefat edince cahiliye Arapları geriye dönüş hareketini başlattı. Yahudi ve Hıristiyanlar kıyam ettiler, münafıklar ortaya çıktılar. Müslümanların durumu ise, soğuk ve yağmurlu bir gecede çobansız olarak çölde başı boş dolaşan koyun sürüsünü andırıyordu.”[20]

Bunların hepsi bir yana, hiç bir dost ve taraftar olmadan kıyam etmesi kendisinin zafere erişmesini daha da zorlaştıracaktı. Eğer kıyam edecek olsaydı bir çok cahil kimse bu kıyamın önemli ilahi haklar için değil; şahsi bir takım sebepler yüzünden gerçekleştiğini iddia edecekti.

Özellikle bu kıyamın yenilgiyle sonuçlanması, gerçek İslam’ı korumakla görevli bir

kuşağın tamamen yok olup sahneyi İslam hilafeti adına rol almış kimselerin bırakmaları etmeleri anlamına gelirdi.

Ama hilafetin, gerçek sahiplerinin elinden alınması sonucu vücuda gelen zorluklar ve kayıplar her gün daha da çoğalıyordu. Bütün bunlar birer diken olarak Hz. Ali (a.s)'ın gözlerine giriyor ve bir kemik şeklinde boğazına saplanıyordu.

Bu bütün Müslümanlar için tarih boyunca alınacak bir ders konumundadır. Müslümanlar kaybolan haklarını almaya kalkışmalarının İslam'ın temeline zarar verdiğini gördüklerinde kendi haklarına göz yummalı ve dinin temellerini korumayı her şeyden öne geçirmelidirler ve haklarını kaybetmekten kaynaklanan acılara sabretmeli sessiz kalmalıdırlar.

Bu anlamın bir benzeri 26. hutbede de aynen şöyle yer almıştır:

"Ben baktım ve gördüm ki bu hakkı almak için kendi ailemden başka bir yardımcım yok, diken dolu gözlerimi kapadım, kemik saplanmış boğazımla yudum yudum olayları içime döktüm."

2- Neden hilafet hakkı "miras" olarak ifade edilmiştir?

Yukarıdaki tabirlerde de okuduğumuz üzere Hz. Ali (a.s): "Ben mirasımın yağmalandığını gördüm" buyurmuştur. Burada, "Neden hilafetten, "miras" diye söz edilmiştir? diye bir soru akla gelmektedir." Bu sorunun cevap olarak, hilafetin Peygamber (s.a.a)'den masum halifesine ulaşan ilahi ve manevi bir miras olduğuna dikkat etmek gerekir.

Elbette hilafet; kişisel maddi bir miras ve zahiri bir hükümet değildir. Bu tabirin bir benzeri Kur'an ayetlerinde de açıkça yer almıştır. Nitekim Zekeriyya Allah'tan evlat isteyince onun kendi varisi ve

Al-i Ya'kub'un varisi olmasını ve nübüvvet mirası ile insanların önderliği makamını hakkıyla yerine getirmesini arzu etmektedir: "Tarafından bana bir veli (oğul) ver ki o bana varis olsun; Ya'kub hanedanına da varis olsun."[21]

Gerçekte bütün ümmete ait olan bu miras yalnız Peygamber (s.a.a)'in yerine geçen halifenin ve imamın elinde bulunmaktadır.

Nitekim semavi kitaplar hakkında Kur'an'da şöyle okumaktayız: "Sonra kitabı kullarımız arasından seçtiklerimize miras bıraktık."[22]

Bu yüzden meşhur bir hadiste de şöyle yer almıştır: "Alimler Peygamberlerin varisleridir. [23]

Bu sözün en büyük şahidi ise, Hz. Ali'nin hayatıdır. O ameli açıdan da mal ve

makama en küçük bir bağlılığının olmadığını ve hilafeti (ilahi işlevini yerine getiremediği taktirde) eski bir ayakkabı veya bir hayvanın sümüğü gibi değerlendirdiğini açıkça göstermiştir.

Dolayısıyla bir makam olarak hilafeti kaybettiği için gözlerinde diken, boğazında kemikle yaşadığı söylenemez.

Bazıları "yağmalanan miras" deyiminden maksadın Peygamber (s.a.a)'in hayatta iken Hz. Fatime'ye hediye ettiği Fedek bağı olduğunu söylemişlerdir. [24] Ama bu, oldukça uzak bir ihtimal olarak gözükmektedir. Zira bu hutbenin tümü hilafet ile ilgilidir ve dolayısıyla bu cümle de bu anlam çerçevesinde değerlendirilmelidir.

3-Hz.Ali (a.s)İnziva Dönemi

Hiç kimse Hz. Ali (a.s)'ın evinin bir köşesine çekilmesi sebebiyle İslam dünyasının uğradığı zararları ve büyük kayıpları hesaplayamaz. Sadece Hz. Ali'nin acı olaylar, sıkıntılar ve birbiri ardınca gerçekleşen savaşlar ile birlikte olan kısa süren hilafeti döneminde söylediği hutbeleri, mektupları ve

kısa sözlerinden oluşan Nehc'ul Belağa'ya bir bakacak olursak ilmi boyut açısından evinin bir köşesine çekildiği 25 yıl boyunca ümmetin uğradığı zararın boyutlarını tahmin edebiliriz.

Hz. Ali (a.s) eğer bu uzun yıllar boyunca halife olarak ümmet arasında yer alacak olsaydı Müslümanlar hatta tüm insanlık için ne kadar büyük bir ilmi birikim ve hazineler bırakabilirdi?

Ama elden ne gelir! Bu büyük feyzi ve tarihi nimeti Müslümanlardan ve insanlıktan aldılar ve telafi edilmesi asla mümkün olmayan bir çok kayıplara neden oldular.

4- Neden Hz. Ali (a.s) hilafet meselesini söz konusu etmektedir?

Bazılarına göre Hz. Ali (a.s) aslında geçmişe ait bulunan hilafet konusuna hiç girmeseydi, halkın unutmasını sağlasaydı ve bu vesileyle bir çok ihtilafın vücuda gelmesine engel olsaydı daha iyi olurdu.

Bu sözlerin bir benzerini bugünde dile getirenler vardır. Hz. Ali (a.s)'ın Peygamberden hemen sonraki hilafet hakkı söz konusu edildiğinde şöyle demektedirler: "Müslümanların vahdetini korumak için susmalısınız, bu olayları unutmalısınız,

biz bugün büyük düşmanlarla karşı karşıyayız. Bugün böylesi konularla uğraşmak bizleri ortak düşmanlarımızla savaşmaktan alıkoymaktadır. Aslında bu tür konuları tartışmanın hiçbir faydası yoktur.

Zira her fırkanın mensupları kendi akıllarınca bir karar almış ve yollarına devam etmektedirler. Dolayısıyla bu tür konuları devam ettirmenin bir faydası yoktur denilmektedir.

Bu eleştiri ve soruya cevap olarak iki önemli noktayı hatırlatmak gerekir:

a: Peygamber (s.a.a) Hz. Ali (a.s)'ın hilafetini sık sık vurgulamakta ve Allah'ın emriyle yalnızca onun bu işe layık olduğunu ifade etmekteydi. Peygamber (s.a.a), bu açıklama ve bayanlarını kendi isteği üzere değil, ilahi emir gereği yapıyordu.

Gerçekte peygamberlerin gönderiliş gayesi de, insanları batıla uymaktan kurtarıp onlara hakkı göstermektir. Kur'an-i Kerim'in bir çok ayetleri eski peygamberlerle ilgili olan saptırılmış gerçekleri açıklamak ve

insanlara hakkı açıklamakla ilgilidir. Çünkü yüce ilahi şahsiyetlerle ilgili her türlü sapma sonraki kuşaklarda yanlış değerlendirmeleri ve büyük yanılgıları meydana getirecektir.

Hz. Ali (a.s) Peygamber (s.a.a)'in takipçisi olarak her yerde hakikatin savunucusu olmuştur ve hakikat ile bağdaşmayan mevcut olaylara karşı koymuştur. Dolayısıyla araştırmacıların yıllar sonra insaf üzere hüküm vermeleri için hilafet ile ilgili bu hakikatleri dile getirmiştir.

Böylece mevcut durumları ölçü yapmadan hakikatleri düşünmek isteyen kimseler gerçeği anlayabilir ve araştırmaları sonucunda doğru yolu bulabilirler.

Velhasıl gerçekleri örtmek doğru olmadığı gibi mümkün bile değildir. Çünkü hak üzere kurulan bu alemde gerçekler kendini ortaya koyacak hak taraftarları onu ister istemez arayıp bulacaklardır.

Şüphesiz Resulullah (s.a.a)'dan sonraki imamet ve hilafet konusu en önemli dini konularımızdan biridir. İster Ehl-i Beyt mektebi takipçilerinin inandığı gibi bu konuyu dinin temel bir konusu kabul edelim veya bu konuda başka bir görüşe sahip olalım hiç fark etmez.

Her haliyle bu konu Müslümanların görüş açılarında, içinde bulundukları tarihi süreci değerlendirmelerinde, hatta İslam'ı anlamalarında doğrudan etkili olan bir konudur.

Bazı cahillerin sandığı gibi geçmiş tarihle ilgili kişisel bir olay değildir. Bugün, yarın ve gelecek ile ilgili bir çok etkileri vardır ve bir çok dini konular ile yakından ilgilidir. İşte bu yüzden Ali (a.s) zahiri hilafeti döneminde defalarca bu konuya değinmiştir.

b: Müslümanların birlik ve beraberliğini bozan konular yersiz tartışmalara sebep olan bağnazlık ve saldırılardır. İki tarafın da mantıksal ve ilmi ölçülere uyarak

yaptığı akli tartışmalar Müslümanların vahdetini asla bozmaz.

Hatta birbirlerini doğru şekilde tanımalarına sebep olduğu için birliğin sağlanması için olumlu yönde etki yapar.

Semavi dinler arasındaki ihtilaflar konusunda da bu tür tartışmaların büyük bir faydası ve katkısı vardır. Bu tür tartışmalara karşı koyanlar bilmeyerek de olsa ihtilafların artış kaydetmesine ve ayrılıkların büyümesine katkıda bulunmaktadırlar.

---

[1] - Minhac'ul Beraat fi Şerh-i Nehc'il Belaga c.3 s.32

[2] - Rahbe aslında geniş yer anlamındadır. Bazılarının inancına göre Kufe'de bulunan bir mahalle adıdır. Bazıları ise Kufe'den sekiz fersah uzakta bulunan bir beldenin adı olduğuna inanmaktadırlar. (Mecme'ul Bahreyn ve Mesadir'ul İttila')

[3] - Şerh-u Nehc'il Belağa, İbn-i Meysem, c.1, s.251

[4] - Tezkiret'ul Havas, s.124

[5] - Şerh-u İbn-i Meysem-i Behrani, c.1, s.252

[6] - Şerh-u İbn-i Ebi'l Hadid, c.1, s.205

[7] - "Reha" kelimesi de değirmen taşı anlamındadır. Bu kelime "nakıs-i vavi" veya "nakıs-i yai" şeklinde de kullanılmıştır. (Son harfi "vav" veya "ya" şeklinde de telaffuz edilmiştir.)

[8] - "Takammese" kelimesi, "gömlek" anlamına gelen "kamis" kökünden türemiştir. Dolayısıyla da "takammese" kelimesi "gömlek giyindi" anlamındadır.

[9] - "Yenhedir" kelimesi "inhidar" maddesinden olup çok/fazla bir şekilde dökülmek ve baş aşağı akmak anlamaktadır.

[10] - Nahl Suresi: 15.

[11] - Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın sözlerinin gerçeğini anlamak ve ümmetin diğer bireylerinden tartışmasız üstünlüğünü derk etmek için bu kitabın önsözünde yer alan Hz. Ali'nin faziletleri ile ilgili kısa bilgilere baş vurunuz.

[12] - Bu meşhur hadisin Ehl-i Sünnet kaynaklarındaki senetleri için de, İhkak'ul Hak c.5, s.480- 501'e müracaat ediniz.

[13] - Mülk Suresi: 30.

[14] - Tefsir-u Nur'üs Sakaleyn, c.5, s.5, 386 Bu tefsirin, kelimenin zahiri anlamı olan "akarsu" ile de bir çelişirliği yoktur. Nitekim bazı rivayetlerde ise bu kelime İmam'ın varlığı diye tefsir edilmiştir. Dolayısıyla bütün bu anlamların hepsi de ayetin mefhumu için de değerlendirilebilir.

[15] - İbn-i Ebi'l Hadid, Nehc'ul Belağa şerhinde bu konuda geniş bir açıklamada bulunmuştur. İslami ilimleri tek tek sayarak tarih açısından Ali'nin (a.s) bu ilim okyanusuyla ilişkisini açıklamadadır. (Şerh-u Nehc'il Belağa, İbn-i Ebil Hadid, c.1, s.17- 20

[16] - "sedeltu" kelimesi "sedl" maddesinden türemiş olup aslında bir şeyin yukarıdan örtercesine aşağıya inmesi anlamındadır. O halde "seletu" cümlesinin anlamı şudur: "onu terk ettim, üzerini örttüm."

"Keşh" kelimesi ise yan, böğür anlamındadır. Dolayısıyla "teva anhu keşhehu" cümlesi itinasızlık ve bir şeyden sarf-ı nazar etmekten kinayedir.

[17] - "Yekdehu" kelimesi "kedh" maddesinden türemiş olup yorgunlukla iç içe olan gayret ve çaba anlamındadır.

[18] - "hata" kelimesindeki "ha" edatı tembih ve ikaz alametidir. "ta" ise dişi için işaret ismidir ve önceki cümlede geçen "tehyetin" (karanlık ve zulmet) kelimesine işarettir.

Bazıları ise cümleden anlaşılan bir halete işaret ettiğini söylemiştir.

[19] - "Ahca" kelimesi "hace" maddesinden türemiş olup "akıl" anlamındadır. Dolayısıyla "ahca" daha akıllıca anlamındadır. "kazen" ise kirlilik ve çerçöp anlamındadır. "şecen" kelimesi ise hüzün, gam, dert, şiddet ve dert anlamındadır. Bazen de boğazda tıkanan kemik anlamındadır.

[20] - Sire-i İbn-i Hişam, c.4, s.316

[21] - Meryem Suresi:, 5- 6

[22] - Fatır Suresi: 32.

[23] - Usul-i Kafi, c.1, s.32 ve 34

[24] - Minhac'ul Beraat, c.3, s.45

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

İmam Ali'nin (a.s) İlmi

Ali (a.s)'ın yüksek ilmî bir makama sahip oluşu ve Peygamberin tüm ashabı içinde

herkesten daha bilgin olduğu ispatlanması zor olan öylesine belirsiz bir konu değildir. Aksine oldukça açık ve bilinen bir hususdur. Ama buna rağmen bu hususdaki vesvese ve şüpheleri yok etmek için aşağıdaki üç metottan biri izlenebilir:

1. Metot

İlk etapta Ali (a.s)'ın Peygamber (s.a.a)'e eşsiz yakınlığına ve özel konumuna işaret etmek gerekir. Ayrıca Hz. Ali (a.s)'ın büyük ilmî şahsiyetinin Peygamber (s.a.a)'in tarafından aracısız ve direkt öğretimleri vasıtasıyla oluştuğu gerçeğini de beyan etmek gerekir.

Hz. Ali (a.s) daha çocuk yaşta iken, risalet beşiğinde terbiye oldu. Nitekim bizzat kendisi Kasıa adlı hutbesinde bu gerçeği şöyle beyan etmektedir: "Resulullah'a ne kadar yakın olduğumu, yanında nasıl bir yere ulaştığımı bilirsiniz.

Çocukluğumda beni bağrına basar, yatağında yatırır. Lokmayı çiğnedikten sonra bana verirdi. Ne söylediğimde bir yalan, ne yaptığımda bir kötülük bulmuştur.

Allah, sütten kesildiği andan itibaren meleklerin büyüklerinden birini ona arkadaş etmişti; O melek, ona gece gündüz yüceliklerin yolunu, âlemin güzel ahlakını öğretirdi.

Ben de yavrusu devenin ardından nasıl giderse onu öylece takip ederdim; her gün huylarından birini öğretir, ona uymamı isterdi. Her yıl Hira dağına çekilirdi; onu ben görürdüm; benden başkası da görmezdi.

O gün İslam Resulullah ve Hatice'nin evinden başka hiçbir evde yoktu; ben de onların üçüncüsüydüm. Vahyin ve risaletin nurunu görür, nübüvvetinin kokusunu duyardım.

O'na vahiy geldiği zaman, şeytanın feryadını duydum da "Ya Resulullah! Bu feryat nedir?"dedim. "Bu kendisine kulluk edilmesinden ümidi kesen şeytandır. Benim duyduğumu duyuyor; gördüğümü görüyorsun. Ancak sen nebi değilsin; vezirsin ve hayır üzeresin" dedi" [1]

Evet böylece bu mektebe layık öğrencinin yüce şahsiyeti şekillendi; ve o hayatının bütün aşamalarında Peygamberle omuz omuza ve onun yanında yer aldı. Peygamber (s.a.a)'in ilim ve sırlarının büyük hazinesinden istifade etti.

Bu seçkin öğrenci, öğrenmek için her fırsatı değerlendirmekte idi. Peygamberin de ona öğretmeye olan özel ilgisini yine Hz. Ali'nin (a.s) şu sözlerinden anlamak mümkündür:

"Ben Peygambere bir şey sorunca beni bilgilendiriyordu. Ben sessiz kalınca da O

konuşmaya başlıyordu.” [2]

“Her gün iki defa, sabah ve akşam olmak üzere -özel olarak- Peygamberin huzuruna varıyordum.” [3]

“Allah’a yemin olsun ki, inen bütün ayetlerin ne hakkında, nerede ve kimin hakkında nazil olduğunu biliyorum. Allah bana düşünen, sorgulayan bir kalp ve açık bir dil vermiştir.” [4]

“Ashab, Resulullah’dan her şeyi soran ve açıklama isteyen bir konumda değildi. Öyle ki bir Arap Bedevi’nin gelip Peygambere sormasını ve bu vesileyle ilgili konunun açıklamasını duymalarını istiyorlardı. Ama ben öyle değildim. Aklıma gelen her şeyi Peygambere soruyordum ve duyduğum her şeyi de ezberliyordum. [5]

Necva hadisleri de Hz. Ali (a.s)’ın Peygamber (s.a.a) ile yaptığı uzun sır konuşmalarını beyan etmektedir. Tirmizi, Menakıb-ı Ali bâbında şöyle rivayet etmektedir: “Resulullah (s.a.a) Taif günü Ali (a.s)’ı yanına çağırdı;

ve kulağına eğilip uzun süre bir şeyler söyledi. Bazıları, “Bu gizli konuşmanız ne kadar da uzun sürdü?” diye sorunca, Peygamber şöyle buyurdu: “Bunu kendi başıma yapmış değilim; Allah böyle istediği için yaptım.” [6]

Ali (a.s) Peygamber (s.a.a)’den ilim öğrenme hususunda bir an olsun boş durmuyordu. Necva ayeti [7] nazil olduğunda Hz. Ali (a.s)’ın bir dinarı vardı. Bu dinarı on dirheme çevirdi; ve Peygamberden on ilmî mesele sordu.

Her defasında bir dirhemini sadaka olarak verdi. Sonunda da bu ayet nesh oldu. Bu ayet nesh olmadığı müddetçe Ali dışında hiç kimse bu ayete amel etmemiştir. Hz. Ali sürekli öğrenme aşkı ile yanıyor ve şöyle buyuruyordu: “Allah’ın Resulü bana her birisinden bin kapı açılan tam bin ilim kapısı öğretti.” [8]

Peygamber (s.a.a) ömrünün son anlarında da Ali’yi yanına çağırarak başını kucağına koydu ve hayata veda edinceye kadar da kendisiyle gizlice konuşmalarını sürdürdü. [9]

Bütün bu beyan ettiğimiz hususlar Ali (a.s) dışında sahabeden hiç kimse için mümkün olmamıştır; ve bunlar ebedi olarak da sadece Hz. Ali (a.s)’a özgü olarak kalmıştır.

# 2. Metot

Hadis kaynaklarında Hz. Ali (a.s)’ın ilmî üstünlüğünü beyan eden sayısız nas ve hadislerle karşılaşmaktayız.

Peygamber (s.a.a) onu ilim şehrinin kapısı; insanların en bilgini; ahkâm ilminin en âlimi ve ümmete sünneti açıklayan kimse olarak tanıtmaktadır. Aşağıda bu konuyu açıklığa kavuşturan bazı hadislere işaret edelim. Peygamber şöyle buyurmuştur:

-Ben ilim şehriyim; Ali ise kapısıdır. İlmi isteyen kimse kapıdan girmelidir. [10]

-Ben hikmet eviyim; Ali ise kapısıdır. [11]

-Ali benim ilmimin kapısıdır; ve benden sonra uğruna gönderildiğim şeyi beyan eden kimsedir. [12]

-Ey Ali, sen benden sonra ümmetin ihtilafa düşeceği hususları beyan edecek kimsesin. [13]

-Peygamber (s.a.a), Fatıma (a.s)'a şöyle hitap etmiştir: "Eşin (Hz. Ali), ümmetin en hayırlısı, ilim açısından en bilgini, hilim ve sabır açısından en üstünü ve İslam'ı kabul açısından insanların ilkidir." [14]

-Ali, ilmimin kapısıdır. [15]

-En iyi hüküm vereniniz Ali'dir. [16]

Bütün bu hadisler bize ümmetin en bilgininin Ali (a.s) olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

3. Metot

Peygamber (s.a.a)'in vefatından sonra gelişen olaylar içinde fırsatçı bir teşebbüs neticesinde vesayet ve hilafet hakkı Ali (a.s) ve hanedanından alınmış, ama ümmetin onun bitmeyen ilim sermayesine olan ihtiyacı devam etmiştir.

Bu ışık saçan güneş hiç bir zaman parıldamaktan ve ışık saçmaktan geri kalmamıştır. Tarihin de tanıklık ettiği gibi ilk üç halife hüküm, siyaset ve savaş stratejileri hususunda ona ihtiyaç duymuşlardır. Özellikle ikinci halife sürekli

"İçinde Ali'nin olmadığı bir sorunla karşılaşmaktan Allah'a sığınırım" [17]

"Eğer Ali olmasaydı şüphesiz ki rezil rüsva olurdum"

"Eğer Ali olmasaydı helak olmuştum" sözlerini tekrarlamıştır.

Ashabın bir çok bilginleri kendilerini Hz. Ali (a.s)'ın sonsuz ilminin öğrencisi kabul ediyorlardı. İbn-i Abbas şöyle diyordu: "Benim ve ashabın ilminin, Ali (a.s)'ın ilmi karşısındaki konumu bir damlanın yedi deniz karşısındaki konumu gibidir." [18]

Ayrıca şöyle diyordu: "Allah'a and olsun ki, ilmin onda dokuzu Ali'ye verilmiştir.

Geri kalan onda biri hususunda da Ali insanlarla ortaktır.” [19]

Abdullah bin Mesut şöyle diyordu: “Şüphesiz ki Kur’an yedi harf üzere nazil olmuştur. Her harfin bir zahiri ve bir de batını vardır. Kur’an’ın zahir ve batın ilmi ise Ali’nin yanındadır.” [20]

Yine şöyle diyordu: “Ali, Peygamber (s.a.a)’den sonra insanların en bilginidir. Onu sürekli akan bir deniz gibi gördüm.” [21]

Said bin Museyyib ise şöyle diyordu: “Ali’den başka insanlardan hiç kimse “istediğinizi bana sorun” diyememiştir.”

Ebu Tufeyl ise şöyle demiştir: “Ali (a.s)’ın halka şöyle hitap ettiğine ben de şahidim: “Bana istediğinizi sorunuz, Allah’a and olsun ki kıyamete kadar olacak her neyi sorarsanız cevaplarım.

Bana Allah’ın kitabını sorunuz, Allah’a and olsun ki bütün ayetlerin tek-tek, gece mi veya gündüz mü, çölde mi ya da dağda mı nazil olduğunu bilirim.” [22]

---

[1] - Nehc’ül-Belağa 190. Hutbe (Kasıa Hutbesi)

[2] - Tabakat-i İbn-i Sa’d

[3] - Sünen-i Nesai c.1,s.178

[4] - Tabakat-i İbn-i Sa’d

[5] - Nehc’ül-Belağa 210

[6] - Tirmizi, Menakib-i Ali bâbı; Tarih-i Bağdat 7/402

[7] - “Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce bir sadaka veriniz.” (Mücadele/12)

[8] - Tefsir-i Razi ve Kenz’ul-Ummal 6/392-405

[9] - Müstedrek-i Hâkim 3/138 Hesais’un-Nesai 40 ve Müsned-i Ahmed 6/300

[10] - El- Cami’us-Sağir 1/415, Sevaik’ul Muhrika 73 Tehzib’ut-Tehzib 6/320 ve Müstedrek-i Hâkim 3/126

[11] - El- Cami’us-Sağir 1/415 “İlim şehri” hadisi, Sıhah, Sünen ve Müsned kitap yazarlarının mütevatir olarak rivayet ettikleri hadislerden biridir. Allâme Eminî (r.a) el- Gadir kitabının altıncı cildinde bu hadisi nakleden 143 Ehli Sünnet muhaddisinin

adını zikretmektedir.

Bu cümleden Hâkim, Müstedrek'de; Abdurrezzak, Musennef'de; Ahmed bin Hanbel, Menakib'de; Tirmizi, Sahih'de; İbn-i Cerir, Tehzib'ul Asar'da; Taberani, Mu'cem'ul Kebir'de;

Hatib, Tarih-i Bağdat'da; İbn-i Abdulbir İsti'ab'da; Hatip Harezmi, Menakıb'de; İbn-i Esir, Cami'ul-Usul'da; Cezeri, Usd'ul-Gabe'de; Suyuti, Cami'us-Sağir'de; Muttaki Hindi,

Kenz'ul-Ummal'da; İbn-i Esakir, Tarih-i Dimeşk'te...burada adını zikretmediğimiz daha bir çok muhaddis de bu hadisi kitaplarında beyan etmiş sahih veya hasen olarak kabul etmişlerdir.

[12] - Kenz'ul-Ummal 11/614.

[13] - Müstedrek-i Hakim 3/122.

[14] - Kenz'ul-Ummal 11/605, Cem'ul-Cevami', Suyuti, 6/398; İstiab 3/1099; Mecme'uz Zevaid 9/101 ve 114; Siyer-i Halebiyye 1/285.

[15] - Cami'us-Sağir, 2/177.

[16] - İstiab 3/38.

[17] - Ensab'ul-Eşraf 100

[18] - İstiab 3/1104

[19] - a.g.e

[20] - Usd'ul-Gabe 4/22

[21] - Ensab'ul Eşraf

[22] - Tefsir-i Taberi 26/16; Tabakat: 338 ve Feth'ul-Bari 10/221

İmam Ali(a.s)'ın Adaleti

“"Ben zannederdim ki yöneticiler halka zulmederler. Şimdi halkın yöneticilere zulmettiğini görüyorum"” [1] Hz. Ali (a.s).

Bu sözde açıklanmaya ihtiyacı olan bir nokta var. Şimdiye kadar dünyada hükümet etmiş hükümetler genel olarak üç guruba ayrılmaktadır: Diktatörlük, azınlığın yönetimi ve çoğunluğun yönetimi.

1. Diktatörlük: Uzun yıllar boyunca dünya tarihinde başa geçmiş ve günümüzde de bazı ülkelerde görülen bir yönetim biçimidir. Bu yönetim biçiminde başa geçen şahsın arzu ve istekleri kanun, din ya rejim olarak uygulanmaktadır.

Bu tür hükümetlerde başta olan şahsın egemenliği ve kendi arzularını tatmin etme bütün halka sirayet etmektedir. Kendi bölgesinde mutlak hakim odur. Halkın zülüm görmesinin yanında küçük zalimler de büyük zalimin zulmüne uğramaktadırlar.

2. Azınlığın yönetimi:

Sayılı kişilerden oluşan bir grubun bir parti adına hükümet etmesidir. Bu tür yönetim son yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu yönetim şekli de sürekli zulümle ayakta duran baskıcı bir hükümettir.

Diktatörlük ve kendi arzularının tatmini için hükümet etmek zulümdür. Bir tek kişi olsun bir gurup olsun. Bu hükümetin temeli diktatörlükte olduğu gibi güce dayalıdır. Halka dayalı değildir.

Bu tür yönetimlerde sisteme karşı çıkanlar ortadan kaldırılır. Kimsenin devlet aleyhine söz söylemeye, bir şey yazmaya hakkı olmaz. Aksi taktirde çeşitli ceza, iftira ve hakaretlere maruz kalır....

3. Çoğunluğun yönetimi:

Halkın halk için halka hükümet etmesidir. Bu hükümet milli hükümet olarak adlandırılmıştır. Çünkü hükümet çoğunluğun elindedir. Günümüz de bu yönetim biçimine demokrasi denmektedir. Bu sistem diğer iki sistemden daha iyi yönlere sahiptir.

Şahsi özgürlükler, tamamen olmasa da sağlanmaktadır. Fikir ve beyan özgürlüğü vardır; bu yönetim şeklinde gazeteler hükümetin aleyhine yazı yazabilmekte ve baskıya maruz kalmamaktadırlar.

Bu hükümetin temeli halka dayandığı için yöneticiler kendi isteklerini yüzde yüz yapamazlar. Ama bu tür hükümetlerde de yine zayıfların ezilmediği söylenemez. Çünkü çoğunluk azınlığın haklarını çiğnemekte ve neticede halkın halka egemenliği oluşmamaktadır.

Bu yönetim şeklinde de muhaliflerin çeşitli suçlamalara uğrayıp susturulması son derece doğal olan bir şeydir.

Hz. Ali'nin hükümeti bu üç hükümetten daha farklı idi. Çünkü Hz Ali'nin hükümetinde zulüm söz konusu değildi. Adalet üzere kurulu bir yönetim şekli idi; ilahi adalet üzere kurulu bir yönetim hakimdi.

Bu hükümette yönetici halkın hizmetçisi idi; ama bu hizmete karşılık halktan bir şey beklenmiyordu; her şey sadece Allah için yapılıyordu. İşte bu yüzden de iki yüzlülük, aldatmacılık ve boş sloganlarla insanların ilgisini toplamak gibi şeyler de söz konusu değildi.

Böyle bir yönetim zulüm, haksızlık, başkalarının hakkına tecavüz ve zorbalıktan uzaktır. Netice de halk kendi yöneticisinden korkmamaktadır. Ve böyle bir yönetici zalim olmaktan öte mazlum durumuna düşmektedir. İşte Ali (as) bunu "Şimdi görüyorum ki halk yöneticilere zulüm ediyor" diye ifade etmiştir.

Günümüz dünyasında adil bir yargıyı temsil eden adalet abidesinin bir elinde terazi diğer elinde kılıç vardır. Terazi herkesin kanun karşısında eşit olduğunu ve kılıç ise kanunun sert bir şekilde uygulanması gerektiğini anlatmaktadır.

Böylece kanun uygulaması her türlü yumuşaklık ve acıma hissinden uzaktır. Kanun sert ve kurudur. Uygulaması da aynı şekildedir.

Elbette herkesin kanun önünde eşit olması doğrudur. Ama kanunun sert ve haşin bir şekilde uygulanması doğru değildir. Çünkü sertlik adaletle bağdaşmaz. Böyle bir sembol Ali'nin adaletiyle asla bağdaşmaz. Çünkü Ali'nin adaleti sevgi ile uygulanır, nefretle değil.

Eğer İmam Ali (Allah'ın selamı ona olsun) adaletini bir sembolle göstermek istersek kılıç yerine abidenin eline bir zeytin dalı vermeliyiz. Yani adalet sevgi ile uygulanır.

Adaletin özü ve hakikati insan sevgisinden başka bir şey değildir. Hem zalime sevgi hem mazluma sevgi. Zalimin zulmünü engellemek ona karşı bir sevgidir; mazlumu da zulümden kurtarmak ona duyulan sevgidir. Adaletin özü de işte budur.

Adalet sisteminde halkın kendisi kanunları uygular. Yönetim ve halk arasında ikilik olmaz ve halkın halka hakimiyeti gerçekleşmiş olur.

Şimdi Hz. Ali (Allah'ın selamı ona olsun) şaheserlerinden biri olan kanunun nasıl uygulanması gerektiği hakkındaki bir emirnamesini nakledeceğiz. Zekatı toplamak için görevlendirdiği memuruna şöyle yazmıştır:

"Bir olan ve ortağı olmayan Allah'tan korkarak vazifeni yapmak için hareket et. Hiçbir Müslüman'ı korkutma; rızası olmadıkça ve habersizce yanına gitme. Malındaki haktan başka bir şey alma.

Görevli olduğun bölgeye vardığında onların evlerine veya çadırlarına gitme. Bir su kenarında konakla. Sonra sakin ve vakur bir halde yanlarına var; onlara selam ver;

hal hatırlarını sormakta kusur etme; sonra da "Ey Allah'ın kulları" de, "Allah'ın

velisi ve halifesi mallarınızdaki Allah'ın hakkını almak için beni sizlere gönderdi.

Mallarınızda Allah velisine vereceğiniz Allah hakkı var mı? Birisi yok derse sözünü tekrarlama. Hakkını verecek bulundu mu da onu korkutup ürkütmeden, ona karşı sert muamele etmeden, zulmetmeden onunla beraber git. Altından gümüşten vereceği şeyi al.

Eğer hayvanları varsa, hayvanların bulunduğu yere sahibinin izni olmadan girme. Çünkü onların çoğu sahibine aittir. Hayvanların bulunduğu yere şiddet göstererek ve sert bir şekilde değil, sahibinin izniyle gir.

Ne hayvanları ürküt ve ne de sahibini korkut. Onları ikiye ayır sahibi hangi kısmı isterse almasına izin ver. Geri kalanı da tekrar ikiye böl yine sahibi hangi payı almak isterse alsın; serbest bırak.

Almak istediği hayvanlara dokunma. Allah'ın hakkı olan payı bu şekilde bölerek ondan al. Bu bölmeni bozmanı isterse kabul et; hayvanları birbirine karıştır önce yaptığın gibi ayırmaya başla; Allah'ın hakkını alıncaya dek bu işe devam et."[2]

Demokratik ülkelerde vergi toplama memurları için bu tür davranmalarını öngören bir kanun veya yönetmelik söz konusu mudur?

Adalet ve zulüm hem kavram olarak hem de objektif ve nesnel belirtileri yönünden birbirinden farklıdırlar. Aynı zamanda zulmün de bir çok kademeleri vardır.

Zulümlerin en kötüsü adalet adına yapılan zulümdür. İnsanın şimdiye kadar yapmış olduğu en çirkin günah adalet adına yapılan günahtır.

Bu iğrenç günah diktatörlükle yönetilen hükümetlerde her zaman revaçta idi ve halen de sürmektedir. Bu tür hükümetlerde özgürlük adına özgürlüğü ve İslam adına İslam'ı yok ederler.

İslam tarihinde hariciler ve günümüzde Vahhabiler buna bir örnek sayılabilirler.

Hz. Ali bilgin, güçlü, akıllı, kabiliyetli birisi idi; isterse her türlü zulmü yapabilir ve sonra da onu çok güzel bir şekilde tevil edebilir; çeşitli adlarla onu yorumlayabilir ve böylece insanları aldatabilirdi. Ama asla böyle yapmamıştır.

## Adaletİn Çeşİtlerİ

Adalet üç çeşittir. Şahsi adalet, yargıda adalet ve yönetimde adalet. Hz. Ali de bunların her üç çeşidi de en mükemmel ve ideal şekliyle vardı.

Hz Ali de adaletle davranmak insanın kendi azgın istek ve duygularına karşı uyguladığı bir yaptırım değildir. Ali de adalet onun tüm varlığıyla bütünleşmiş ve öz

benliği durumuna gelmiş türüdür.

Adalet hakkındaki sözleri ve bizzat yaşantısı gösteriyor ki Ali (Allah'ın selamı ona olsun) adalete bir hayat felsefesi ve varlığının ayrılmaz bir parçası olarak bakıyordu.

---

[1] - İbn- Şehr Aşub, Menkıb-i Al-i Eb-i Talip, c. 2 s. 122.

[2] - Gölpinarlı, Nehc'ul-Balaga, 25. Mektup.

Hz. Ali'nin Eşsiz Kahramanlığı

Ahzap Savaşı'nın en hassas ve tarihî kesitlerinden biri, Hz. Ali (a.s)'ın Amr b. Abduved ile yaptığı dövüştür.

Tarih kitapları bu konuyu şöyle işlemişlerdir: İslam düşmanları, Arapların en güçlülerini Müslümanlarla savaşmaları için bir araya toplamışlardı. Onlar arasında özellikle "Amr b. Abdeved, İkrime b. Ebu Cehil, Hubeyre, Nevfel ve Zirar" gibi kahramanlık ve yiğitlikleriyle nam salmış savaş adamları da bulunuyordu.

Zikredilen bu beş kişi, savaşın sürdüğü günlerin birinde yakın dövüş için hendeğin dar yerinden karşı tarafa geçtiler. Burası, Müslümanların karargâhına daha yakındı.

Onların içerisinde en güçlüsü olan "Amr b. Abduved", katıldığı savaşlarda büyük tecrübeler ve zaferler kazanmış ve Arap toplumunda gururla anılmasını sağlamıştı. O, Bedir Savaşı'na katılmış ve ağır yaralanmıştı.

Uhud Savaşı'na ise yarasından dolayı katılamamış ve üzüntüsünü her fırsatta dile getirmişti. Arapların içinde, "Amr b. Abduved, bin savaşçıdan daha iyidir." sözünü neredeyse bilmeyen yoktu.

O, bu savaşa psikolojik olarak hazırlandığı gibi, Müslümanların dikkatini çekmesi için kendisine özel altından zırh hazırlatmıştı.

Kendisinden bu denli övgüyle söz edilen bu savaşçı kibirli bir hâlde meydanda âdeta gövde gösterisi yapıyor, naralar atarak kendisiyle savaşmaya cüret edecek birini istiyordu.

"Ey Müslümanlar! Aranızda benimle savaşacak kimse yok mu?" diye feryat ediyor, Müslümanlardan karşısına çıkan birinin olmadığını görünce daha da küstahlaşıyordu. Hatta İslam diniyle alay edecek kadar küçülerek Müslümanlara kahkaha altında kaba bir sesle şöyle sesleniyordu:

" 'Bizim ölülerimiz cennete, müşriklerin ölüleri de cehenneme gidecek' diyen sizler

değil misiniz?’ İçinizde yok mu öyle biri? Onu cennete göndereyim; ya da o beni cehenneme göndersin?”

Bu sözleri yetmiyormuş gibi, bir taraftan da Müslümanları tahkir eden beyitler dizeliyordu:

“Benimle savaşacak yok mu diye,

Bağırmaktan boğazım patladı!

Şu anda öyle bir yerde duruyorum ki,

Kahramancıklar (bulunduğum yerde) durmaktan korkarlar

Şüphesiz ki yiğit insanların cesareti

En güzel ödevlerindendir...”

Amr b. Abduved’in yakışıksız narasından haberdar olan Peygamber-i Ekrem (s.a.a), İslam askerlerinden birinin, Müslümanları onun şerrinden kurtarması için emir verdi.

Ancak her zor işte olduğu gibi Hz. Ali b. Ebu Talib (a.s)’ın dışında kimse böyle zor bir görevi kabul etmedi. Resulullah (s.a.a), Hz. Ali (a.s) gönüllü olarak ileri çıktığında nasihatte bulundu ve kendisine hayatî bir olayda taktikler verdi.

“Karşında çarpışacak kimsenin, Amr b. Abduved olduğunu unutma ve...”

Hz. Ali (a.s) ise, fedakârlığını ve cesaretini bir kez daha tescil etme fırsatı bulmuş ve hiç düşünmeden şöyle seslenmişti: “Ben savaşa hazırım, karşımdaki Amr bile olsa...”

Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) ona yakınına gelmesini buyurdu. Kendi sarığını başına sarıp özel kılıcı Zülfikâr’ı verdikten sonra onun için şöyle duada bulundu: “Allah’ım! Bedir’de (amcam oğlu) Ubeyde b. Haris’i, Uhud’da (amcam) Hamza’yı benden aldın.

Şimdi ise Ali b. Ebu Talip meydanda. Rabbim, beni tek başıma bırakma ve onu önden, arkadan, sağdan, soldan, yukarıdan ve aşağıdan koru.”

Hz. Ali (a.s) hızla savaş meydanına doğru ilerleyerek heybetiyle yerini aldı. Hz. Ali (a.s) bir taraftan müthiş görkemiyle, diğer taraftan da fasih ve akıcı diliyle Amr b. Abduved’in rengini değiştirecek şiddette şiirler okuyordu.

“Acele etme! Davetine karşılık veren

Cesur adam meydana geldi

Öyle biri ki, temiz niyetli ve basiretlidir

Doğruluğu, galip insanı kurtuluşa erdirir

Ağıt yakanların, feryatlarını cenazenin baş ucunda

Yükselteceğime inanıyorum

Öyle bir darbe indireceğim ki,

Yankısı savaş meydanlarında kalacak

Ve her yerde yayılacaktır."

Resulullah (s.a.a)'ın Hz. Ali (a.s)'ı kendinden emin bir şekilde meydanda görmesi, nurlu gözlerine ışık getirmiş ve ümitli bir ifadeyle tarihe kaydedilecek meşhur cümlesini işte böyle bir anda sahabelerine söylemişti: "İmanın bütünüyle şirkin bütünü karşı karşıyadır."[1]

Hz. Ali (a.s) ile Amr b. Abduved arasında kısa ama hararetli bir konuşma geçmesi, iki Arap pehlivanının mücadelesinin ne denli zor geçeceğinin habercisiydi.

Amr, karşısına geçmeye cesaret edenin Hz. Ali (a.s) olduğunu fark ettiğinde kendisini bu işten alıkoyacak cümleler sarf ediyordu:

"Ey Ali! Amcaların arasında sen pek de naçiz bir savaşçısın. Müslümanlar arasında senden büyük başka bir kimse yok muydu? Ağzından süt kokusu gelmekteyken, kendini aslanın pençesine niye atıyorsun?..."

Hz. Ali (a.s) ise, beklemeden küstah Amr b. Abduved'e cevabını verdi: "Ey Amr! Boş konuşuyorsun. Ölümün benim elimden olacak ve toprağı senin kanınla boyayacağım."

Ve dövüş başlamıştı... Atağa ilk olarak kalkan Amr bin Abduved idi. O, kılıcıyla Hz. Ali (a.s)'ın başına büyük bir darbe indirmek istese de, İmam savaş mahareti ve çevikliğiyle bu ağır darbeyi atlatmıştı. Ne var ki, Amr'ın darbesi öyle ağır ve şiddetliydi ki, imamın zırhını ikiye bölmüş, başını yaralamıştı.

Hz. Ali (a.s) ise, hiç beklemeden kendine özgü bir taktikle çatal kılıç Zülfikar'ı, Amr'ın atının ayaklarına doğru kuvvetlice savurdu. Beklemedik hamle karşısında atı sendelemiş ve kendisini yerde bulmuştu. Koca gövdesiyle yere yığılıp kalmıştı.

Bu sırada, savaş meydanını büyük bir toz bulutu kaplamış, her iki tarafın askerleri de sesli düşünmeye başlamışlardı. Bir taraftan Amr b. Abduved gibi Arapların en

büyük pehlivanı,

diğer taraftan da düşmanlarını iki darbeye fırsat kalmadan tek darbeyle öldüren Hz. Ali (a.s). Her iki taraf da bu çarpışmanın, savaşın kaderini etkileyeceğini düşündüklerinde bakışları daha da keskinleşiyor, eller gökyüzüne duaya kalkıyordu.

Toz bulutu içerisinde yapılan kıyasıya mücadelede kimin üstünlük sağladığı belli olmazken, münafıklar Amr'ın, kendilerine en büyük engel gördükleri Hz. Ali (a.s)'ı öldürdüğü hissine kapılmışlardı. Onların bu zanları, Hz. Ali (a.s)'ın tekbir sesine dek sürdü. Zira Hz. Ali (a.s)'ın tekbir nidası, zaferin de habercisiydi.

Hz. Ali (a.s), toz bulutu içerisinde mübarek alnından süzülen kan damlaları ve ince bir tebessüm ile ağır ağır İslam Peygamberi'ne doğru gelirken, Müslümanlar Şah-ı Merdan'ı tekbir nidalarıyla karşılıyorlardı.

Toz yığını yavaş yavaş kalkarken, Amr'ın başsız bedeni meydanın orta yerinde gözükür olmuştu. Müslümanlar akıllardan silinmeyecek bu tabloyu görmelerinden sonra, yüzlerindeki cesaret çizgileri daha da belirginleşmiş, ifadeleri daha da sertleşmişti.

Şirk ordusu tarafındaysa, meşhur kahramanlarının cansız bedenini görmelerinden sonra ürpertici bir sessizlik hâkim olmuş, Mekke'den Medine'ye dek süren sevinç ve haykırışları, yerini gözle görülen tedirginliğe ve endişeli bakışlara bırakmıştı.

Hz. Ali (a.s), müşrikleri bir kez daha ümitsizliğe ve manevî çöküntüye mahkûm etmişti. Mutlak zafer parolasıyla gelen müşrikler, Amr'ın öldürüleceğini hiç de hesap etmemişlerdi. Arapların meşhur pehlivanının ölümü, şirk ordusuna telâfisi mümkün olmayan bir darbe indirmiş, ümitlerini boşa çıkarmıştı.

Bu zaferden dolayı sevincini izhar eden Resulullah (s.a.a) Hz. Ali (a.s)'a hitaben şöyle buyurdu: "Senin bu zaferin, Muhammed ümmetinin amellerinin tümüyle kıyas edildiğinde, şüphesiz senin bu müthiş zaferin ağır gelecektir. Çünkü Amr'ın öldürülmesiyle, zilletin girmediği müşrik evi ve izzetin girmediği Müslüman evi kalmamıştır."[2]

Ehl-i Sünnet alimlerinden Hâkim-i Nişaburî bu sözü başka bir tabirle şöyle naklediyor: "Ali b. Ebu Talib'in Hendek günü, Amr b. Ahduved ile yaptığı savaş, ümmetimin kıyamete kadar yapacağı amellerden daha üstündür."[3]

Müşriklerin, Amr b. Abduved'in gölgesinde İslam'ı yok etme hedefiyle Medine sınırlarına kadar gelmeleri ve bitmez tükenmez ısrarlarının son bulması, yukarıdaki tarihî sözün hikmetini ortaya koymaya yetecektir.

Diğer taraftan bu hadisenin gerçekleştiği zaman diliminde, İslam'ın yeni filizlenen

bir din olması ve içinde barındırdığı münafıkların sinsi planlarının gerçekleşememesi, bu zaferin ne denli öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Hz. Ali (a.s)'ın hem Peygamber'in hayatı içerisinde, hem hayatından sonra defalarca İslam dinini yok olmaktan kurtardığını, böylelikle tarihî bir seyirle incelemiş olduk.

Peygamber'in Medine'ye hicret ettiğinde ölüm yatağında yatan, Bedir'de müşriklerin büyüklerini öldürerek şimşekleri üstünde toplayan, Uhud'da Müslümanlar müşriklerin çemberi altında kalmasıyla firar ederken Peygamber'in yanından ayrılmayıp,

kendisini ona siper eden, Hayber'de Yahudilerin geçit vermez kalesini fetheden ve kapısını zırh olarak kullanan ondan başkası değildi. Onun fedakârlık ve kahramanlıkları, ormanlar kalem, okyanuslar mürekkep olsa yazmakla bitmez, bitirilemez...

---

[1] - Bihar'ul-Envar, c.20, s.215; İbn-i Ebi'l-Hadid, Şerh-i Nehc'ül-Belâğa, c.4, s.244, İhkak'ul-Hak'tan naklen.

[2] - Bihar'ul-Envar; c.20, s.216.

[3] - Müstedrek-i Hâkim, c.3, s.32.

Ali (a.s)'ın Ticareti

Hz. Ali'nin alışverişi sadece Allah Teala iledir. Bakara Suresi'nin 207. ayetinde "insanlar arasında öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanabilmek için kendi canını satar" buyrulur.

Kur'an müfessirleri bu mübarek ayetin, Hz. Ali'nin (a.s) Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yatağında yattığı "Leylet'ul Mebit" gecesi nail olduğunda müttefiktirler.

O gece Hz. Ali (a.s) kendi canını hiçe sayarak ölüm döşeğine yatmıştı...[1]

Ayette geçen "yeşrî" kelimesi, müminin Rabbiyle yaptığı alışverişi ve onun ilahi ticaretini vurgulamaktadır.

Her alışverişin 4 unsuru vardır: Alıcı, satıcı, mal, fiyat.

Bu muazzam olayda alıcı Allah Teala, satıcı Hz. Ali (a.s), mal o hazretin canı ve fiyat veya bedel de Hak Teala'nın hoşnutluğudur.

Bu konuyu biraz açalım:

İnsanoğlunun istek ve eğilimleri belli başlı şeylerdir: Servet ve para, huzur ve güven, prestij ve iyi isim, evlat, hayat ve iyi bir hayat düzeyi.

Bu beşi, insanoğlunun temel arzuları olup gerisi bunlardan sonra gelir ve 2. dereceye girer. Çünkü bunlardan başka her şey, sadece bunlara ulaşabilmek için gerekli birer araçtan öte değildir.

Bu beş unsur da yekdiğeriyle aynı değil, farklıdır; diğerinden daha az değerli olan, kolayca ona feda edilir ve o vesile, öteki hedef oluverir o zaman!

Para bir araçtır, huzur ve güvenliğe feda edilebilir; evlat veya hayat için kolayca harcanır.

Parayı amaç edinen ve paraya yine para için talip olan pek az insan vardır. Genelde bütün insanlar hayatı bizzat yaşamak için ve yaşamı da bizzat hayat için ister.

Can, bizzat canlılık için istenir.

Can mı daha tatlıdır, prestij ve iyi isim taşıma mı?

Bu konuda farklı düşünen insanlar vardır, kimine göre ilki, kimine göreyse diğeri daha önemlidir. Kesin olan bir şey varsa o da, akıllı insanların her şeylerini kendileri ve kendi "ben"leri için feda ettikleridir;

çünkü insan kendisi için en aziz, en tatlı olarak yine kendisini görür. Kur'an-ı Kerim'de "insanın kendisinden daha aziz ve daha kıymetli bir şeyi de olduğu"ndan bahseder.

İnsanın kendisini uğruna feda etmekten çekinmediği bu şey "amaç ve gaye"sidir.

İnsan, canını kolayca ülküsünde feda etmektedir.

Ülkü ve gaye söz konusu olduğunda insanın canı kolayca "vesile" oluvermektedir.

Bu, alelade insanların düşünce sathını aşan bir aşamadır.

Evet, insanlar arasında fikri açıdan diğerlerini aşan öyleleri vardır ki, onlar için gaye ve ülkü, candan daha tatlı, yaşamaktan daha önemlidir.

Gayesi "Allah rızası" olanlardır bunlar...

Allah Teala'nın hoşnutluğu maldan da önemlidir onların nazarında; canandan da!..

Bu noktada kimileri şöyle düşünebilirler: İnsanın canını Allah için feda etmesi vakıa olarak anlaşılabilir olsa da, hakikat olarak belirsiz kalmaktadır, zira kendisini feda

eden biri, Allah'ın rızasını nasıl elde edecektir?

Bahsimizin başında her alışverişin 4 ana unsuru olduğunu ve bunlardan birinin yokluğu halinde alışverişin söz konusu edilemeyeceğini belirtmiştik: Alıcı, satıcı, mal ve fiyat.

Satıcının öldüğü ve feda olduğu bir yer de fiyat ve bedel kime verilmektedir?

Burada satıcıyla mal aynı unsurlardır...

Bundan bir tutarsızlık yoktur.

Zira insanoğlunun "hayat"ı, dünya hayatından ibaret değildir sadece...

Hayatın daha nice merhaleleri, evreleri vardır.

Hayatın ilk evresi bitkisel hayattır.

Hayvani hayat bu merhalenin akabinde gelir ve bunu da aşan bir hayat merhalesi vardır ki o da "insanî hayat"tır.

Bütün bu merhalelerin de yine çeşitli merhaleleri vardır.

İnsanî hayat, dünyadaki şu geçici yaşamla sınırlı değildir elbet. Öyle olsaydı hayvani yaşamla hiçbir farkı kalmazdı ki...

Hayvani hayat gerçek anlamda bir hayat değildir. Zira gerçek hayat kesintisiz ve ebedidir, net ve süreğendir. Yukarıda geçen hayatların hiçbiri bu süreçte değerlendirilemez.

Zira "geçicidirler, bir süre var, bir süre sonraysa "yok"turlar. Oysa hayat "var olmak" demektir. Bir süre sonra "yok olan" bir "var"dan gerçek hayat olarak söz edilebilir mi?

Daimi ve süreğen olan bir hayat ebedi hayattır ve gerçek hayat da budur zaten.

Böyle bir hayat ise dünya yaşamında mümkün değildir.

Zira bizzat bu dünyanın kendisi geçici ve gidicidir. Kalıcı olmayan bir dünyada kalıcılıktan kim söz edebilir?

Bu dünyanın yaşamı ihtiyaçlarla dolu bir yaşamdır; yiyecek ister, giyecek ister; barınacak ister... vs. Yiyecek ve giyeceği olmayan "dünya canlı"sının canlılığını sürdürebilmesi mümkün değildir.

"Âb-ı Hayat" peşinde koşanlar bu dünya hayatındaki bir kalıcılığı aramışlarsa, hata

etmişlerdir. Ama bu dünyanın yok oluşundan sonra da varlığını sürdürecek "kalıcı bir hayat" aramış olanlar yanılmamışlardır asla!

Evet, hayatın gerçeği kalıcı ve daimidir; insani hayat, ebedi ve süreğen bir hayattır. Geçici hayatı verip kalıcı hayatı almak, akıllıca ve karlı bir ticarettir.

İhtiyaçlarla dolu bir yaşamı verip, müstağni bir yaşama kavuşmak elbette ki alışverişlerin en karlısıdır.

"Ben"den geçerek "O"na bağlanmak ebedi bir hayata kavuşmak demektir.

Bu dünyada belli bir mesafeden sonraki uzaklıkları görebilmek, mümkün değilken, ahiret dünyasında uzakla yakının farkı yoktur, her şeyi görebilmektedir artık...

Âb-ı Hayat denilen iksir, Allah'ın rızasından başka şey midir sahi?

Ebedi hayat, ebedi mutluluk ve kalıcı saadet, Hak Teala hazretlerinin rızasını kazanmaktan başka nedir ki?

Hakikatler deryasının bir sahili olan Nehc'ül-Belağa'da muttakiler tavsif edilirken şöyle denilir:

"Bu dünyanın pek az olan geçici ve faniliklerini bırakıp, ahiret yurdunun bitmek tükenmek bilmez kalıcılık ve ebediliklerini alanlar..."[2]

Evet, onlar geçici ve sınırlı olan dünya hayatını vererek, kalıcı ve sınırsız olan gerçek hayatı almışlardır. Bunu vesile, onu gaye olarak görmüşlerdir. Biri mal ve meta, diğeri fiyat ve bedeldir burada...

Hz. Ali'nin (a.s) Rabbiyle muazzam alışverişleri vardır. O hazretin hayatı baştanbaşa Allah Teala'yla alışveriş, baştanbaşa fedakarlık ve özveridir. Hayatının bir lahzası bile nefsiyle mücahede ve Allah yolunda özveriden uzak değildir onun.

Ancak "Leylet'ul-Mebiyt" diye bilinen "Peygamber'in yatağında yatma gecesi" Hz. Ali'nin (a.s) Rabbi'yle yaptığı diğer alışverişlerin tamamından farklı, tamamından üstündür. Çünkü sadece Hz. Ali'ye (a.s) has bir alışveriş olmuştur bu.

Tarihte bu olayın benzeri ikinci kez tekrarlanmış değildir.

Bu konuda eşi, benzeri yoktur Aliyy-ul Murtaza'nın...

Allah'la alışveriş ehli olan diğer evliyaullaha bile nasip olmamıştır böylesi bir ticaret.

Bahsimizin başında aktardığımız ayette geçen "şirâ" fiili geçmiş zaman kipi değil, geniş zaman ekiyle kullanılmış ve fiilin sürecinin süreğenliği vurgulanmıştır. Yani

Hz. Ali'nin (a.s) sürekli olarak fedakarlık yaptığı ve Rabbini daima kendisine tercih ettiği vurgulanmaktadır.

Her gün, her an, Rabbi için "feda olan"dır Ali (a.s)!...

Ölüm Gecesi gösterdiği fedakarlığın ayrıcalığı, bu olayın İslam'ın en zayıf dönemleri olan ilk günlerinde vuku bulmuş olmasıdır.

Henüz cihat için hiçbir hüküm inmediği, fedakarlık ve özveri isteyen hiçbir emrin nazil olmadığı bir dönemde baş göstermiş olmasıdır. Bu ortamda gösterdiği böylesi bir fedakarlıkla o, İslam dünyasının örnek mümini olacaktı.

Bu hadisenin diğer ayrıcalığıysa Hz. Ali'nin (a.s) bu sırada gençliğinin baharında bulunmasıydı.

Henüz yirmi yaşını bile tamamlamamış, arzular, ümitler dolu bir genç...

Bu yaşta gösterdiği bu fedakarlık, onun seçkin karakter ve mümtaz kişiliğinin ilk goncalarından biriydi. Elvan elvan ıtırıyla bütün insanlık dünyasını büyüleyecek nadide bir vak'a nadide bir gonca...

Onun Rabbiyle gerçekleştirdiği bu alışveriş olmasa belki de Hz. Resulullah (s.a.a) o gece şehid düşecek ve İslam çiçeği daha açmadan solup gidecekti.

Her fedakarlığın değeri, onun yarattığı etkide gizlidir. Bu fedakarlık dünyalar, devranlar ve nesillere değer bir fedakarlıktı.

Bu nadide olayın bir diğer ayrıcalığı da Ali (a.s) gibi bir yiğidin mutlak ölüm maksatlı olduğunu bildiği bir gece saldırısı karşısında kendisini korumak için gerekli tedbirleri bile alamamak ve yatağa uzanıp yatmak şartıyla ölümü kabullenmesiydi...

Ali (a.s) gibi emsalsiz bir savaşçı ve benzersiz mücahid için yalınkılıç düşmanın ortasına dalarak kıyasıya bir ölüm kalım savaşına girişmekle; yatağa girip yorgana sarınarak zerrece müdafaa imkanına sahip olmaksızın üzerine inip onu paramparça doğrayacak kılıçları belalemek arasında elbette ki yarden göğe kadar fark vardı.

Sevgili İslam peygamberi 13 yıl boyunca Mekke'de tebliğde bulundu, insanları Allah'a eş ve ortak koşmayıp sadece O'na ibadette bulunmaya çağırdı. Onlar bu daveti kabul etmedikleri gibi o hazrete olmadık eziyetlerde bulundurlar, insanlık dışı zulümler gösterdiler.

Tam üç yıl boyunca Hz. Resulullah'la (s.a.a) onun boyu olan Haşimoğullarına karşı çok boyutlu bir boykot eylemine giriştiler, yiyecek ve ticaret ambargosu uyguladılar; kadın-erkek, genç-ihtiyar demeden bütün Haşimoğullarını açlıktan

ölmeye mahkum ettiler; olmadık eziyet ve işkenceler uyguladılar Müslümanlara.

Ama bütün bunlar ne peygamberi, ne de onunla birlikte olan müminlerin inançlarını zerrece sarsmadı.

Kureyş konseyi toplanarak bu put düşmanının derhal ortadan kaldırılması gerektiğine karar verdi.

Hz. Resulullah'ı (s.a.a) öldüreceklerdi. Ama bu işi kim yapacaktı?

Çünkü Muhammed'i (s.a.a) terör edecek olanı ya Müslümanlar veya Haşimoğullarından biri öldürecekti kesinlikle.

Onu terör edecek olanın bir gün bile sağ kalabilmesi mümkün değildi.

Bunun üzerine o hazreti hapsetmeyi düşündüler. Ama çok geçmeden bunun da pratik olamayacağını anladılar. Zira taraftarları onun hapiste çürüyüp ölmesine müsaade etmez, ne yapıp edip onu kurtarırlardı mutlaka.

Mekke'den sürgüne göndermeyi önerenler oldu. Bu da reddedildi. zira Muhammed (s.a.a) o etkileyici kişiliği, güzel konuşması ve güzel ahlakıyla gittiği her yerde insanları etkileyecek ve herkesi Müslüman edecekti. Çok geçmeden kazandığı taraftarlarıyla Mekke'ye dönüp, kendisini sürgün edenlerden intikam alacaktı...

Bütün bu öneriler reddedildi. Pratik bir çözüm yolu aramaya başladılar.

Ve buldular.

Kureşyş'in on kabilesinden on silâhşor seçilecek ve ani bir saldırıyla Muhammed'i öldürerek oradan uzaklaşacaklardı. Böylece katilin kim olduğu asla ispatlanamayacak ve Muhammed (s.a.a) kim vurduya gitmiş olacaktı!

Bu durumda onun akrabaları veya taraftarları kimseye karşı kan davasına da girişemeyecek, kısas edecek kimse bulamayacaklardı!

On kabilenin onundan da intikam alabilmek ise zaten mümkün değildi.

İster istemez diyete razı olacaklardı. O zaman da zengin müşrikler, istenen diyet parasını fazlasıyla ödeyerek her şeyi yoluna koyacaklardı.

Böylece plan geliştirildi...

En uygun, gece yarısı uyuduğu sırada ansızın üzerine çullanıp karanlıkta işini bitirmekti.

Evinin kapısının zaten geceleri de kilitlemiyordu o...

On katilden biri, bizzat Hz. Resulullah'ın (s.a.a) kendi amcasıydı. Yeğeninin evini ve onun günlük yaşamını çok yakından biliyordu.

Plan son derece uygun ve kolaydı. Her kabileden on silâhşor seçildi. Hepsi de putperestti.

Bu toplantı çok gizli tertiplenmiş ve kabile reislerinden başka kimsenin haberi olmamıştı.

Ama her şeyden haberi olan Allah Teala durumu sevgili Resulüne bildirmiş ve ona Mekke'den hicrette bulunmasının emretmişti.

Peygamberin Mekke'de kalabilmesi mümkün değildi artık.

Zira müşriklerin her an harekete geçme ihtimalleri vardı.

Hz. Resulullah'ın (s.a.a) Mekke'den hicreti çok gizli gerçekleşmeliydi, aksi takdirde şehirden sağ çıkması imkansızdı.

Beklenen gece gelip çattı.

Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yatağı serildi.

Yatakta biri vardı.

Kureyişliler gece yarısı olmasının beklediler. El ayak çekildikten sonra sessizce açık kapıdan içeriye süzüldüler.

Çıt çıkmıyordu kimseden.

Tanınmak istemiyorlardı.

Odaya girince yatakta uyumakta olan birini fark ettiler.

Kılıçlar karanlıktan parladı.

Tam bu sırada yatakta uyumakta olan kimse yay gibi yerinden doğrulup karşılarına dikildi.

Ali'ydi (a.s) bu!

- Muhammed nerede?!

- Mekke'den gitti o.

- Nereye?

- Bilmem.

- Ne zaman?

- Bilmem.

- Neden gitti?

- Siz onun burada kalmasını istemiyordunuz, o da çıkıp gitti!

Ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

Bunu hiç hesaplamamışlardı işte!

Muhammed (s.a.a) neredeydi şimdi?

Ali (a.s) onun yatağında ne arıyordu sahi?

Ali'yi (a.s) öldürmek istediler.

Vazgeçtiler.

Ali'yi (a.s) değil, Muhammed'i (s.a.a) öldürmeleri gerekiyordu.

Böylece Ali (a.s) mutlaka bir ölümü kucaklayarak Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yatağında yatıp o hazretin kurtulmasını sağlamıştı.

Kendisini hakka feda etmişti o gece.

Yeter ki hak diri kalsın, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) tebliğ ettiği yüce İslam güneşi daha doğmadan batmasın, insanlık seması bu muazzam nurdan ebediyen mahrum bırakılmasın, zulüm ve kötülük ebediyen olumsuz değerler olarak bilinebilsin diye...

Ali'nin (a.s) Rabbiyle alışverişleri fevkalâde çarpıcıdır...

Bir iki tane de değildir asla.

İmam Ali'nin (a.s) hayatı baştan başa bu tür ilahi alışverişlerle doludur.

Uhud gazvesinde onun sergilediği ilahi alışverişin insanlık tarihinde ikinci bir benzerine rastlayabilmek imkansızdır.

Vücudunu oklara, mızraklara ve kılıçlara karşı kalkan gibi kullanıp Hz. Resulullah'a (s.a.a) halel gelmesin diye canını bilfiil ve yüzlerce kez feda etmişti o gün Ali (a.s) ...

Uhud dağı uzun bir duvar gibi uzanıp onun o günkü akıl almaz çarpışmalarını seyre koyulmuştu hayretle.

O gün Ali'nin (a.s) gösterdiği kahramanlık bir kez daha Hz. Resulullah'ın (s.a.a) mutlak bir ölümden dönmesini sağlamıştı.

Uhud sıradağları arasında dar bir geçit vardı.

İslam ordusunun arkasında yer alıyordu. Müşrikler buradan geçebilecek olsa Müslümanlara arkadan saldırabilirlerdi.

Hz. Resulullah (s.a.a) 50 okçuyu buraya yerleştirmiş ve "bizim yenildiğimizi görseniz bile burayı bir an olsun terk etmeyin sakın!" diye de sıkıca tembihlemişti.

Bu emri yerine getirilecek olsa Müslümanlar kesinlikle zaferi kazanacaklardı. Ama, emir dinlenmeyince zafer kazanılabilir mi?

Savaş başladıktan az bir süre sonra Hz. Ali'nin (a.s) kahramanlıkları sayesinde Müslümanlar müşrikleri yenilgiye uğrattılar. Müşrikler kaçmaya başlayınca kimi Müslümanlar ganimet toplamaya başlamıştı.

Bu çok tehlikeliydi.

Çünkü müşriklerden sadece birkaç elebaşı öldürülmüştü; Mekke kafirlerinin telefatı çok azdı o merhalede.

Müslümanlar, kaçan düşmanı kovalayacakları yerde ganimet derdine düşmüşlerdi!

Düşman bunu fırsat bilip kendisini toparladı.

Uhud'u arkadan dolanıp yeni bir saldırıya hazırlandılar.

Geçide yerleştirilen okçular da ganimet için aşağıya inmeye başlamıştı.

Komutanları her ne kadar "Peygamberin emrini unuttunuz mu?" diye haykırıp onları siperde kalmaya davet ettiyse de dinleyen olmadı.

Komutan, altı adamıyla yapayalnızdı şimdi.

Bu ele geçmeyen fırsatı değerlendiren kafirler hemen saldırıya geçtiler.

Geçidi koruyan 7 Müslüman kahramanca çarpışmış, ama çok kısa sürede hepsi de şehid düşmüştü yüzlerce silahlı süvari karşısında...

Müslümanlar Allah ve Resulünün rızası için savaşı bırakıp kendi nefislerinin rızası için dünyalık toplamaya başlayınca kaderleri değişiverdi.

Ve savaşın seyri de değişti elbet.

Şimdi müşrikler arkadan da saldırıp Müslümanları kıskaca almışlardı.

Korkunç bir katliam başladı.

Müslümanlar ağır kayıplar vererek kaçmaya başladılar.

Canını kurtarmak isteyen kaçmış; Hz. Resulullah'ı (s.a.a) yaralı olarak savaş meydanında yalnız bırakmışlardı.

Ama hayır.

Hiçbir zaman habibini yalnız bırakmayan Murtaza Ali (a.s) şimdi de onun yanı başındaydı.

Onu korumak için canını hiçe sayıyor, ölümüne vuruşuyordu...

Hz. Resulullah'ın (s.a.a) yalnız kaldığını gören müşrikler dört bir yandan hazrete doğru saldırıya geçtiler.

Onu öldürmek için bundan daha iyi bir fırsat bulamazlardı.

Ama Ali (a.s) vardı orada...

Görülmemiş bir güç ve cesaretle çarpışıyor, naralar savuruyor, kılıcı tam bir ölüm makinesi gibi her indiğinde bir kafiri kanlar içinde yere seriyordu.

Savaş değirmeninin mili Ali (a.s) olmuştu şimdi.

Ona yaklaşmak kesin ölüm demekti.

Hangi yandan saldırsalar karşılarında Ali'yi (a.s) buluyor, Allah'ın aslanı inanılmaz bir hız ve çeviklikle herkesi yere deviriyordu.

Aldığı yaralarla kendisi de tepeden tırnağa kanlar içinde kalmıştı.

O haliyle korkunç ve ürkütücü bir görünümü vardı.

Nefes nefese kalmıştı.

Vücudundan akan terin mi, yoksa kanın mı daha fazla olduğunu anlayabilmek mümkün değildi.

İnsanüstü bir güç sarf ederek savaşıyordu imam...

Aldığı yaraların bir-ikisi bile güçlü bir insanı yere sermeye yeterliydi. Ama o, 80'den fazla kılıç, ok ve mızrak yarası aldığı halde hala savaşa devam ediyordu.

Kıyasıya buruyor, öldüresiye vuruşuyordu.

Aslanlar gibi kükreyerek o güne değin benzeri görülmemiş bir kahramanlık yaratıyordu Ali (a.s).

Bu amansız çarpışma sırasında bir ara elindeki çelik kılıç kırıldı.

Hz. Resulullah (s.a.a) hemen kendi kılıcını ona doğru uzatarak imdadına yetişti.

O da Ali'yi (a.s) çok seviyordu çünkü.

İki bedende bir san gibiydiler.

Hatta bunu Allah Teala Kur'an'da da vurgulamış ve Hz. Ali (a.s) için "Resulullah'ın (s.a.a) nefsi ve canı-ciğeri" lakabını kullanmıştı Âl-i İmran Suresinin 61. ayet-i kerimesinde.

Ve İmam Ali'nin (a.s) o gün gösterdiği bu inanılmaz kahramanlık bir kez daha Allah Resulünün (s.a.a) canını kurtaracak ve bu, Hz. Ali'nin (a.s) Rabbiyle yaptığı "alışveriş"lerden biri olarak tarihe geçecekti.

Hz. Ali'nin (a.s) kahramanlığını gören birçok Müslüman, geri dönüp müşriklere karşı tekrar savaşa tutuşmuştu.

Savaş bittiğinde Ali (a.s) kanlar içindeydi.

Onu görenler nasıl halâ diri kalabildiğine şaşırıyor, bu şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı.

Ertesi gün, şehidler toprağa verildikten ve şehid ailelerine başsağlığı ve tebrik dileklerinde bulunulduktan sonra Hz. Resulullah'ın (s.a.a) ilk işi Hz. Ali'yi (a.s) ziyaret etmek oldu.

Allah'ın aslanı tepeden tırnağa yaralar içinde yatıyordu.

Dünya ve ahiret kadınlarının ulusu ve Hz. Resulullah'ın (s.a.a) biricik "kevser"i Hz. Fatıma-i Zehra selamullah aleyha yaralarına merhem sürüp sarmıştı, pervaneler gibi dönüyordu Ali'sinin başı ucunda.

Hz. Resulullah (s.a.a) onu bu halde görünce dayanamadı, gözleri dolu dolu "Allah yolunda böylesine candan geçip cihat edenin ecri elbetteki Allah içinde pek büyük olacaktır!" buyurdu.

İmam'ın da gözleri dolmuş, başını eğerek susmuştu.

Allah Resulünün rızasını kazanabildiği ve sanını ona feda ettiği için mutluydu, ama şehid olamadığı için de hüzünlüydü.

Bunu söylediğinde Hz. Resul-ü Ekrem "Ya Ali" buyurdu, "Mahzun olma! Senin hayatın da Allah içindir, ölümün de! Evet, sen Allah yolunda şehid olacaksın, ama şimdi değil, gelecekte..."

Bu haberi öğrenmek İmam'ı pek memnun etmişti. Mahzun değildi artık.

Ertesi gün onca yarasına rağmen ayağa kalkıp silahlarını kuşanmış ve kafirlerin muhtemel bir saldırısını önleyebilmek için yola koyulup "Hemre'el Esed" gazvesine katılmış ve bir başka kahramanlık örneği daha sergileyerek Rabbiyle bir "alışveriş"te daha bulunmuştu![3]

Müminlerin emiri Hz. Ali'nin (a.s) kahramanlık hayatında kayıtlı bir ayrıcalık vardı ki, onu diğer kahramanlar ve namlı yiğitlerin hepsinden daha farklı, daha üstün kılmaktadır.

Ve bu, insanlık tarihinde sadece Hz. İmam Ali'ye (a.s) mahsus bir haslet, sadece o hazrete has bir üstünlüktür:

Hz. İmam Ali (a.s) hiçbir savaşta "ilk saldıran taraf" olmamış, hiçbir savaşta meydana çıkıp er isteyen ve savaşı başlatan kimse olmamıştır.

Onun bütün savaşları müdafaa savaşıdır.

Düşman er isteyince hemen o meydana çıkmış, ilk gönüllü savaşçı o olmuştur.

İstisnasız bütün savaşlarda; Bedir'de, Uhud'da, Hemdek'te, Hayber'de... her yerde böyle olmuştur.

Ve kimsenin meydana çıkmaya cüret edemediği lahzalarda yine o çıkmış ve en dehşetli düşmanın bile sırtını yere vurmuştur.

Ve İmam Ali (a.s) en maharetli ve en güçlü savaşçılar karşısında bile, hiç yenilgi almayan ve girdiği bütün çarpışmalardan muzaffer olarak çıkan tek yiğit, tek kahramandı!

Bedir savaşında küfür ordusundan utbe, Şeybe ve Velid, Uhud savaşında Talha bin Ebu Talha, Henden savaşında Amr b. Ebuduvedd ve Hayber'de de "bin savaşçıya bedel yiğit"

olarak nam salmış bulunan "Merhab" meydana çıkıp savaşacak er istemiş, bütün bu savaşlarda Hz. İmam Ali (a.s) onların karşısına çıkıp yüce İslam'ı müdafaa için

savaşmıştır.

Evet, İmam (a.s) hayatı boyunca "savaşı ilk başlatan kişi" olmamıştır hiç...

Sıffin, Cemel ve Nehrevan savaşlarında da durum aynıdır.

Onca güç, kuvvet, cesaret ve zekasıyla, bir kez olsun "savaşı ilk başlatan" olamamıştır o!...

Ve onun er meydanındaki "ilk"leri bunlardan ibaret değildir sadece...

"Hiçbir savaş planı başarısızlıkla sonuçlanmış olmayan tek komutan"da yine odur İslam tarihinde Hz. Resulullah'tan (s.a.a), sonra!

Ve o hazretten sonra, düşmana hiç sırtını çevirmeyen "ilk" de yine Ali'dir (a.s) ...

Ve ... İmam Ali'nin (a.s) hayatı daha nice görkemli "ilk"lerle doludur. O, imamdır, öncüdür çünkü.

Onun gibi bir savaşçı yoktur insanlık tarihinde. Onca güç ve cesaretine rağmen savaş taraftarı değildir o; insanların öldürülmesi rahatsız etmektedir onu. Herşeyden önce sevgi ve merhamet imamıdır o. Müdafaa dışında kılıcına el attığı görülmemiştir hiçbir zaman

Ve büyüklük de budur aslında.

Yiğitlik budur.

Bahadırlık, "Ali" gibi olmaktır er meydanlarında.

O sadece bileğinin gücüyle değil, insanî erdem, fazilet ve şeref timsali karakteriyle de dillere destan bir örnektir.

Aynı zamanda ilim şehrinin de kapısıdır o ...

Ondan başka bir ilim kapısını tanıtmış değildir peygamber...

Çok boyutlu be kamil insan örneğidir Ali...

Hz. Resulullah'ın da (s.a.a) buyurmuş olduğu gibi:

"Ali'yi Resulullah'tan, Resulullah'ı da Ali'den daha iyi kim tanıyabilir?"

---

[1] - Allame Meclisi'nin Bihar'ı c.36, s.40-51'de Şia ve Sünni müfessirlerden bu

konuyla ilgili birçok rivayet nakletmektedir.

[2] - Nehc-ul Belaga, Subh-i Salih incelemesi, 182. hutbe, s.264.

[3] - Hz. Emir'ul Müminin Ali'nin (a.s) Uhud'da gösterdiği yiğitlikler hakkında daha geniş bilgi için bkz: El-İrşad-ı Şeyh Müfid, c.1, s.78-92, Uhud Gazvesi faslı.

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

Hz. Ali (a.s)'dan Hikmet, Züht, Güzel Ahlak ve Takva Hakkında Nakledilen Hadisler

Resulullah Salla'llâhu alayhi ve alih'in Vasisi Emir-ulMüminin Hz.Ali el- Murtaza (a.s)'dan tevhit takva, hikmet, züht ve benzeri konularla ilgili çok sayıda hadis nakledilmiştir.

Bu yüzden biz onların hepsini burada zikredemeyeceğiz. Çünkü sadece tevhitle ilgili sözlerini nakledecek olsak bile bu kitapta var olan tüm hadisler kadar olur.

Tevhitle ilgili olarak, sadece bir hutbesini bu bölümün başında nakletmekle yetineceğiz; daha sonra, bu kitabın hacmine uygun olan ve herkesin üstünlüğünde birleştiği ilgi çekici sözlerini nakledeceğiz. Bu kadarı yeterli olur inşaallah teâla

Tevhitle İlgili Hutbesi

"Şüphesiz Allah'a ibadetin başı O'nu tanımaktır. O'nu tanımanın esâsı ise O'nu tek ve eşsiz bilmektir. O'nu tek ve eşsiz bilmenin ölçüsü ise O'ndan nitelikleri (diğer varlıklarda bulunan noksan sıfatları) nefyetmektir.

Çünkü akıllar bütün niteliklerin ve nitelik sahiplerinin yaratık olduğuna tanıklık eder. Tüm yaratıklar da, nitelik ve nitelik sahibi olmayan bir yaratanın varlığına tanıklık eder.

Çünkü her nitelik ve nitelik sahibi bir bileşimi gösterir. Bileşim hudûsa (sonradan meydana gelişe), hudûs ise ezeli olmanın muhal olduğuna tanıklık eder.

Allah'ın zatını tanıdığını iddiâ eden O'nu tanımamıştır. O'na sınır koyan, O'nu tek bilmemiştir. O'na bir eş tasarlayan O'na inanmamıştır. O'nu (diğer bir varlığa) benzeten kimse, O'nun hakikatine varmamıştır.

Her kim O'nun vehme sığdığını sanarsa, O'na yönelmemiştir. O'nun (zâtının) künhüne varmak isteyen, birliğini tasdik etmemiştir. O'na işaret eden, O'na yönelmemiştir. O'na sınır tanıyan O'nu kastetmemiştir.

O'nu bölümlere ayıran O'na teslim olmamıştır. O'nun zatıyla ayakta duran her şey başkasına bağımlıdır ve başkasına bağımlı olan her şey bir sebep vasıtasıyla oluşmuştur.

Yaratıkları O’nun varlığının nişanesi ve akıllar O’nu tanımanın vesilesidir. Fikirle hüccet kesinleşir. Nişanelerini yaratıklarına hüccet kılmış ve onları yaratarak kendisi ve onlar arasında bir perde oluşturmuştur. Varlığıyla yaratıklarından ayrılır.

Onları araçlarla donatması, kendisinin araçsız olduğuna tanıktır; çünkü araçlar; araç sahiplerinin muhtaç olduklarına delildir. Yaratıklara bir başlangıç belirlemesi O'nun başlangıcının olmadığına tanıklık eder, çünkü bir başlangıcı olan, başkasını yoktan var edemez.

İsimleri, gerçeğe ulaşmak için bir vesiledir ve işleri, gerçeği anlamak için vasıtadır; Zatı hakikatin özüdür. Zatı, O'nunla yaratıklarını ayırmaktadır. Her kim Allah’ı nitelendirirse O'nu tanımamıştır ve O'na bir benzer tasarlayan O'ndan uzaklaşmıştır. O'nun hakikatine vardığını sanan hata etmiştir.

Her kim, nerededir derse O’na bir mekan tasarlamıştır; her kim, nededir derse O'na bir mekan isnat etmiştir; her kim, nereye yönelmiştir derse O'na bir sınır tayin etmiştir; her kim,

neden derse O'na bir sebep belirlemiştir; her kim, nasıldır derse O'nu bir şeye benzetmiştir; her kim, ne zaman derse O'na bir zaman tanımıştır; her kim, şuraya kadar derse O'na bir son belirlemiştir;

ve kim O'na bir son belirlerse O'nu bölmüştür; kim O'nu bölerse O'nu nitelendirmiştir ve kim de O'nu nitelendirirse O'nu inkar etmiştir; O'nu parçalara ayıran değişmeleri zevallarından O'ndan yüz çevirmiştir.

Allah, mahluklarının değişmesiyle değişmez; sınırlı varlıkların sınırıyla sınırlanmaz; birdir ama birliği sayıya dayanmaz; O hiç bir ihtiyacı olmayan ihtiyaçsızdır; bir şeye girmeden batın ve hiç bir şeyden ayrılmaksızın zahirdir;

görmekle kavranılmayandır; aşikardır; cisim olmayandır latiftir; harekete ihtiyacı olmayandır faildir; fikre ihtiyaç duymadan yaratıkların ölçüsünü belirleyendir, hareket etmeksizin onları düzene koyandır;

araç ve organa ihtiyacı olmadan duyan ve görendir; yaklaşmaya ihtiyaç duymadan yakın ve mesafe söz konusu olmaksızın uzaktır; vardır; yokluktan sonra değil; zamanlar O'na eşlik etmez ve yerler O'nu kapsamaz;

O’nu uyku tutmaz; vasıflar O'nu sınırlamaz; vasıtalar O'na engel olmaz; varlığıyla zamandan ve yokluktan öne geçmiş ve ezeli oluşuyla başlangıcı olma sınırını aşmıştır.

Duygu ve hisleri verenin O, olması hasebiyle zatının his ve duygulardan uzak olduğu, cevherleri yaratan olduğu için de cevherinin olmadığı, yaratıkları yoktan vareden olmasıyla O'nun yaratıcısının olmadığı,

eşyalar arasındaki çelişkileri icat eden olmasıyla da zıddının olmadığı bilinir. Varlıkları birbirine eş olarak yaratan olduğu için de O'nun bir eşi olmadığı anlaşılır.

Karanlığı nura ve sıcağı soğuğa karşıt kılmış; değişik unsurları birleştirmiş zıt olanları birbirine yaklaştırmış; onları ayırmak ve birleştirmekle ayıran ve birleştireni göstermiş.

Bütün bunları kendi rabbliğine delil; gaybına şahit ve hikmetinin açıklayıcısı kılmıştır. Çünkü bu varlıkların oluşumu sonradan var olduklarını gösterir; varlıkları, yokluklarını bildirir; değişmeleri zevallerini bildirir,

ve yok olmaları yaratıcılarının zevalinin olmadığını gösterir; Allah Teâla buyuruyor ki; “Ve her şeyden iki eş yarattık ki belki, siz (Allah’ı) hatırlayasınız” [1]

Önce ve sonrayı ortaya çıkararak kendisinin öncesi ve sonrası olmadığını göstermiştir. Yaratıklarını çeşitli içgüdülerle yaratarak içgüdüsünün olmadığını, yaratıkları birbirlerinden farklı kılarak kendisinde değişikliğinin olmadığını göstermiştir.

Onları belirli bir süre ve zamana bağlı kılmakla kendisinin zamanla bir bağlantısının olmadığını ve yaratıklarını birbirinden ayırmakla ve birbirine gizli kılmakla O'nunla yaratıkları arasında bir örtünün olmadığını göstermiştir. Kullar varolmadan Rabliğin hakikati ve yaratık olmadan ilahlığın hakikati O'nda var idi.

Duyulacak bir ses olmadan duyma gücüne, bilinen bir şey olmadan bilginin gerçeğine ve kudretini göstermeden hakiki güce sahip idi. Yaratıklar olmadan yaratıcı ismine ve mahlukat olmadan öncede halik vasfına layık idi.

Yaratıkları bir şeye dayanmadan yaratmıştır ve bir şeyden yararlanmadan aralarında uyum sağlamıştır. Bir zorluğa düşmeden onlara ölçü vermiştir. Fikirler O’nun zatını kavrayamaz ve düşünceler O'nun hakikatini kuşatamaz.

“Ne zaman” diyerek O sınırlanamaz; “şimdi” kelimesi O’nu yaklaştırmaz; “beraber” diyerek bir şeyle beraber kılınamaz; “şayet” diyerek de gizlenemez. “O” kelimesi O’nu kuşatamaz. Bu kelimeler ancak kendilerini sınırlarlar.

Bu kelimelerin O’nun yarattığı eşya arasında geçerliliği vardır; çünkü bu bağlaçlar ihtiyacı bildiriler; tezat, zıddının varlığına benzeyen, benzerinin olduğunu ve olaylar zamanla birlikte olduklarını gösterirler.

İsimleriyle sıfatları birbirinden farkedilir, o isimlerle, birlikte olanlar birbirinden ayrılır; olaylar o isimlerle vuku bulur. Yaratıkların başlangıcının olması kadim olmadıklarını,

süreye bağlı olmaları ezeli olmadıklarını ve “eğer böyle olmasaydı” sözü cebre

boyun eğmediklerini gösterir. Dağılmaları dağıtıcı olanı bildirmiş ve kopmaları koparanı göstermiştir.

Yaratıkları vasıtasıyla akıllara tecelli ederek gözlerden gizli kalmış ve fikirler yaratıklarına yönelmiş bunlarla ibretler ortaya konmuş ve sabit olmuş ve bunlardan deliller açıklık kazanmıştır. Akıllarla Allah tasdik edilir ve ikrarla iman kamil olur.

Marifet (Allah'ı tanımak) olmadan din olmaz, tasdik olmadan marifet mümkün olmaz ve ihlaslı bir inanç olmaksızın tasdik gerçekleşmez. İhlas olmaksızın tevhid olmaz; Allah bir şeye benzetilirse ihlas gerçekleşmez;

nitelikler O'na atfedilirse eksiklikler O'ndan tam olarak nefy olmaz ve halis tevhit gerçekleşmez. Bazı yönlerden benzetmeği geçerli bilmek bütün yönlerinde benzetmenin geçerli olmasını gerekli kılar; bazı benzerliklerden O'nu münezzeh bilip bazısını kabul etmek tam tevhitten insanı uzak düşürür.

İkrar etmek inkarı nefyetmektir; her türlü inkar, ihlasa ulaşmayı önler.

Yaratıklarda olan özellik yaratıcıda olmaz; yaratılmış için mümkün olan bir şey yaratıcısında mümkün olmaz; O'nun için hareket cari olmaz; bölünme ve birleşme O'nda vuku bulmaz. O'nun uyguladığı şey kendisi hakkında nasıl uygulanabilir?

O'nun başlattığı şey nasıl kendisine dönebilir? O'nun oluşturduğu oluşum nasıl kendisi hakkında geçerli olabilir? Yoksa O'nun zatı değişir, bölünür ve ezelden oluşu mümkün olmaz ve ezeli oluşunun bir manası kalmaz.

Bu takdirde yaratıcı mahluka dönüşür; arkası olursa önü de olur; tamamlanmaya ihtiyaç duyarsa eksik olması gerekir. Değişebilirse ezeli diye vasıflanamaz. Zamanın geçmesi O'nu etkilerse nasıl sürekli olabilir?

Eşyadan etkilenen nasıl onları yoktan var edebilir? Böyle olursa yaratıkların nişanesini taşır. Yaratıklar O'na nişane olacağına kendisi de diğer bir yaratıcının nişanesi olur ve sıfatı yaratıkların sıfatlarına benzer.

Bu ise, batıl olduğunu ispatlamak için delile ihtiyacı olmayan bir sözdür; bu hususta ki soruya cevap vermek bile yersizdir.[2]

İMAM HASAN (A.S)'A YAZDIKLARI VASİYETNAME

Zaman(ın kahrını) ikrâr eden, ömrü sönmeğe yüz tutan, kadere boyun eğen, dünyayı yeren, ölüler mahallinde yurt edinen, yarın da oradan göçüp gidecek olan fâni babadan; erişilmeyecek şeyleri arzulayan,

yok olup gidenlerin yolunu tutmuş olan, zamanın rehini, musibet oklarının hedefi,

dünyanın kulu, gurur taciri, ölümün esiri, gam ve hüzünlerin arkadaşı, hastalıklara ve afetlere maruz olan, arzularına mağlup düşen ve ölenlerin yerine halife olan oğluna.

Dünyanın benden yüz çevirip zamanın bana karşı serkeşlik etmesi, ahiretin ise bana yönelmesi; beni, başkasını düşünmekten ve ardımda kalanları hatırlamaktan ve onları önemsemekten alıkoydu.

Halkın dertleri değil, yalnızca kendi derdim beni sarınca, artık fikir ve isteğim değişti ve işimin gerçeği bana aydınlandı, bu ise beni şakası olmayan bir ciddiyete ve yalan lekesi dokunmayan bir doğruluğa sevketti.

Senin, vücudumun bir parçası, hatta vücudumun bütünü olduğunu gördüm; sana bir musibet gelse bana gelmiş olur, sana ölüm gelip çatsa bana çatmış olur. Bu sebeple, senin işlerin (sorunların), kendi işlerim gibi beni ilgilendirmeğe başladı; onun için ölsem de, kalsam da, yardımcın olsun diye sana bu vasiyetnameyi yazdım.

Oğlum, ben sana Allah'tan çekinmeyi (ilahî takvayı), devamlı olarak Allah'ın emirlerine itaat etmeyi, O'nu anmakla kalbini onarmayı ve O'nun ipine (Kur'an'a) sarılmayı tavsiye ederim. Eğer ona (Kur’an’a) sarılırsan, artık seninle Allah arasında ondan daha sağlam bir bağ olamaz!

Kalbini öğütle dirilt; zahitlikle öldür; yakinle (tam inançla) kuvvetlendir; ölümü anmakla alçalt; fani oluşuna ikrar ettir; dünyanın feci olaylarıyla basiret sahibi kıl; zamanın saldırısından, gecelerin ve gündüzlerin kötü geçişinden çekindir.

Göçüp gidenlerin haberlerini ona sun, senden öncekilerin başlarına gelenleri hatırlat; onların yurtlarında ve bıraktıkları eserler arasında gez ve ne yaptıklarına, nereye konduklarına ve nereden göçtüklerine bak.

Göreceksin ki, onlar dostlarından ayrılmış, gurbet diyarına inmişlerdir. Onların yurduna (geldin mi) şöyle seslen: Ey ıssız diyar, ehlin nerede? Sonra onların kabirlerinin başına git ve şöyle hitap et: Ey çürümüş cesetler ve birbirinden dağılmış organlar, içinde bulunduğunuz bu diyarı nasıl buldunuz?

Ey aziz oğlum, yakında sen de onlardan biri gibi olacaksın; öyleyse konağını ıslah et, ahiretini dünyana satma.

Bilmediğin şey hakkında konuşmayı ve üzerine düşmediği halde söz söylemeyi terket. Sapıklık olacağından korktuğun bir yola girme; çünkü sapıklık şaşkınlığından sakınmak, korkunç belalara duçar olmaktan daha iyidir.

Marufu emret ki, maruf ehlinden (iyilerden) olasın. Kötülüğü elinle, dilinle önle ve kötü iş yapanlardan bütün çabanla uzaklaş.

Allah yolunda hakkıyla cihat et; bu uğurda hiç bir kınayıcının kınaması seni tutmasın (yolundan alıkoymasın). Nerede olursa olsun, hakka ermek için güçlüklerin en şiddetlilerine korkusuzca atıl.

Dinde fakih (anlayış ve kavrayış sahibi) ol; nefsini sabretmeye alıştır. Bütün işlerde Allah'a sığın ki, tam koruyan bir koruyucuya ve tam güçlü bir savunucuya sığınmış olursun. Rabbinden bir şey dilerken ihlaslı ol;

çünkü vermek de vermemek de O'nun elindedir. Hayrı çok dile; vasiyetimi iyice anla; önemsemeyerek yanından geçme. Çünkü sözün hayırlısı fayda verenidir. Bil ki, fayda vermeyen bilgide hayır yoktur; neşredilemeyen[3] bilgiden de faydalanılmaz.

Ey oğlum, senin olgun bir yaşa ulaştığını, benim ise zaafımın (günden güne) arttığını görünce, gönlümdekileri sana söylemeden ecelim gelir, yahut bedenimin zayıfladığı gibi görüşümde de bir zayıflık olur,

yahut da bazı galip gelen heva ve hevesler veya dünya fitneleri benden önce sana gelip çatar da sen de buyruk dinlemez serkeş deve gibi olursun endişesiyle sana birtakım hasletleri vasiyet etmeye koyuldum.

Çünkü gencin kalbi ekilmemiş alana benzer; oraya ne ekilirse tutar, boy atar. Ben de kalbin katılaşmadan ve aklın meşgul olmadan seni edeplendirmeye çalıştım ki, tecrübe edenlerin senin yerine arama ve sınamasını yüklendikleri gerçekleri tam kesin bir kararla karşılayasın.

Böylece arama zahmetinden kurtulur, deneme zorluğundan da muaf olursun. İşte bizlerin, peşi sıra gittiğimiz şeylerin (bilgilerin) kendisi sana gelmiş; bazen bize karanlık (ve gizli) olan şeyler sana apaçık ve gün ışığına çıkmıştır.

Ey oğlum, ben her ne kadar öncekiler gibi ömür sürmediysem de, onların yaptıklarına baktım, haberleri hakkında düşündüm, geriye kalan eserlerini gezip gördüm.

Öyle ki onlardan biri gibi oldum; hatta onların yaşayışlarından bana ulaşan haberler bakımından onların ilkinden sonuncusuna kadar, onlarla ömür sürmüşe döndüm. Sonuçta, hallerinin durusunu bulanığından,

faydalısını zararlısından ayırt ettim; senin için ise her işin en seçkinini, en güzelini seçtim; açık olmayanını senden uzaklaştırdım; senin durumunun şefkatli bir baba olarak beni de ilgilendirdiğini görünce daha genç olup tertemiz bir kalbe ve iyi niyete sahip olduğun bir vakitte seni terbiye etmeye (eğitmeye) karar verdim.

Bu uğurda önce Allah'ın kitabını ve te'vilini, İslam şeriatını ve hükümlerini, helal ve haramını sana öğretmekle başlayıp bundan öteye (başka bir konuya) geçmemeye

karar verdim. Sonra insanların,

ihtilafa düşmelerine sebep olan heva ve heveslere, onların kapıldığı gibi senin de kapılmandan korktum. İstemediğim halde seni tembih ederek bu konuda da senin işini sağlamlaştırmak, seni helak olmayacağından emin olmadığım bir işe bırakmaktan daha sevimli geldi bana.

Allah Teâla'nın seni doğru yolu bulmanda ve maksadına ermende başarıya ulaştırmasını dilerim. Bu nedenle bu vasiyetimi senin için yazdım ve bununla birlikte bu konuyu sağlamlaştırmaya koyuldum.

Ey aziz oğlum, vasiyetimden uyacağın şeylerin bence en sevimlisi, Allah'tan çekinmen, ilahi farizaları eda etmekle yetinmen ve senden önce gelip geçen atalarının ve dindaşlarından salih kişilerin yolunu tutmandır.

Çünkü senin bakıp durumunu gözden geçirdiğin gibi onlar da kendi durumlarına bakıp dikkat ettiler; senin düşündüğün gibi onlar da düşündüler; sonra aldıkları netice onları, bildiklerini almaya ve mükellef olmadıkları şeylerden kaçınmaya sürükledi. Ama eğer nefsin, onların bildikleri gibi bilmeden onların sünnetini kabul etmeye hazır olmazsa,

bu ilimleri anlama ve öğrenme yoluyla talep et, şüphelere düşerek, husumetleri çoğaltarak değil. Böyle bir işe girişmeden önce Allah'tan bu uğurda yardım iste; seni muvaffak kılması için O'na yönel; seni şüpheye sokacak ve sapıklığa sevk edecek her şüpheli işi terket. Gönlünün arılığa ulaşıp da kabul etmeye hazır bulunduğuna,

düşüncenin kâmil olup toplanarak bu yolda tek bir amaca sahip olduğuna yakin ettiğinde sana açıkladığım şeylere bak; eğer sevdiğin şekilde düşüncen henüz halisleşmemişse bilmelisin ki,

geceleyin gözü görmeyen kimse gibi bilmeden adım atmaktasın. Bilmeden adım atan ve hakla bâtılı birbirine karıştıran birisi dini dileyen olamaz. Bu durumda el çekip durmak daha doğrudur. Bu konuda ilk ve son sözüm şudur:

Sana kendi ilahımı, senin ilahını, senin ilk ve son babalarının ilahını, göklerin ve yeryüzü ehlinin Rabbini layık olduğu ve sevdiği bir şekilde (makamına layık olan hamt ile) övüp hamt ediyor ve Allah-u Teâla'dan bizim tarafımızdan Peygamber’e,

onun Ehl-i Beyt’ine ve bütün peygamberlere, tüm salavat gönderenlerin salavatınca salavat göndermesini niyaz eder ve O'ndan bizi dua etmeye muvaffak kıldığı şeylerde bize olan nimetini, icabetiyle kâmil etmesini dilerim. Çünkü salih işler O'nun nimeti ile tamamlanır.

Ey oğlum, tavsiyelerimi iyice anla. Bil ki, ölümün sahibi yaşayışın da sahibidir;

yaratan öldürendir; yok eden tekrar diriltendir; dert veren derdi giderendir. Dünya, Allah'ın nimetler verip ve sınamalara uğratarak,

ahirette karşılık vermesi veya Allah Tebareke ve Teâlâ'nın bizim bilmediğimiz diğer birtakım şeyleri takdir etmesinden başka bir şey değildir. Bunlardan biri sana ağır gelirse (iyice tasdik edemediğin takdirde) onu kendi cehaletine hamlet; çünkü sen önce cahil (bilgisiz) olarak yaratıldın; sonra bilgi sahibi oldun. Nice şeyler vardır ki bilemezsin;

o konuda şaşkınlığa düşersin; gözün görmez olur da sonra görür, anlarsın. Seni yaratana, sana rızk verene, senin yaratılışını düzgün bir hale getirene sığın, ümidin ve ilgin O'na ve korkun da O'ndan olsun.

Bil ki, ey aziz oğlum, hiç bir kimse noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'tan, bizim Peygamber'imizin salla'llâhu aleyhi ve alih haber getirdiği gibi haber getirmemiştir. Buna göre, bir önder ve bir kurtuluş kılavuzu olarak ona razı ol ve gönül ver.

Ben sana öğüt vermede kusur etmiyorum; sen de her ne kadar dikkat edersen et, benim kadar hayrını görüp anlayamazsın.

Şunu bil ki, ey aziz oğlum, eğer Allah'ın ortağı olsaydı, O'nun da peygamberleri gelirdi sana; O'nun da tasarruf ve kudret eserlerini görürdün; O'nun da sıfatlarını ve işlerini tanırdın.

Fakat kendisini vasıflandırdığı gibi O bir Allah'tır; kudretinde ve ilahlığında O'nunla zıddiyet ve husumet edecek bir varlık yoktur; her varlığın yaratıcısı O'dur, rabblik makamı, gönülle veya gözle kavranmaktan çok yücedir.

Bunu böyle bildiğinde (Allah'ı böyle tanıdığında) o zaman da senin gibi kadri küçük, kudreti az, aczi çok, Rabbine ihtiyacı fazla olan kişinin nasıl hareket etmesi gerekiyorsa, O'na itaat etmekte,

O'ndan korkup gazabından çekinmek hususunda öyle davran. Çünkü O, seni güzel şeylerden başka bir şeye emretmemiş, çirkin şeylerden başka bir şeyden de men etmemiştir.

Ey oğlum, sana dünyaya, dünya ahvaline, onun zevaline, ehlinin ebedi olmayışına (halden hale girişine) dair haberler verdim; ahiretten, ahiret ehli için hazırlanan şeylerden de seni haberdar edip bu konuda örnekler getirdim.

Dünyaya basiretle bakan (ve dünya halini bilen) kimseler yıkık dökük, kıtlık ve darlık içinde olan bir yerden, bayındır ve iklimi iyi olan bir yeri kasdedip yola düşen topluluğa benzerler; onlar sonunda yerleşecekleri geniş,

hoş mu hoş olan evlerine varmak için yolun zahmetine katlanırlar, dostların ayrılığına dayanırlar, yolculuğun uyku ve yiyecek sıkıntısı gibi birçok güçlüklerine sabrederler;

onlar bunların hiç birisinden herhangi bir acı duymaz ve bu yolculuğun masrafını zarar ve ziyan olarak kabul etmezler. Onlar için kendilerini konaklarına yaklaştıracak şeyden daha sevimli bir şey yoktur.

Dünyaya aldanan kimseler ise verimli, nimeti bol, mâmur bir konaktan, kıtlık ve kupkuru bir yere göç ettirilen topluluğa benzerler. Onlara, önce bulundukları yerden ayrılmak ve ansızın öyle bir yere gelmekten daha korkunç ve kötü bir şey olamaz.

Ben seni çeşitli bilgisizliklerden dolayı, kendini alim bilmemen için daha önceden kınadım ki, bildiğin bir şeyle karşılaştığında onu büyük saymayasın. Çünkü alim bir kimse bildiğini,

bilmedikleri şeyler karşısında pek az görür. Bu yüzden kendisini cahil bilip, neticede ilim tahsil etmede daha çok çaba gösterir; daima onu ister, ona ilgi duyar, onu arar durur. İlim ehlinin karşısında mütevazı olup ona yönelir.

Susmaya sarılıp, hata yapmaktan çekinir, ondan utanır. Bilmediği bir meseleyle karşılaştığında da onu inkâr etmez; çünkü önceden nefsi kendi cehaletine ikrar etmiştir.

Cahil kimseyse bütün cehaletiyle birlikte kendisini alim sayar; reyini yeterli görür; daima alimlerden uzaklaşır; onları ayıplayıp durur; onunla muhalefet edenleri,

hata ettin diyerek dışlar; bilmediği her şeyi sapıklık sayar; bilmediği bir meseleyle karşılaştığında onu inkâr ve tekzip eder; cehaleti yüzünden: Ben onu böyle bilmiyorum, böyle olduğuna inanmıyorum, böyle olduğunu sanmıyorum, bu söz de nereden çıktı? der durur.

(Bu sözlerle onun batıl olduğunu söylemek ister.) Bütün bunlar kendi görüşüne (yersiz olarak) itimat ettiğinden ve kendi cehaletini pek az tanıdığından ileri gelir.

Böylece, bilmediği konularda yanılgıya düştüğü için, sürekli cahilliklerle başbaşa kalır ve (yeni) cahillikler arar; hakkı inkâr edip, cehalet içinde şaşırıp kalır; ilim talep etmekten böbürlenerek kaçınır.

Ey oğlum, vasiyetimi iyice anla ve nefsini, kendinle başkaları arasında bir tartı (ölçü) haline getir; kendin için sevdiğin, dilediğin şeyi başkaları için de sev, dile;

kendin için istemediğin şeyi onlar için de isteme. Nasıl zulme uğramayı istemezsen, sen de kimseye zulmetme. Nasıl sana iyilik yapılmasını istiyorsan, sen

de iyilik et.

Başkasında çirkin bulduğun şeyi kendin için de çirkin bul. Diğerlerine davrandığın gibi onların da sana davranmasına razı ol. Bilmediğin şeyi söyleme; hatta bildiğin şeylerin de hepsini açığa vurma.

Sana söylenmesini istemediğin şeyi, sen de başkalarına söyleme. Bil ki, kendini beğenmek, hakka ters düştüğü gibi aynı zamanda akılların da afetidir. Doğru yola hidayet edildin mi, Rabbine karşı daha da fazla eğil, huşu et.

Bil ki, önünde uzak mı uzak, çetin mi çetin, korkunç mu korkunç bir yol var; o yol için hazırlıklı olmaktan başka çaren yok. Gücün yettiği kadar azık al ve sırtındaki yükünü hafiflet. Gücünün üstünde olan yükü yüklenme.

Yüklenirsen sana ağırlık verir, vebal getirir. Senin azığını yüklenecek ve muhtaç olduğunda sana geri verecek yoksul birisini buldun mu bunu ganimet bil. Durumun iyiyken senden borç isteyen bir kimseyi ganimet bil; ödeme vaktini de darlığa düştüğün zamana bırak.

Bil ki, önünde sarp bir geçit var; istesen de istemesen de o geçitten ya cennete doğru gideceksin ya da cehennemi boylayacaksın. Bu geçitte yükü hafif olanın hali, yükü ağır olandan çok daha iyidir; öyleyse konmadan önce kendine konak hazırla.

Bil ki, dünya ve ahiret hazineleri elinde olan, sana dua etmek için izin vermiş, icabet edeceğini de vaat etmiştir. O, dilediğini vermek için dilemeni emretmiştir; O şefkatlidir. Seninle kendi arasına bir tercüman koymamış,

bir perde de çekmemiştir; seni, O’nun katında şefaat edecek birisine dahi muhtaç etmemiştir. Kötü bir iş işlersen, tövbe etmekten men etmemiştir seni; pişmanlık duyup döndükten sonra kınamamıştır seni; azabını hemencecik göndererek cezalandırmamıştır seni. Rezalete yöneldiğin bir yerde seni rezil etmemiştir;

işlediğin suç yüzünden seni eleştirip sıkıntıda bırakmamıştır. Rahmetinden de seni ümitsiz kılmamıştır; tövbeyi kabul etmekte de bir zorluk çıkarmamıştır; suçundan vazgeçmeni de hasene saymıştır; yaptığın bir kötülüğü bir günah saymış; işlediğin iyiliği ise on kat olarak hesaplamıştır. Tövbe kapısını ve işe yeniden başlamayı yüzüne açık bırakmıştır.

İstediğin vakit (O'nu çağırdığında) sesini ve gizlice yalvarıp yakarmanı duyar. İhtiyacını O'na söylersin; gönlündekini O'na açarsın, dertlerini O'na dökersin; işlerinde O'ndan yardım dilersin; halktan gizli tuttuğun sırları O'na açıp söylersin. Hazinelerinin anahtarını senin eline vermiştir; o halde, istemede ısrar et;

çünkü kendisinden dilemeye izin vermekle rahmet kapısını yüzüne açık bırakmıştır.

Dilediğin vakit dua ile hazinelerinin kapılarını açarsın; öyleyse ısrarla iste; icabeti gecikirse de ümidini kesmemelisin; çünkü bağış isteğe göredir. Bazen istemenin (duanın) uzayıp, verilenin daha da artması için duanın icabeti geciktirilir. Bazen de bir şey istersin, verilmez;

fakat hemencecik, yahut bir müddet sonra (bu dünyada veya ahirette) ondan daha hayırlısı verilir veya daha hayırlısını vermek için o istediğin şey verilmez, geciktirilir.

Nice şeyler var ki, sen istersin onu; fakat verilirse dinin elden gider. O halde sana yararı dokunacak, güzelliği sana kalacak ve günahı senden giderecek şeyleri istemelisin.

Mal sana kalmaz; sen de ebedi olarak mala sahip olamazsın. Çok yakın bir zamanda, Kerim olan Allah'ın affettiğinin dışında, yaptığın iyi veya kötü işin neticesini görürsün.

Bil ki, sen ahiret için yaratıldın, dünya için değil. Fenâ için var edildin, beka için değil. Ölüm için varsın, yaşamak için değil. Ansızın sökülüp atılacağın ahiret için azık toplaman gereken bir konakta ve ahirete varacak bir yoldasın.

Sen kaçanın kurtulamayacağı, er geç bir gün gelip çatacağı ölüm için bir avsın; kötü bir işteyken, daha kendi kendine, o işten tövbe etmem gerekir, deyip dururken ölümün gelip, tövbeyle aranı açarak ansızın seni helak etmesinden kork.

Ey oğlum, ölümü çok an; birden bire ölümden sonra düşeceğin hali hatırla, onu hep gözünün önünde bulundur ki, silahını kuşandığın, kemerini bağladığın bir halde bulsun seni; ansızın gaflet halinde üst olmasın sana. Ahireti, onda olan nimetleri, şiddetli azaplarını çok an; çünkü bu, gönlünü dünyadan koparır ve onu senin gözünde küçültür.

Allah dünyayı sana tanıtmıştır. Dünya da kendi sıfatlarını sana bildirmiştir ve kötülüklerini açığa vurmuştur. Sakın dünya ehlinin dünyaya yapışıp köpek gibi ona saldırmaları aldatmasın seni.

Zira dünya ehli, havlayan köpekler ve (av peşinde koşan) yırtıcı canavarlardır; (o leş için) birbirine hırlarlar, (birbirlerini ısırırlar,) güçlü olan zayıfı, büyüğü de küçüğünü yer.

Dünya, kendi ehlini doğru yoldan saptırmış, körlük yoluna sürmüştür; gözlerini, doğru yolu görmesinler diye örtmüştür. Böylece dünyanın şaşkınlıklarında şaşırıp kalmışlar, fitnesinde gark olmuşlardır; onu kendilerine Rab edinmişler; o da onlarla oynamıştır. Böylece dünya ile oyalanıp ötesini unutmuşlardır.

Ey oğlum, dünya ayıplarının çirkinleştirdiği kimselerden olma sakın. Dünya ehlinin

bir kısmı, ayakları bağlı; diğer bir kısmı da başı boş salıverilmiş hayvanlardırlar.

Bunlar akıllarını yitirmişler; sarp bir vadide kendilerini sürüp götüren bir çobanı olmayan, afete uğramış hayvanlar örneği belirsiz bir yola düşüp gitmekteler. Hele azıcık bekle, karanlık (ölümün ulaşmasıyla) açılsın; güya (görü-yorum) kervan gelmiş, koşanın da dönmesi beklenir.

Bil ki, bineği geceyle gündüz olan bir kişi, dursa bile götürülecektir. Allah, dünyanın yıkılmasından, ahiretin de mamur olmasından başka bir şey dilememiştir.

Oğlum, dünyada, Allah'ın senden ilgi göstermemeni dilediği şeylere karşı zahitlik yapıp gönlünü ondan çek; zaten dünya böyle bir amele layıktır. Eğer dünya hakkındaki nasihatimi kabullenmiyor isen, iyice bil ki dileğine ulaşamazsın, ecelinden kaçamazsın;

sen, senden önce gidenlerin yolundasın. Öyleyse arzuları azalt; kazancı (amellerini) güzelleştir; çünkü nice istek ve arzular vardır ki eldekinden, avuçtakinden eder insanı;

her arayan bulamadığı gibi orta yolu seçen bir kimse de muhtaç olmaz. Nefsini bütün aşağılıklardan üstün tut, seni arzulara doğru çekse bile; çünkü hiç bir şey izzeti nefsinden kaybettiğinin yerini tutamaz.

Allah seni hür yaratmıştır, başkasına kul olma. Şerle ulaşılan hayır, hayır değildir. Güçlükle ulaşılan kolaylık da kolaylık değildir.

Tamah bineğinin seni harekete geçirmesinden sakın; çünkü o, seni helak suyunun başına götürür. Gücün yettikçe Allah'la arana bir nimet sahibi sokma (başkalarının sana minneti olmasın);

çünkü sen, ancak kendi payını alacaksın, nasibine ulaşacaksın. Her şey O'ndan olmakla beraber, noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah'tan gelen az, halktan gelen çoktan daha üstündür.

Gerçi hiç bir şey O’nunla kıyaslanamaz ama, eğer sultanların bağışını, alçak kimselerden istenilen bağışla ölçsen ve kıyas etsen göreceksin ki, onların az bağışı sana iftihar ve yüceliktir.

Alçak kimselerden kopardığın çok şey ise sana bir ârdır (utançtır). İşinde orta halli ol ki, sonunda methedilesin. Dininden, ırzından en küçük bir şeyi bile hiç bir değer karşısında satmaya kalkışma.

Gerçek aldanmış kimse, Allah'tan alması gereken payda aldanan kimsedir. Dünyadan sana geleni al, senden yüz çevireniyse terket. Bunu yapmazsan (en azından) talebinde güzel davran.

Dinini tehlikeye düşüreceğinden korktuğun kimseyle oturup kalkma; sultandan uzak dur; kendi kendine, ne zaman kötü bir şey görürsem ondan uzak olurum, diyerek şeytanın hile ve aldatmalarından emin olma.

Çünkü senden önce helak olan Müslümanlar, kıyamete inandıkları halde, bu yoldan helake düştüler. Eğer onlara açıkça, ahiretini dünyaya sat, deseydin, asla kimse bunu kabul etmeye hazır olmazdı.

Fakat şeytan bazen hile yoluyla az bir dünya malı sunarak insanı helake sürükler; Allah'ın rahmetinden ümidini kesip, mutlak bir ümitsizliğe salıverinceye kadar onu tedricen bir kötülükten diğer bir kötülüğe götürür;

nihayet insan İslam ve ahkâmına olan muhalefetleri için çeşitli gerekçeler bulmaya koyulur. Eğer nefsin dünya sevgisi ve sultana yaklaşmakta ısrar eder de olgunlaşmanı sağlayan benim men ettiğim şeylere muhalefet eder isen, en azından dilini koru;

çünkü sultanlara, öfkelendiklerinde güvenilmez; onların haberlerini sorma, işlerini araştırma, sırlarını açıp söyleme; onların işine çok karışma.

Susmaktan pişmanlık duyulmaz. Susmakla elden çıkanı telafi etmek, konuşmakla kaybolanı temin etmekten daha kolaydır. Kaptakini, ağzını sımsıkı bağlayarak muhafaza etmek ve elinde bulunanı korumak, başkasının elinde bulunanı istemekten, bence, daha hoştur.

Güvenilmeyen kimseden bir söz nakletme; sonra yalancı çıkarsın; yalancılıksa alçaklıktır. Yetecek kadar bir rızıkla tutarlı olmak, israfla harcanan çok maldan daha yeterli gelir sana.

Olgunca bir ümitsizlik, insanlardan bir şey istemekten daha hayırlıdır. Herhangi bir meslekle (çalışıp kazanmakla) iffetli olmak, fisk-u fücurla mesrur olmaktan daha hayırlıdır. Herkes kendi sırrını daha güzel korur.

Nice çok çalışan vardır ki, bu çalışma ona zarar verir. Kim çok söz söylerse sayıklar; kim düşünürse basirete erer. İnsanın saadetlerinden birisi de salih arkadaştır. Hayır sahipleriyle eş-dost ol ki, onlardan biri olasın. Kötülük ehlinden çekin ki, onlardan uzak olasın.

Kötü zan sana galip gelmesin; çünkü seninle dostunun arasında sulh-u sefayı baki bırakmaz. Bazen su-i zanna, ihtiyatlı olmaktır denilir; oysa su-i zan ne kötü bir yemektir. Zulmün en kötüsüyse zayıfa zulmetmektir.

Kötü iş, ismi gibi kötüdür. Felakete (sevilmeyecek şeylere) boyun eğmek, kalbin zayıflığını gösterir. Yumuşaklığın sertlik sayıldığı yerde, sertlik de yumuşaklık olur. Çoğu zaman ilaç, dert ve hastalık olur; dert de ilaç ve derman olur.

Olur ki, nasihatçi olmayan öğüt verir; kendisinden öğüt istenen de öğüt isteyeni aldatır. Arzulara kapılıp bel bağlamaktan sakın; çünkü onlara bel bağlamak, ahmaklığın sermayesidir;

sahibini dünya ve ahiret hayrından alıkor. Ateşin odunla alevlendirilip saflaştırıldığı gibi, gönlünü edeple alevlendirerek saflaştır. Gece karanlığında odun toplayan veya selin oraya buraya sürüklediği çerçöp gibi olma. Nimete küfran etmek alçaklıktır; cahille düşüp kalkmak ise uğursuzluktur.

Akıl, tecrübeleri bellemek ve onları unutmamaktır. En hayırlı tecrübe, sana öğüt veren tecrübedir. Yumuşak ahlak, soyluluk ve büyüklüktendir. Fırsatı üzüntüye sebep olmadan değerlendir.

Azim ve irade, ileri görüşlülüktendir. Gevşeklik mahrumiyete sebep olur. Her isteyen, isteğini elde edemez; her binen (gurbete giden) geri dönüp gelemez.

Azığı zayi etmek fesattandır. Her işin bir sonu vardır. Nice az vardır ki, çoktan daha bereketlidir, daha verimlidir. Takdir edilen sana gelir ulaşır. Ticarete girişen tehlikeye atılmıştır. Kadri ve değeri olmayan yardımcıda hayır yoktur.

İşini, hile ve aldatma üzerine kurma. Hikmet bulan yücelir, büyür. Anlamaya çalışanın ilmini çoğaltır. Hayır sahiplerini ziyaret etmek, kalpleri ihya eder. Zaman bineği sana ram olduğu (uyduğu) müddetçe onunla uzlaş ve ondan payını al. İnat bineğinin sana isyan etmesinden sakın. Günah işlediğinde onu tövbeyle hemencecik mahvet.

Seni emin bilene, o sana hıyanet etse bile, hıyanet etme; o senin sırrını açsa bile, sen onun sırrını açma. Az bir şeyi, çoğalması ümidiyle elden çıkarma. İstemene bak, nasip olan yetişir.

(İhtiyaçtan) fazla olanı al; güzel bir şekilde ihsan et, bağışta bulun; halka güzel söz söyle. Şu söz ne de hikmetli, lafzı az ama manası çok: Kendin için sevdiğin şeyi halk için de sev, kendin için sevmediğin bir şeyi onlar için de sevme. Bir kimsenin hakkında acele davranırsan, çoğu zaman pişman olur veya ihsan edersin. (Pişmanlık veya ihsan etmenle sonuçlanan acele davranışlardan kaçın.)

Bil ki, verdiği söze bağlı kalmak ve haremini (ailesini) savunmak, asalet ve cömertliktendir. Yüz çevirmek nefret etmenin göstergesidir; çok mazeret getirmek de cimriliğin alâmetidir.

Bazen güler bir yüzle kardeşinden (herhangi bir şeyi) esirgemen ona asık bir suratla bağışta bulunmandan daha iyidir. Sıla-i rahim (yakınlara iyilik etmek ve onları ziyaret etmek) cömertliktendir. Akrabalarınla ilişkiyi kestiğinde artık kim sana ümit edebilir veya senin ilişkine güvenebilir? Bağışı esirgemek, ilişkiyi kesmenin bir göstergesidir.

Kardeşin senden ilişkisini kestiğinde onunla ilişki kurmaya, yüz çevirdiğinde lütufta ve ricada bulunmaya, cimrilik yaptığında bağışta bulunmaya, uzaklaştığında yakınlaşmaya,

sert davrandığında yumuşak davranmaya, suç işlediğinde de sen onun kölesiymişsin, o da veli nimetinmiş gibi ondan özür dilemeye kendini zorla. Bu dediklerimi, yerinden başka bir yerde yapmaktan, yahut ehil olmayanlara bu çeşit muamele etmekten sakın.

Dostuna düşman olan bir kimseyle dostluk kurmaya çalışma; çünkü dostunla düşman olmuş olursun. Hile de yapma; çünkü bu alçak kimselerin ahlakıdır. İster hoşlansın, ister hoşlanmasın, sen kardeşinin hayrını iste.

Her haliyle onunla yardımlaş, nereye giderse onunla beraber git, ağzına toprak serpse bile onu cezalandırmayı düşünme. Düşmanına erdem ve faziletle muamele et (bağışla onu), bu zafere ulaşmaya daha uygundur.

Güzel ahlakla kendini halkın şerrinden kurtar. Öfkeni yut, sonuç bakımından bundan daha tatlı, bundan daha lezzetli bir yutma görmedim ben. Şüphe üzerine kardeşinle ilişkini kesme; gönlünü almaksızın ondan ayrılma. Sana sert davranana karşı yumuşak ol, belki o da yumuşar.

İlişkiyi kurduktan sonra kesmek, kardeşlikten sonra cefa etmek, dostluktan sonra düşmanlık yapmak, güvenene hıyanet etmek, ümit edenin ümidini kesmek, itimat edene hile yapmak ne de kötüdür.

Kardeşinden kopmaya mecbur kalırsan, kendinden onun yanında bir iyilik bırak ki, bir gün dönmek istediğinde rahatça dönebilesin. Senin hakkında iyi zan besleyenin zannını gerçekleştir.

Aranızdaki dostluğa güvenerek kardeşinin hakkını zayi etme, çünkü hakkını zayi ettiğin kişi artık kardeşin değildir senin. Aile fertlerine karşı kötü kişi olma. Sana ilgi göstermeyene sen de ilgi gösterme. Sana gönül bağlayan ve yönelen kimse muaşeret etmeye layık olursa onu terketme.

Sakın kardeşinin ilişkiyi kesmekteki gücü, senin onunla ilişki kurmaktaki gücünden daha çok, kötülük yapmaktaki kuvveti senin ona iyi davranmaktaki kuvvetinden daha fazla,

cimrilikteki gücü senin bağış ve cömertlikteki gücünden daha güçlü ve kusur etmekteki kudreti senin iyilik etmekteki gücünden daha ziyade görünmesin. Sana zulmedenin zulmü,

gözünde büyümesin; zira o kendi zararına ve senin faydana çalışmaktadır. Seni sevindirene kötülük etmen, yerinde bir iş değildir. Rızık iki kısımdır, bir rızık var ki

sen onu ararsın, bir rızık da var ki o seni arar, sen ona varmasan da o sana gelir.

Ey oğlum, şunu bil ki, zaman halden hale girmekte ve birçok hadiselerle doludur. Sakın kınamaları sert ve halkın nezdinde özürleri az olan kimselerden olma. İhtiyaç zamanında alçalmak,

zenginlikte de azarlamak ne kötü huydur. Dünyadan nasibin, ahiretini bayındır ettiğin kadardır. Öyleyse yerinde infak et, başkalarına hazinedar olma. Eğer elinden çıkana hayıflanacaksan, sana ulaşmayan her şey için hayıflan dur. Henüz olmayan, gelip çatmayan şeyi olup bitenden anla; çünkü işler hep birbirine benzer. Hiç bir veli nimete nankörlük etme;

çünkü nankörlük küfrün en alçak mertebelerindendir. Özür kabul eden ol. Tuzağa düşmedikçe ibret almayan, nasihatten faydalanmayanlardan olma. Çünkü akıllı kişi edeple öğütlenir; hayvanlarsa kötekle. Hakkını tanıyan kimsenin, ister büyük adam olsun, ister küçük, hakkını tanı.

Sabır ve (Allah'a) kesin iman ve güven ile dertleri kendinden uzaklaştır. Ilımlılığı bırakan sapar. Kanaat insan için güzel bir saadettir. İnsanın en kötü arkadaşlarından biri de hasettir.

Ümitsizlikte tefrit (kusur) vardır (ümitsiz adam işten çok çabuk el çeker). Cimrilik kınanmaya yol açar. Eş, dost, soy-soptur. Dost, sen yokken dostluk şartını yerine getiren kimsedir;

heva ve heves körlükle ortaktır (her ikisi de hakikati teşhis etmeye engeldir). Şaşkınken duraklamak (bir nevi) başarıdır. Yakin, üzüntüyü çok güzel gideren bir şeydir.

Yalan söylemenin sonu, kınanmaktır. Selâmet (kurtuluş), doğruluktadır; yalan söylemenin sonucu, sonuçların en kötüsüdür. Nice uzak vardır ki yakından da yakındır; nice yakın da vardır ki, uzaktan da uzaktır.

Garip, dostu olmayan kimsedir. Kötü zanlı olup, dostlarını elinden çıkarma. Nefsini zararlı şeylerden koruyan, şifa bulur. Haktan çıkan, sıkıntıya düşer. Kendi haddini bilenin değeri baki kalır.

İkramda bulunmak ne güzel bir huydur. Alçaklıkların en alçağı güçlü olduğunda zulüm etmektir. Hayâ (ar-edep), her güzel şeye bir vesiledir. Tutunacak en sağlam kulp, takvadır.

Tutunacağın sebeplerin en kuvvetlisi, seninle Yüce Allah arasındaki sebeptir. Huzursuzluğunu gideren, seni minnet altına almıştır. Kınamakta aşırı gitmek, inatçılık ateşini körükler. Nice hastalar kurtulmuş ve nice sağlam (sıhhati yerinde) olanlar ölmüştür.

Tamahın (ümidin) insanı helak ettiği yerde, ümitsizlik zaferdir. Her ayıp açılmaz, her fırsat ele geçmez. Görenin yoldan saptığı ve körün ise doğru yolu bulduğu çok olur. Her arayan bulacak ve her ihtiyat eden kurtulacak diye bir şey yoktur.

Kötülüğü daima geciktir; çünkü istediğin vakit onu yapmaya koşabilirsin. Sana ihsan edilmesini seviyorsan, başkalarına ihsan et. Kardeşine onda var olan her özelliğiyle tahammül et.

Çok kınama; zira çok kınamak kin doğurur ve insanı nefret etmeye sürükler. Kabul etmesini ümit ettiğin kimseden, özür dile. Cahilden uzak kalmak, akıllıya yaklaşmakla eşittir.

Sert davranmamak, keremdendir. Zamanıyle inatlaşan ve zıt giden helak olur. Kınanılan sinirlenir. İntikam alan, ne kadar da zulmedene yakındır. Hile yapan (ahdi bozan), vefasızlığa daha layıktır.

İhtiyatlı davranan insan kayarsa kayması, çok şiddetli olur. Yalan söyleme hastalığı, hastalıkların en çirkinidir. Fesat (savurganlık), çok serveti yok eder; iktisatlı olmak, azı çoğaltır.

Azlık (kimsesizlik veya yoksulluk), zillettir. Ana-babaya iyilik yapmak, karakterin yüceliğindendir. Kayma, acele etmekle beraberdir. Sonucu pişmanlık olan lezzette hayır yoktur. Akıllı kişi, tecrübelerden ibret alan kimsedir.

Hidayet, kalbin körlüğünü giderir. Dil aklın tercümanıdır. İhtilafla, itilaf (ülfet) olmaz. İyi komşuluk, komşunun halini sormaktır. Orta halli olan, helak olmaz. Zahit olan, fakir olmaz.

İnsanı kendisine tanıtan onun batınıdır. Nice kimseler kendi kabrini kazıyor (ölüme doğru gidiyor). Güveni, ümitle değişme. Korkulan her şey zarar vermez. Nice şakalar vardır ki, ciddiye dönüşür.

Zamandan emin olan, onun hıyanetine uğrar. Zamana böbürleneni (onun sünnet ve kurallarına uymayanı), zaman alçaltır. Zamana öfkelenen kendisini zelil ve yere sürülmüş görür.

Ona sığınan ise yardımsız kalır. Her ok atanın oku hedefe varmaz. Buyruk sahibi değişti mi zaman da değişir. Aile fertlerinin en hayırlısı, sana yeterli olanıdır. Şaka kin doğurur. Nice aşırı istekleri olan vardır ki, amacına ulaşamaz.

Din için doğru bir yakin, baş mesabesindedir. İhlasın kemali, günahlardan çekinmektir. En güzel söz, amelin tasdik ettiği sözdür. Selâmet (kurtuluş), doğrulukla beraberdir. Dua, rahmetin anahtarıdır.

Yola düşmeden arkadaşı, eve girmeden de komşuyu sor. Dünyayı göçüp gidilecek

bir menzil bil. Sana karşı çıkana tahammül et. Özür dileyenin özrünü kabul et. Halkın suçlarını affetmeyi âdet edin.

Kimseye sevmediği bir haberi ulaştırma. Kardeşine, sana isyan etse bile itaat et; ona yaklaş, senden kopsa bile. Kendini cömert olmaya alıştır. Her huyun en iyisini kendin için seç; çünkü hayır, bir âdettir. Başkalarından nakletsen bile çirkin ve güldüren bir söz söyleme. Hak senden alınmadan önce, kendin hakkı ver.

Sakın kadınlarla istişâre etme; onların reyleri zayıf, azimleri ise gevşektir. Onların (yabancılarla muaşeret etmelerini) önlemekle gözlerini (namahremlere) kapat. Zira hicap (örtü arkasında korunmaları), hem senin için hem de onlar için daha iyidir.

Onların evden dışarı çıkmaları, güvenilmeyen kimseleri eve sokmandan daha kötü değildir. Onların senden başka bir kimseyi tanımamalarını başarabilirsen öyle yap. Onları aşacak bir işe koşturma.

Bu onların hali için daha uygundur, onların huzurunu daha iyi korur, kalplerini daha çok rahatlatır, güzelliklerini daha da sürekli kılar. Çünkü kadın çiçektir (koklanır), kahraman değil.

Kadını kendi yüceliğinden başka bir yüceliğe yüceltme; onu kendisinden başkasına şefaatçi etme; (böyle yaptığın takdirde) onun hedefi uğrunda sana buğzeder. Hanımlarla çok yalnız oturma;

çünkü seni bıktırırlar, ya da senden bıkarlar. Tüm gücünü onlara karşı kullanma; çünkü seni güçlü gördükleri halde hatalarından geçmen, tüm gücünü kullanıp da zaafını görmelerinden daha iyidir.

Kıskanılacak yerden başka kıskançlığa kalkışma; çünkü bu onların (kadınların) doğrusunu da eğriltebilir; fakat işlerini sağlama bağla (onları başı boş bırakma).

Bir günah gördüğünde, ister küçük olsun, ister büyük, itirazda bulun; cezalandırmaktan sakın; zira günahı büyük, kınamayı ise küçük (değersiz) kılmış olursun.

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

Köleleri iyi terbiye et, onlara az sinirlen, günahları dışında onları çok kınama. Biri günah işlerse iyi bir şekilde vazgeç. Çünkü affetmek aklı olan kimse için dayak atmaktan daha etkilidir.

Akıllı olmayan kimselere sataşma ve kısastan çekin. Onlardan her birini yapabileceği işle görevlendir ki, işleri birbirlerine bırakmasınlar (hizmetten kaçmasınlar).

Akrabalarına iyilik et; çünkü onlar uçtuğun kanatların, döneceğin aslındır (köküdür); onlarla düşmana saldırırsın; onlar kıtlık günü azıktır; öyleyse onların iyilerine iyilik et;

hastalarını ziyaret et; onların işlerine ortak ol; zorluklarında kolaylık göster. Bütün işlerinde Allah'tan yardım dile; zira O en yeterli yardımcıdır.

Seni dininde ve dünyanda Allah'a ısmarlıyorum. Dünyanda da, ahiretinde de O'ndan sana hayırlar dilerim. Allah'ın selamı ve rahmeti üzerine olsun.

İMAM HÜSEYİN (A.S)'A VASİYETİ

Ey oğlum, zenginlikte ve fakirlikte ilahi takvayı sahiplenmeyi, hoşnutlukta ve öfkede hakkı söylemeyi, refahta ve yoksullukta orta halli olmayı, dost ve düşmana adaletle davranmayı, neşeli ve halsiz olduğunda amel etmeyi, darlıkta ve genişlikte Allah'tan razı olmayı sana tavsiye ediyorum.

Ey oğlum, arkasında cennet olan şer, şer değildir; (nitekim) arkasında cehennem olan hayır da hayır değildir. Cennetten başka her nimet küçüktür, ateşten başka her bela ise afiyettir.

Ey oğlum, bil ki, kendi ayıbını gören, başkalarının ayıbıyla meşgul olmaz. Takva elbisesinden sıyrılıp çıkan, hiç bir elbiseyle kendisini (ayıplarını) örtemez.

Allah'ın verdiği paya razı olan, elden çıkana üzülmez. Zulüm kılıcını kınından sıyıran, onunla öldürülür. Kardeşine kuyu kazan, kendi kazdığı kuyuya düşer. Başkalarının ayıbını açan kimsenin ailesinin ayıbı açılır. Kendi hatasını unutan, başkalarının hatasını büyük görür. Zor işleri (vesilesiz) yüklenen, helak olur.

Kendisini suyun girdabına (tehlikeli yerine) atan, gark olur. Kendi fikrini beğenen, sapar. Kendi aklını yeterli gören, kayar. Halka böbürlenen, zelil olur. Alimlerle oturup kalkan, saygı görür.

Ayak takımından olan kimselere karışan, küçümsenir. Halka karşı akılsızlık eden, sövülür. Kötü yerlere giden, töhmete maruz kalır (kötülükle suçlanır). Şaka yapan küçümsenir (ona saygısızlık yapılır).

Bir işi çok yapan, onunla tanınır. Sözü çok olanın, yanlışı çok olur; yanlışı çok olanın, utancı azalır; utancı azalanın, çekinmesi azalır; çekinmesi azalanın, kalbi ölür; kalbi ölen kişi de ateşe girer.

Ey oğlum, kim halkın ayıplarını görür (onları kınar), fakat kendisi o işleri yaparsa ahmağın ta kendisidir. Tefekkür eden, ibret alır; ibret alan inzivaya çekilir; inzivaya çekilen de salim kalır. İsteklerden vazgeçen hür olur. Hasedi terkedenin halkın yanında sevgisi çok olur.

Ey oğlum, Müminin izzeti, halktan müstağni olmasındadır (ihtiyacını halka iletmemesindedir). Kanaat, tükenmeyen bir maldır. Ölümü fazla anan, dünyadan az bir mala razı olur. Söz söylemeyi amalden sayan kişinin, sözü azalır; ancak yararı olan sözü söyler.

Ey oğlum, doğrusu cezadan korkup günahtan sakınmayan, sevaba ümit besleyip tövbe ve iyi amelde bulunmayan kimseye şaşarım.

Ey oğlum tefekkür nur, gaflet zulmet, tartışmak ise sapıklık doğurur. Mutlu, başkalarından öğüt alan kimsedir. Edep, en iyi mirastır. Güzel ahlak, en iyi arkadaştır. Akrabalarla ilişkiyi kesmekte bereket (bolluk) olmadığı gibi, fısk-u fücurda da zenginlik olmaz.

Ey oğlum, afiyet on kısımdır; dokuz kısmı, Allah'ın zikri hariç, susmaktadır; bir kısmı ise akılsız kimseler ile oturup kalkmamaktır.

Ey oğlum, kim toplantılarda Allah'a isyan elbisesine bürünürse, Allah onu zelil eder. Kim ilim talep ederse, alim olur.

Ey oğlum, ilmin başı, yumuşak davranmak, afeti ise kabalık ve sertliktir. Musibetlere sabretmek, iman hazinelerindendir. İffetlilik fakirliğin ziyneti; şükürde bulunmak ise zenginliğin ziynetidir.

Çok görüşmek, usandırıcıdır. Birisini denemeden güvenmek, ihtiyata aykırıdır. İnsanın kendisini beğenmesi, aklının az olduğunun göstergesidir.

Ey oğlum, nice bakış vardır ki, ardından üzüntü ve teessüf getirir ve nice söz vardır ki nimeti elden çıkarır.

Ey oğlum, İslam'dan daha üstün bir şeref, takvadan daha güzel bir keramet (fazilet), vera'dan (çekinmekten) daha sağlam bir kale, tövbeden daha üstün bir şefaatçi, afiyetten daha güzel bir elbise,

zaruri olan azığa razı olmaktan fakirliği daha çok giderecek bir mal yoktur. Yetecek bir mal ile yetinen, rahatlığa çabuk kavuşur ve asayiş bulur.

Ey oğlum, aşırı istek, zorluğun anahtarı ve meşakkat bineği olup günaha batmaya çeker. Aç gözlülük ve oburluk, bütün ayıpları içerir. Başkalarında olup da sevmediğin özellikler, öğüt alman için sana yeter.

Kardeşinin senin üzerindeki hakkı, senin onun üzerindeki hakkın kadardır. Akıbetini düşünmeden bir işe girişen, kendisini felaketlere atmış olur. Amelden önce düşünmek, insanı pişmanlıktan korur.

Çeşitli görüşleri araştıran, hatalı olan yerleri hemen teşhis eder. Sabır, yoksulluğa

karşı bir siperdir. Cimrilik, miskinliğin elbisesidir. Aşırı istek, fakirliğin alametidir. Şefkatli yoksul, şefkatsiz zenginden daha iyidir. Her şeyin bir azığı vardır; ölümün azığı ise insan oğludur.

Ey oğlum, günahkârı (Allah'ın rahmetinden) ümitsiz etme. Nice günaha tutulan kimse vardır ki, (yıllarca günahtan sonra) akıbeti hayırla sonuçlanmıştır. Nice ibadete koyulan kimse de vardır ki ömrünün sonunda bozgunculuk yaparak cehenneme varmıştır; cehennem ateşinden Allah'a sığınırım.

Ey oğlum, nice isyan eden kimse vardır ki, kurtuluşa ermiş ve nice amel eden kimse de vardır ki, helak olmuştur. Doğruluğu, dürüstlüğü isteyen ve ona yönelen kimseye, zorluluklar ve sıkıntılar kolay gelir.

Nefsin kemale ve hidayete ermesi, ona karşı muhalefet etmektedir. Her geçen saat, insanın ömrünü kısaltır. Yazıklar olsun zalimlere, hükmedenlerin en üstünü ve gizli sırları bilen Allah'ın azabından.

Ey oğlum, kulların hakkına tecavüz etmek, kıyamet için ne kötü bir azıktır. Her yudum suda boğulma ve her lokmada ise tıkanma tehlikesi vardır. Bir nimet elden çıkmadıkça başka bir nimete erişilmez.

Rahatlık meşakkate, fakirlik nimete, ölüm hayata, hastalık da sıhhate ne kadar da yakındır. Ameli, ilmi, sevgisi, buğzu, alması, vazgeçmesi, konuşması, susması, fiili ve sözü (yani bütün önemli işleri) Allah için halis olan kimseye ne mutlu.

İlmiyle amel edip çalışan, ölümün ansızın gelmesinden korkup hazırlıklı olan, istediklerinde (halka) nasihat eden, aksi takdirde susan, sözü doğru olan ve susması cevap veremediğinden olmayan alime ne mutlu.

Mahrumiyete, kimsesiz kalmaya, isyan etmeye duçar olan ve başkalarına hoş görmediği şeyi kendisine hoş gören ve yaptığı işi başkalarına ayıp bilen kimseye de yazıklar olsun.

Oğulcağızım, bil ki, yumuşak sözlü olan kimse, muhakkak sevilir. Allah-u Teâla, seni hidayette muvaffak eylesin ve kendi kudreti ile seni itaat ehlinden kılsın. Çünkü O'dur bağışlayan ve Kerim olan.

[VESİLE" ADIYLA MEŞHUR OLAN HUTBESİ[4

Vehimlerin, O’nun varlığını idrakten öteye ulaşmasına ruhsat vermeyen ve akılları zatını hayal etmekten engellemiş olan Allah'a hamd olsun. Çünkü O'nun zatının benzeri ve şekli olması muhaldir.

O'nun (mukaddes) zatında bir değişiklik olmaz; kemal (nitelik-ler)inde sayı bölünmesi gibi bölünme bulunmaz. Her şeyden ayrılmıştır, ama mekân (mesafe)

ayrılığıyla değil; her şeyde vardır, karışım olarak değil.

Her şeyi bilir ama göz, kulak gibi bir organ vasıtasıyla değil. O'nunla bildiği şey arasında, bir başkasının ilmi vasıta değildir.

Eğer, var idi, denirse bu varlığının ezeli olduğu manasınadır. Ebedidir, denirse, yokluğu O'ndan nefyetmek anlamınadır. O'ndan gayri bir mabut seçip ibadet eden kimsenin sözünden çok çok yüce ve münezzehtir O.

O'na mahlukatından beğendiği ve kabulünü kendisine farz kıldığı şekilde hamt ediyoruz. Allah'tan başka bir ilahın olmadığı, O'nun tek ve şeriksiz olduğuna şehadet ederim ve Muham-med'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim.

Bu iki şehadet, sözü yüceltir, ameli aşağı indirir (yani amel terazisinde ameli ağırlaştırır). Bu iki şehadet hangi teraziden kaldırılırsa, o terazi (amel bakımından) hafif kalır.

Bu iki şehadet hangi teraziye konulursa, o terazi ağır olur. Bu iki şehadetle cennet elde edilir, cehennemden kurtulmak ve sırat köprüsünden geçmek mümkün olur. Bu iki şehadetle cennete girersiniz ve Peygamber'e salavat getirmekle rahmete nail olursunuz.

Öyleyse Peygamber'inize çok salavat getirin; "Şüphe yok ki, Allah ve melekleri salavat getirir Peygamber'e, ey inananlar siz de ona salavat getirin, tam teslim olarak da selam verin."[5]

Ey insanlar, İslam'dan daha üstün bir şeref, takvadan daha güzel bir keramet, şüpheli şeylerden çekinmekten daha sağlam bir kale, tövbeden daha üstün bir şefaat,

afiyetten daha güzel bir elbise, sağlıktan daha önleyici bir korunma, hoşnutluk ve kanaat gibi fakirliği giderecek daha etkin bir servet yoktur. Yaşatacak kadar yiyecekle yetinen, rahatlığı sağlamış olur.

Tamah, zorluğun anahtarıdır. İhtikâr (stokçuluk), meşakkat bineğidir. Haset, dinin afetidir. Aşırı istek, günaha düşmeye ve günaha düşmekse mahrumiyete sebep olur. Zulüm, helak olmaya sebep olur.

Açgözlülük ve oburluk, bütün ayıpları içerir. Nice tamahlar vardır ki, boşa çıkar; nice arzular vardır ki, yalan olur; nice umutlar vardır ki, insanı mahrumiyete götürür ve nice ticaretler vardır ki, ziyanla son bulur. Akıbetini düşünmeden bir işe girişen kimse, felaketlerin rezaletine uğrar. Borç[6] Mümin için kötü bir gerdanlıktır.

Ey insanlar, ilimden daha faydalı hazine, hilimden daha yararlı izzet, edepten daha yetkin soy, gazaptan daha dertli meşakkat, akıldan daha iyi güzellik, cehaletten daha kötü arkadaş, yalandan daha iğrenç kötü özellik, susmaktan daha koruyucu bekçi ve ölümden daha yakın bir gayp yoktur.

Ey insanlar, kendi ayıbına bakan, başkalarının ayıbıyla meşgul olmaz. Allah'ın verdiği rızka razı olan, halkın elinde olana (göz dikip) üzülmez. Zulüm kılıcını kınından sıyıran, onunla öldürülür.

Kardeşine kuyu kazan, kazdığı kuyuya düşer. Başkalarının ayıbını açanın, ailesinin ayıbı açılır. Kendi sürçmesini unutan, başkalarının sürçmesini büyük görür. Kendi fikrinden hoşlanan, sapar.

Kendi aklını yeterli gören sürçer. Halka karşı kibirli olan, zelil olur. Halka karşı akılsızlık eden, sövülür. Alimlerle oturup kalkan, saygı görür. Ayak takımından kimselerle oturup kalkan, küçümsenir. Gücünden fazla yük taşıyan, aciz kalır.

Ey insanlar, akıldan daha faydalı mal, cehaletten daha çetin fakirlik, iyi niyetlilikten daha yetkin vaiz, ileri görüşlülük gibi akıl, tefekkür gibi ibadet, istişâre gibi güvenilir yardımcı, bencillikten daha korkunç yalnızlık, (günahtan) çekinmek gibi verâ, sabır ve susmak gibi de yumuşaklık yoktur.

Ey insanlar, insanda dilinin izhar ettiği on haslet vardır. Dil, kalpten haber veren bir tanıktır, hüküm veren hakimdir, cevap veren sözcüdür, ihtiyacı karşılayan şefaatçi (vasıta)dir,

eşyaları tarif eden vasıfcıdır, iyi şeylere emreden komutandır, çirkin işten alıkoyan vaizdir, üzüntüleri yatıştıran teselli vericidir, kinleri gideren övücüdür ve kulakları eğlendiren eğlendiricidir. Ey insanlar, hikmetli söz söylemeyip susmakta hayır olmadığı gibi, cahilane konuşmakta da bir hayır yoktur.

Ey insanlar, bilin ki diline hakim olmayan, pişman olur. İlim öğrenmeyen, cahil kalır. Sabırlı olmayan, halim (yumuşak) olmaz. (Kötü işten) vazgeçmeyen, akıllı olmaz; akıllı olmayan zayıf ve gevşek olur;

zayıf ve gevşek olan saygı görmez. Takvalı olan kurtuluş bulur. Haramdan mal kazanan, o malı mükâfatı olmayan bir işte harcar. Saygıyla (kötülükten) vazgeçmeyen, kınanarak vazgeçer.

Rahatlığında ihsan etmeyen, zor durumda kaldığında mahrum bırakılır. Haksız yere izzet isteyen, zelil olur. Hakka karşı çıkan, zayıflığa düşer. Fıkıh öğrenen, saygı görür. Tekebbür eden, aşağılanır. İyilik yapmayan, methedilmez.

Ey insanlar, zilletle yaşamaktansa ölüm, zilletle toprağa kapanmaktansa derinin soyulması ve azap görmektense (kendini) muhasebe etmek daha iyidir. Kabir,

fakirlikten[7] ve körlük de bir çok bakıştan daha hayırlıdır.

Zaman iki gündür; bir gün yararınadır, diğer bir gün ise zararına; öyleyse sabırlı ol; çünkü her ikisiyle de imtihan olunmaktasın.

Ey insanlar, insanın vücudunda en şaşırtıcı şey kalptir; çünkü hem hikmetin ve hem de hikmete aykırı olan şeylerin kaynağıdır. (İnsan) ümitlendiği zaman, tamah onu zelil kılar; tamahı tahrik edildiğinde,

aşırı istek onu helak eder. Ümitsizlik ona musallat olduğunda, üzüntü onu öldürür; gazaba maruz kaldığında, öfkesi artar. Hoşnut olduğunda kendisini (zararlı şeylerden) kollamayı unutur.

Korkulu bir durumla karşılaştığında, keder her tarafını kuşatır. Kendisini emniyet ve güvencede bulduğunda, düşmandan gaflet eder. Yeni bir nimete ulaştığında, övünür. Bir mal elde ettiğinde,

zenginlik onu isyana sürükler. Fakirliğe uğradığında, bela ve sıkıntı onu meşgul eder. Bir musibetle karşılaştığında, tahammülsüzlük onu rezil eder; sabırsızlık onu meşakkate düşürdüğünde, zaafa duçar olur.

Yemekte aşırı gittiğinde, rahat nefes alamayacak derecede yer. Öyleyse her tefrit ona zararlı olduğu gibi, her ifrat (aşırı gitmek) da onu mahveder.

Ey insanlar, cimri olan, zelil olur. Bağışta bulunan, yücelir. Malı çok olan, malıyla övünür. Hilmi çok olan, şerefli olur. Allah'ın künhü (zatı) hakkında düşünen, dinden çıkar. Bir şeyi çok yapan, onunla tanınır.

Çok şaka yapan, küçülür. Çok gülen, heybetini kaybeder. Edebi olmayanın, soyu bozulur. En iyi iş malını harcayarak şahsiyetini korumaktır. Cahille düşüp kalkan, akıllı değildir. Cahil bir kimseyle oturup kalkan, dedikoduya maruz kalmaya hazır olmalıdır. Ne zengin, malıyla ölümden kurtulabilir, ne de fakir fakirliğiyle.

Ey insanlar, şüphesiz, kalpleri kusur edenlerin tutumundan uzaklaştırmak için kalplerin tanıkları vardır. Öğütleri anlamak hususunda ferasetli (uyanık) olmak, nefsi hatadan çekinmeye sevkeder.

Heva ve heves, bazen kalbe sızar; ama akıl, (heva ve hevesi) engelleyip alıkoyar. Tecrübelerde yeni ilimler vardır. İbret almak, (insanı) hidayete sevkeder.

Başkalarında görüp de sevmediğin özellikler, öğüt alman için sana yeter. Mümin kardeşinin senin üzerinde olan hakkı, senin onun boynundaki hakkın gibidir. Kendi görüşü ile yetinen, kendisini tehlikeye atmış olur.

Bir işe girişmeden tedbir almak, pişman olmayı önler. Çeşitli görüşleri araştıran,

hataları tespit edebilir. Boş sözlerden çekinenin görüşü, bütün akıllara denk olur. Şehvetini sınırlayan, kadrini ve kıymetini korumuş olur.

Kim dilini korursa, kavmi ona itimat eder ve isteğine ulaşır. Durum ve şartların değişmesiyle insanların gerçek mahiyeti ortaya çıkar. Zaman, gizli kalan gerçekleri senin için gün ışığına çıkarır.

Karanlıklara dalan bir kimseye, çakan şimşeğin faydası olmaz. Hikmetle meşhur olan bir kimseye, vakar ve heybet gözüyle bakılır. En güzel zenginlik, arzuları terketmektir. Sabır, yoksulluğa karşı bir siperdir.

Aşırı istek, fakirliğin alametidir. Cimrilik, miskinliğin elbisesidir. Dostluk, kazanılmış akrabalıktır. Cömert yoksul, katı yürekli zenginden daha iyidir. Öğüt, kabul eden kimse için bir sığınaktır.

Gözünü serbest bırakanın, üzüntüsü çok olur. Ahlakı kötü olanın, ailesi ondan bıkıp-usanır. Hedefine (mal ve makama) ulaşan, böbürlenir. Arzun, sana çok az doğru söyler (arzular genellikle aldatıcı ve yalan olur).

Tevazu sana heybet elbisesini giydirir. Güzel ahlak, rızkın hazineleridir. Hayâ elbisesini giyenin, ayıpları halka gizli kalır. Ölçülü konuşmaya çalış; çünkü ölçülü konuşanın, yükü hafifler.

Nefsin olgunlaşması, ona muhalefet etmeğe bağlıdır. Zamanı tanıyan, (göçmek için) hazırlanmaktan gaflet etmez. Bilin ki, her yudum suda boğaza kaçıp boğulma ve her lokmada da boğaza tıkanıp kalma tehlikesi vardır.

Bir nimet elden çıkmadıkça, başka bir nimet elde edilmez. Her canlının bir rızkı olduğu gibi, her tanenin de bir yiyeni vardır. Sen de ölümün yemeğisin.

Ey insanlar, bilin ki, yeryüzünde yürüyen herkes, yerin altına gömülecektir. Geceyle gündüz ömürleri tüketmek için adeta yarışmaktadırlar.

Ey insanlar, nankörlük alçaklıktır. Cahille arkadaş olmak, uğursuzluktur. Yumuşak konuşmak, büyüklüktendir. Hileden sakın; çünkü hile alçak kimselerin huyudur. Her arayan bulamaz; her yolculuğa çıkan, geri dönemez.

Seninle soğuk olan (seni terkeden) kimseye, ilgi gösterme. Nice uzak vardır ki, yakından da yakındır. Yoldan önce yolculuk arkadaşını, evden önce de komşunu sor. Kendinde olanı bildiğin için, kardeşinin ayıbını ört.

Düşmanın sana galip geleceği bir gün için, arkadaşının yanlışlıklarını görmezlikten gel. Zarar vermeye güç yetiremediği bir kimseye buğzeden kişinin üzüntüsü uzun, ruhu ise azap içerisinde olur.

Allah'tan korkan, zulmetmekten çekinir. Hayrı şerden ayırt edemeyen, hayvan mesabesindedir. Azığı yok etmek, bozgunculuktandır. Dünya musibeti, yarının büyük yoksulluğu karşısında ne kadar da küçüktür?!

Bütün anlaşmazlıklarınız kendi isyan ve günahlarınızdan kaynaklanır. Rahatlık zorluğa, sıkıntı da değişime ne kadar da yakındır.[8] Ardında cennet olan kötülük, kötülük değildir; ardında cehennem olan hayır da hayır değildir.

Cennetten başka her nimet önemsizdir. Cehennem ateşinden başka her bela afiyettir. İnsan, batınını düzeltmek istediğinde, büyük günahlar aşikâr olur. Ameli halis kılmak, amelin kendisinden daha zordur. Amel edenlere, niyeti bozgunculuktan arındırmak, cihadın uzamasından daha çetindir.

Heyhat, eğer Allah korkusu olmasaydı, Arapların en kurnazı olurdum. Gizlide ve açıkta Allah'tan sakınmaya, hoşnutlukta ve gazap halinde hakkı söylemeye, zenginlikte ve fakirlikte orta halli olmaya, dosta ve düşmana adaletle davranmaya, neşe ve yorgunluk halinde amel etmeye, darlıkta ve genişlikte Allah'tan hoşnut olmaya çalışın.

Sözü çok olanın, hatası çok olur; hatası çok olanın, utancı az olur; utancı az olanın, vera'sı azalır; vera'sı azalanın, kalbi ölür; kalbi ölen ise cehenneme girer. Tefekkür eden ibret alır; ibret alan, inzivaya çekilir;

inzivaya çekilen ise salim kalır. Heva ve hevesten vazgeçen hür olur. Kıskançlığı terkeden, halkın yanında sevimli olur. Müminin izzeti, halka el açmamasındadır. Kanaat, tükenmez bir maldır.[9] Ölümü fazla anan, dünyadan az bir miktara razı olur. Sözünün de amelinden olduğunu bilen kişinin, sözü azalır; ancak yararlı olan sözü söyler.

Cezadan korkup günahtan sakınmayan, sevap dileyip tövbe etmeyen kimseye şaşarım doğrusu. Tefekkür nur, gaflet zulmet, cehalet ise sapıklık doğurur. Mutlu olan, başkalarından öğüt alan kimsedir.

Edep, en iyi mirastır. Güzel ahlak, en iyi arkadaştır. Akrabalarla ilişkiyi kesmekte, bolluk ve bereket olmadığı gibi fısk-u fücurda da zenginlik olmaz.

Afiyet on kısımdır; dokuz kısmı, Allah'ın zikri dışında susmaktadır; bir kısmı ise akılsız kimselerle düşüp kalkmamaktadır. İlmin başı, yumuşaklık ve iyi davranmaktır; afeti, kabalık ve sertliktir. Musibetlere sabretmek, iman hazinelerindendir. İffetlilik fakirliğin ziynetidir; şükürde bulunmak da zenginliğin ziynetidir. Çok görüşmek, usandırıcıdır.

Birisini denemeden itimat etmek, ihtiyata (ileri görüşlülüğe) aykırıdır. İnsanın kendisini beğenmesi, aklının az olduğunu gösterir. Günahkârı (Allah'ın rahmetinden) ümitsiz etme; çünkü nice günahkâr kimseler vardır ki,

akıbetleri hayırla son bulmuş ve nice iyi amel eden kimseler de vardır ki, sonunda bozgunculuğa başlayıp cehenneme yönelmişlerdir. Kulların hakkına tecavüz etmek, ahiret için ne de kötü bir azıktır. Amelini, ilmini, buğzunu, almasını, vazgeçmesini, susmasını, işini ve sözünü yalnız Allah rızası için halis yapan kimseye ne mutlu.

Müslüman, (günahlardan ve şüpheli şeylerden) sakınmadıkça Müslüman olamaz; zahit olmadıkça da (günah ve şüpheli şeyleden) sakınan olamaz; ileri görüşlü olmadıkça da zahit olamaz;

akıllı olmadıkça da ileri görüşlü olamaz; akıllı kimse ise, ancak Allah'ın emrini kavrayıp ahiret evi için amel eden kimsedir. Allah'ın salat ve selamı Peygamber'e ve onun pak Ehl-i Beyt'ine olsun.

[ASHABI İÇİN BUYURDUĞU ÂDÂB[10

Hacamet (enseden kan aldırma), bedeni salim kılar ve aklı güçlendirir. Bıyığı kısaltmak, temizliktendir; aynı zamanda (Peygamber salla'llâhu aleyhi ve alih'in) sünnetidir.

Bıyığa güzel koku sürmek, kâtipler (amelleri yazan melekler) için bir saygıdır; aynı zamanda sünnettir de. Yağ sürmek, deriyi yumuşatır; akıl ve beyin gücünü artırır; gusül ve abdest suyunun akışını kolaylaştırır;

saçın karışıp keçelenmesini giderir ve rengi parlatır. Misvak kullanmak Allah'ın rızasına, ağzın güzel kokmasına sebep olur ve sünnettir. Hatmi bitkisi (hanım çiçeği) ile başı yıkamak, kiri temizlediği gibi pisliği de giderir.

Abdest alırken, mazmaza ve istinşak etmek (ağıza ve buruna su almak), ağzı ve burunu temizler. Enfiye, baş için sıhhat, beden ve baştaki dertler için şifadır. Hamam otu, bedenin sağlamlığına ve temizliğine sebep olur.

Tırnakları kesmek büyük dertleri önler, rızık getirir ve onu çoğaltır. Koltuk altının tüylerini almak, kötü kokuyu giderir, aynı zamanda temizlik ve sünnettir de. Elleri yemekten önce ve sonra yıkamak, rızkı artırır. Bayram gusülleri, Allah'tan bir şey dileyen ve sünnete uymak isteyen kimsenin temizliğidir.

Geceleyin (sahur vakti) kalkmak, bedenin sıhhatine ve Allah'ın rızasına sebep olur; aynı zamanda rahmete yönelmek ve peygamberlerin ahlakına sarılmaktır.

Elma yemek, mideye güzel koku verir. Günlük[11] çiğnemek, dişleri sağlamlaştırır, balgamı yok eder ve ağzın kokusunu giderir. Şafak söktükten sonra gün doğana kadar, camide oturmak, rızk elde etmek için, yeryüzünde koşup yolculuk yapmaktan daha tesirlidir.

Ayva yemek, zayıf kalbi kuvvetlendirir, mideye güzel koku verir, zekâyı geliştirir, korkağa cesaret verir ve çocuğu güzelleştirir. Her gün aç karnına yirmi bir tane kuru üzüm yemek, ölümden başka her hastalığın önünü alır.

Müslüman'ın, Ramazan ayının ilk gecesinde hanımıyla cinsel ilişkide bulunması müstehaptır. Çünkü Allah-u Teâla buyurmuştur ki: "Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı."[12]

Parmaklarınıza, gümüş olmayan yüzük takmayın. Çünkü Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih buyurmuştur ki: "Allah-u Teâla, parmağında demir yüzük olan eli tahir kılmaz."

Allah'ın isimlerinden birini yüzük taşına nakşeden kimse onu, istinca ettiği (necaset temizlediği) ele takmamalıdır. Herhangi biriniz, aynaya baktığında şöyle demelidir: "Elhamdulillah'illezi halekanî fe ahsene halkî ve savveranî fe ahsene sûretî ve zane minnî ma şane min ğayrî ve ekremenî bil İslam."[13]

Yabancılara, en güzel şekilde görünebilmek için süslendiğiniz gibi, sizi görmek için yanınıza gelen kardeşleriniz için de süsleniniz.

Her ayın üç gününde ve Şaban ayının tamamında oruç tutmak, göğüsün vesvesesini giderdiği gibi kalbin ıztırabını da yok eder. Soğuk suyla istinca etmek (tuvalette kendini temizlemek) basuru keser.

Elbiseyi temizlemek, üzüntüyü giderir ve namaz için bir temizliktir. Sakaldan beyazlaşan tüyü koparmayın; çünkü o bir nurdur. Her kim İslam dininde iken ihtiyarlarsa, kıyamet günü onun bir nuru olacaktır.

Müslüman kimse cünüplü olarak uyumaz, taharetli (abdestli) olarak uyur. Eğer su bulamazsa toprakla teyemmüm eder. Zira Müminin ruhu uyuduğu zaman Allah'a (c.c) yücelir;

O da onu kabul edip mübarek kılar; eğer eceli gelmiş olursa, onu güzel bir surette karar verir; eğer eceli gelmezse, onu, ona emin olan meleklerle birlikte geri çevirir ve bedenine geri döndürür.

Müslüman kimse kıbleye doğru tükürmez; eğer unutarak yaparsa, Allah'tan mağfiret diler. İnsan secde yerine, yemeğine, içtiği şeye ve dua yazılı pazubantına üflememelidir. Sizden hiç biriniz cadde üzerine gait yapmamalıdır.

Damın üzerinden havaya ve akar suya idrar edilmemelidir. Kim öyle yapıp bir zarar görürse, sadece kendisini kınamalıdır.

Çünkü suda ve havada yaşayan varlıklar vardır. İdrar ettiğinizde yukarıya ve rüzgara doğru idrar etmeyin. Sırt üstü uyumayın.[14] İnsan tembellik ederek ve

göğsünü öne çıkararak namaz kılmamalıdır.[15] Kul, Allah'ın huzurunda durduğu vakit (dünya hakkında) az düşünmelidir. Çünkü onun namazdan olan hissesi, huzur-u kalple kıldığı miktarıncadır.

Allah'ı zikretmeği hiç bir yerde ve hiç bir halde terketmeyin. Namazda sakın başka bir şeye teveccüh etmeyin; zira kul başka bir şeye teveccüh ettiğinde Allah-u Teâla ona şöyle buyurur: "Kulum bana teveccüh et, bana teveccüh etmen başkasına teveccüh etmenden daha hayırlıdır."

Sofraya dökülen ekmek parçalarını toplayıp yiyin. Çünkü onları şifa niyetiyle yemek, Allah'ın izniyle her hastalık için şifadır. Pamuk elbise giyin; çünkü Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in elbisesidir;

Resulullah hastalık dışında yün ve tüyden yapılan elbiseyi giymezdi. Sizlerden biriniz yemekten sonra, yemek yediği parmaklarını yaladığında Allah-u Teâla şöyle buyurur: "Barekellah fike" (Allah sana bereket verir).

Allah-u Teâla cemali sever ve nimetinin eserini kulunda görmeyi de sever. Selam vermekle olsa bile, sıla-ı rahim (akrabalarla ilişki kurup onlara muhabbet) edin. Çünkü Allah-u Teâla şöyle buyurmuştur: "Sakının Allah'tan ki, onunla haklarınızı dile-mekesiniz ve akrabalardan ilişkiyi kesmekten de çekinin".[16]

Günlerinizi maceralar anlatmak, "şöyle böyle yaptım" demekle geçirmeyiniz. Çünkü amellerinizi koruyan muhafızlar sizinle birliktedir. Allah'ı her yerde anın. Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'ine -Allah'ın salat-ı Ona ve onların üzerine olsun- selavat getirin.

Zira Allah-u Teâla, o Hazreti andığınızda ve saygıda bulunduğunuzda duanızı kabul eder. Sıcak yemeği bırakın soğusun ve yenilecek bir hale gelsin. Zira Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih sıcak yemek getirdiklerinde şöyle buyurdu: "Bırakın soğusun ve yenilir bir hale gelsin. Allah-u Teâla sıcak yemeği bize yedirmez; bereket soğuk yemektedir; sıcak yemeğin bereketi olmaz."

Çocuklarınıza Allah'ın onlara yarar vermesini sağlayacak ilimleri öğretin ki, "mürcie"ye[17] yenik düşmesinler.

Ey insanlar! Dillerinizi koruyun. (Hak karşısında) kayıtsız şartsız teslim olun. Emanetleri, peygamberlerin katilleri bile olsalar sahiplerine iâde edin.

Pazara girdiğinizde ve halkı ticaret işleriyle meşgul olarak gördüğünüzde, Allah'ı çok anın. Çünkü bu amel, günahların keffareti olduğu gibi hasenatın da artmasına sebep olur.

Gafillerden olmayınız. Ramazan ayı ulaştığında kula yolculuğa çıkmak yakışmaz. Çünkü Allah-u Teâla buyurmuştur ki: "Sizden her kim Ramazan ayında hazır

bulunursa o ayı oruç tutsun."[18]

Şarap içmede ve ayakkabının üzerine mesh etmede takıyye yoktur (yani bu işler takıyye olarak bile yapılmaz). Sakın hakkımızda gulüv (ifrat) etmeyin. Bizi Allah'ın kulları bilin; sonra faziletimizden dilediğiniz şeyi söyleyin. Bizi seven, yaptığımız ameli yapmalıdır ve vera' (günahlardan ve şüpheli şeylerden kaçınıp çekinmek) ile bu makama ulaşmaya çalışmalıdır.

Çünkü haramlardan çekinmek, dünya ve ahirette yardım dilenilecek en iyi vesiledir. Bize ayıp isnat eden kimselerle bir arada oturmayın. Düşmanımızın yanında bizi açıkça överek bize olan sevginizi aşikâr etmeyin ki kendinizi yöneticilerinizin yanında hakir düşürürsünüz.

Doğruluğa sarılın. Çünkü o, kurtuluş vesilesidir. Allah'ın indinde olan şeye, rağbet edin. Allah'ın rızası ve itaatini talep edin; bu yol uğrunda sabırlı olun.

Müminin ayıpları ortaya çıkıp horlanarak cennete girmesi ne de kötüdür. İşlediğiniz günahlarınızın affedilmesi için, kıyamet günü size şefaat dilemekten dolayı bizi zahmete düşürmeyin.

Kıyamet günü kendinizi düşmanlarınızın yanında utandırmayın. Allah katındaki makamınızı bırakıp bu değersiz dünyaya kapılarak kendinizi tekzip etmeyin. Allah'ın size emrettiği şeye, sıkıca sarılın.

Çünkü can verirken sizinle imrenilen cennet nimetlerini görmeniz arasındaki fasıla, ancak Resulullah'ın (can çekişme vakti yanınızda) hazır olması mıktarıncadır.

(Siz ölür ölmez cennet nimetlerine kavuşacaksınız). Allah indinde olan şey daha hayırlı ve kalıcıdır. Allah'a andolsun ki (ölüm vakti) ona müjde verilir, gözü aydınlanır ve likaullah'a aşık olur.

Maddi durumları zayıf olan kardeşlerinizi küçümsemeyin; kim bir Mümini küçümserse, Allah da onu küçümser ve kıyamet günü de o ikisini bir araya getirmez; ancak tövbe edip pişman olması hariç.

Kardeşinin kendisine muhtaç olduğunu gören kimse, ihtiyacını karşılamak için, onu talepte bulunma zahmetine düşürmemelidir. (Yani istemeden ihtiyacını karşılamalıdır.) Birbirinizi ziyaret edin, birbirinize şefkatli davranın, birbirinize bağışta bulunun.

Söyleyip amel etmeyen münafık gibi olmayın. Evlenin; zira Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih buyurmuştur ki: "Sünnetime uymayı seven mutlaka evlenmelidir. Çünkü evlenmek sünnetimdendir. Evlat sahibi olmaya çalışın, zira ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övüneceğim."

Evlatlarınızı zinakâr ve deli kadının sütünden koruyun. Çünkü süt bulaştırıcıdır. (Bazı ruhi ve cismi özellikleri çocuğa aktarır.) Taşlığı, mahmuzu ve kursağı olmayan kuşun etinden uzak olun. Azı dişi olan yırtıcı hayvanın ve pençesi olan kuşun etinden sakının.

Dalak yemeyin; çünkü dalak bozuk kandan oluşur.[19] Siyah elbise giymeyin. Çünkü siyah elbise Firavun'un elbisesidir. Etin urundan sakının. Zira o cüzam damarını tahrik eder. Dinde kıyas etmeyin. Çünkü dinde kıyas yapılmaz.

Pek yakında bazı kimseler gelir ki, dinde kıyas ederler; bunlar dinin düşmanlarıdır. İlk kıyas eden Şeytan'dı. Ucu sivri ayakkabı giymeyin. Çünkü o Firavun'un ayakkabısıdır. Bu Çeşit ayakkabıyı ilk icat eden şahıs odur.[20]

Şarap içenlere karşı çıkın. Hurma yiyin. Çünkü hurma dertlere dermandır. Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in sözüne uyun; o şöyle buyurmuştur: "Kim kendi yüzüne dilencilikten (başkalarına ağız açmaktan) bir kapı açarsa Allah da fakirlikten onun yüzüne bir kapı açar."

Çok mağfiret dileyin. Çünkü bu amel, rızkı çoğaltır. Gücünüz yettiği kadar ahiretiniz için iyi amel gönderin. Zira, onu yarın hazır bulursunuz. Cedelleşmek ve Tartışmaktan sakının. Çünkü tartışmak şüphe doğurur.[21]

Allah'tan bir şey dileyen, onu şu üç saatte dilemelidir: 1- Cuma gününde. 2- Öğle vaktinde, ki rüzgar eser, göklerin kapıları açılır, rahmet iner ve kuşlar öter. 3- Gecenin son saatlerinde şafak söktüğü vakit.

Bu vakitte iki melek şöyle çağrıda bulunurlar: Tövbe edecek var mı tövbesi kabul edilsin? İhtiyacı olan var mı karşılansın? Mağfiret isteyen var mı bağışlansın? Ve dileği olan var mı? Öyleyse Allah'ın davetçisine icabet edin.

Şafağın sökmesinden güneşin doğuşuna kadar rızık talep edin. Çünkü bu, rızık kazanmak için yeryüzünde dolaşmaktan, daha faydalıdır. İşte bu vakit Allah-u Teâla'nın kulları arasında rızkı taksim ettiği vakittir.

Fereci (kurtuluşu) bekleyin. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah katında amellerin en sevimlisi fereci (kurtuluşu) beklemek ve Müminin sürekli olarak yaptığı (asla terk etmediği) amelidir.

Sabah namazını kıldıktan sonra Allah'a tevekkül edin. İşte o zaman büyük bağış ve ihsanlar verilir. Kılıçla haremlere (Mescid-ül Haram ve Mescid-ün Nebi'ye) girmeyin. Kılıç önünüzde (olduğu halde) namaz kılmayın. Çünkü kıble emniyet yeridir.

Hacca gittiğinizde, Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in kabrini ziyaret edin. Bu ziyareti terketmek zulümdür ve siz buna emrolunmuşsunuz. Üzerinizde hakları

olanların kabirlerinin ziyaretine gidin;

bir müddet orada kalın, o kabirlerin kenarında Allah'tan rızık talep edin. Zira onlar sizin ziyaret etmenizle sevinirler. Kişi anne ve babasının kabrinin kenarında onların hakkında dua ettikten sonra (Allah'tan) kendi isteğini dilemelidir.

Büyük günahları işlemeye gücünüz yetmediğinde, küçük günahlarınızı, az saymayın. Çünkü küçük günahlar toplanır büyük olur. Secdeleri uzatın. Kim secdeyi uzatırsa, Allah'a itaat etmiş ve kurtuluş bulmuş olur.

Ölümü, kabirden çıkacağınız ve Allah'ın huzurunda duracağınız günü çok anın ki, karşılaştığınız musibetler size kolay gelsin. Göz ağrısına tutulan Ayet-el Kürsi'yi şifa niyetiyle okusun, inşaallah şifa bulur.

Günahtan sakının. Çünkü bütün belalar ve rızkın azlığı, hatta derinin çizilmesi, ayağın taşa çarpması ve (bütün) musibetler günah sebebiyledir. Allah-u Teâla buyuruyor ki:

"Başınıza gelen her musibet, kendi ellerinizin kazandığı (günahlar) yüzündendir. Allah ise günahların bir çoğunu bağışlıyor (bunlardan dolayı musibet vermiyor)."[22]

Yemek yerken Allah'ı çok anın, konuşmayın. Çünkü yemek, Allah'ın nimet ve rızıklarından biridir; şükrü ve hamdı ise size farzdır. Nimet elinizden çıkmadan, ona iyi davranın (kadrini bilin, şükrünü yerine getirin);

zira nimet (sahibinden) ayrılır ve sahibinin kendisine nasıl muamele ettiğine dair şehadet eder. Kim Allah'ın az rızkına razı olursa, Allah da onun az ameline razı olur. Tefritten (amel etmede gevşeklik yapmaktan) sakının; çünkü pişmanlığın yarar sağlamayacağı bir zamanda pişmanlığa sebep olur.

Savaş alanında düşmanla karşılaştığınızda, az konuşun; Allah'ı çok anın; düşmana sırt çevirmeyin; zira (bu işinizle) Allah'ın gazabını haketmiş olursunuz. Savaş meydanında kardeşlerinizden birinin yaralandığını,

felakete uğradığını veya düşmanın onun canına kıymak istediğini gördüğünüz zaman, canınızla onu güçlendirin.[23] Gücünüz yettiği kadar, hayır iş yapın. Çünkü hayır iş, insanı kötü ölümden korur.

Kim Allah katında makamının nasıl olduğunu bilmek istiyorsa, günah işlediği zaman Allah'ın kendi yanındaki makamının nasıl olduğuna baksın.

Evde beslenecek en iyi hayvan, koyundur. Kimin evinde bir koyun olursa melekler her gün bir defa onu takdis eder; her kimin iki koyunu olursa, melekler onu iki defa takdis eder; keza üç koyunu olanı da ve Allah-u Teâla şöyle buyurur:

"Yaşantınız bereketli olsun." Bir Müslüman zayıf ve güçsüz olduğunda sütle et yemelidir. Çünkü Allah-u Teâla gücü bu ikisinde bırakmıştır. Hacca gitmek istediğinizde, gitmeden önce yolculuğun bazı ihtiyaçlarını alıp hazırlayın.

Zira Allah-u Teâla (cihattan kaçmak isteyenler hakkında) şöyle buyuruyor: "Savaşa çıkmayı kasdetselerdi, elbette bir hazırlıkta bulunurlardı."[24]

Güneşli havada oturduğunuzda güneş sırtınıza vuracak şekilde oturun. Çünkü güneş gizli hastalıkları aşikâr eder.

Hacca gittiğinizde Allah'ın evine çok bakın. Çünkü Allah'ın, Beyt'ül Haram'ının nezdinde yüz yirmi (çeşit) rahmeti vardır. Altmış tanesi tavaf edenler, kırk tanesi namaz kılanlar, yirmi tanesi de bakanlar içindir. Beytullah-il Haram'ın kenarında, aklınızda olan günahları itiraf edin, aklınıza gelmeyen günahlar hususunda ise şöyle deyin:

Allah'ım! Bizim unuttuğumuz, fakat senin unutmadığın günahlarımızı sen affeyle. Zira kim o mekânda günahlarına ikrar eder, onları sayar, onları hatırlar ve onlardan dolayı Allah'tan mağfiret dilerse,

o günahları bağışlamak Allah'a hak olur. Bela inmeden önce dua etmeye koyulun. Altı vakitte göğün kapıları açılır: Yağmur yağdığı vakit, cihat vakti (saldırı zamanı), ezan vakti, Kur'an okunduğu vakit, öğlenin ilk vakti ve şafak söktüğü vakit.

Kim ölünün cesedi soğuduktan sonra ona el sürerse, gusletmesi gerekir. Bir Mümine gusül ettirenin onu kefenledikten sonra, gusledip artık ölüye dokunmaması gerekir; dokunursa tekrar gusletmesi farz olur.[25] Kefenleri (güzel kokuyla) tütsülemeyin.

Ölülerinize kâfur dışında koku sürmeyin. Çünkü ölü ihrama giren kimse gibidir (güzel koku kullanmak ihramda olan kimseye haramdır). Ailenize, ölünün yanında güzel konuşmayı emredin.

Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in kızı Fatıma aleyha selam babası vefat ettiği zaman, Beni Haşim kızları kendisine matem elbisesi getirdiklerini bildirdiklerinde şöyle buyurdu: "Matem elbisesini (cahiliye âdetlerini) bir kenara bırakın, (onun yerine) dua edin."

Müslüman, kardeşinin aynasıdır; kardeşinizde bir yanlışlık gördüğünüzde, ona yüklenmeyin; onu irşad edin; ona nasihatta bulunun ve onunla iyi geçinin. İhtilaftan sakının. Çünkü ihtilaf dinden çıkıp dinin hükümlerine uymamaya sebep olur. Orta halli olun (ifrat ve tefritten sakının). Birbirinize şefkatli ve merhametli davranın.

Hayvanıyla yolculuğa çıkan (konaklayacağı yere ulaştığında) ilk önce onun otunu

ve suyunu vermelidir. Hayvanın yüzüne vurmayın. Çünkü o da Rabbini tenzih ve tesbih ediyor.

Kim yolculukta yolunu yitirir veya canından korkarsa; "Ey Salih yardımıma koş" diye çağrıda bulunsun. Zira cinden olan kardeşlerinizin arasında sesinize cevap verecek,

yolunu şaşırana yol gösterecek ve hayvanını koruyacak kimseler vardır. Kim arslandan, canı, hayvanı (atı, devesi) veya koyunu için korkarsa, onların etrafına daire şeklinde bir çizgi çizip şöyle demelidir: "Allah'ım! Ey Danyal'ın,[26] kuyunun ve her yırtıcı arslanın Rabbi! Beni ve koyunumu koru."

Boğulmaktan korkan şöyle demelidir. "Bismillahi mecraha ve mürsaha inne Rabbî leğafûrun rahim."[27] Vema kaderullahe hakke kadrihi ve'l erzu cemîan kabzetuhu yevmel kıyameti ve's semavatu metviyyatun biyemînihi Subhanehu ve Teâla amma yuşrikûn"[28] Akrepten korkan şu ayeti okumalıdır: "Selamun ala Nuh'in fil alemin. İnna kezalike neczil muhsinîn. İnnehu min ibadin'el mu'minîn."[29]

Yeni doğan evladınız için yedinci gününde akike (kurban) kesin. Saçlarını tıraş ettiğinizde saçlarının ağırlığı kadar gümüş sadaka verin. Bu iş, her Müslüman için gereklidir.

Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih de Hasan ve Hüseyin için böyle yaptı. Dilenciye bir şey verdiğinizde ondan hakkınızda dua etmesini isteyin; zira duası sizin hakkınızda kabul olur, ama kendi hakkında kabul olmaz. Çünkü (dilenciler genellikle) yalan konuşurlar.

Kendisiyle sadaka verdiğiniz elinizi öpün; zira sadaka dilencinin eline geçmeden önce Allah onu alır. Nitekim Allah-u Teâla (Kur'an'da) buyurmuştur ki: ("Bilmezler mi bizzat Allah kullarından tövbeyi kabul eder) ve sadakaları alır."[30] Sadakayı gece (vakti) verin. Çünkü gece verilen sadaka Allah'ın gazabını yatıştırır.

Sözlerinizi amellerinizden sayın ki, hayır işlerin dışında, konuşmalarınız azalsın. Allah'ın size verdiği rızıktan (fakirlere) infak edin; zira infak eden kimse, Allah yolunda cihat eden kimse gibidir. Mükâfata yakini olan, cömertçe infak eder.

Bir şeye yakini olup da sonra şüpheye düşen, önceki yakini üzere amel etmelidir. Çünkü şüphe yakini gidermez ve onu bozmaz. Yalan yere şahitlik yapmayın. Şarap içilen sofrada oturmayın. Çünkü insan ne zaman alınıp götürüleceğini (öleceğini) bilmez.

Yemeğe oturduğunuzda köleler gibi oturun, yerde (oturarak) yiyin; bacak bacak üzerine atmayın ve bağdaş kurup oturmayın; çünkü böyle oturmak Allah'ın sevmediği bir oturuştur ve böyle oturana Allah gazap eder. Peygamberlerin akşam yemeği yatsı (namazın)dan sonra idi. Akşam yemeğini terketmeyin. Çünkü onu

terketmek bedeni çökertir.

Bedenin ateşi, ölümün öncüsü ve Allah'ın yeryüzündeki zindanıdır. Allah-u Teâla kullarından istediği kimseyi onda mahpus eder. Ateş, devenin hörgücünden tüylerin dökülmesi gibi günahları döker.

Yara ve ateşten başka bütün hastalıklar, bedenin dahilindedir, ama bunlar bedenin zahirinde olurlar. Bedendeki ateşi menekşe ve soğuk suyla düşürün. Çünkü bu ateşin sıcaklığı cehennemin sıcaklığındandır.

Müslüman bir kimse, hastalığı sıhhatine galip olmadıkça ilaç kullanmamalıdır.

Dua, kesinleşen kaza ve kaderi geri çevirir. Öyleyse onu hazırlayın ve okuyun. Temizlendikten sonra alınan abdestin on hasenesi vardır; öyleyse kendinizi temizleyin. Tembellikten kaçının. Çünkü tembellik eden kimse Allah'ın hakkını edâ edemez. Bedenin pis kokusunu, suyla temizleyin.

Kendinizi kontrol edin; Temizliği riayet etmediği için birlikte oturduğu kimsenin rahatsızlığına sebep olan kulu, Allah sevmez. Namazda sakalınızla ve sizi oyalayan herhangi bir işle uğraşmayın.

Başka bir işle meşgul olmadan önce, hayır iş yapmaya koşun. Müminin nefsi kendi tarafından meşakkattedir, (fakat) başkaları ondan rahattırlar. Sözlerinizin çoğu Allah'ın zikri olmalıdır.

Günahtan sakının. Çünkü kul günah işler ve rızık ondan kesilir. Hastalarınızı sadakayla tedavi edin. Mallarınızı zekât vermekle koruyun. Namaz, her takvalının (Allah'a) yaklaşma vesilesidir.

Hac her güçsüzün cihadıdır. Eşine iyi davranmak, kadının cihadıdır. Fakirlik en büyük ölümdür.[31] Aile azlığı, iki kolaylıktan biridir. Takdir (ölçülü davranmak), geçimin yarısıdır.

Üzüntü, ihtiyarlığın yarısıdır. İktisatlı (orta halli) davranan kimse, fakir olmaz. İstişare eden, helak olmaz. Şerefli ve dindar kimselerden başkasına ihsan etmek uygun değildir. Her şeyin meyvesi vardır, hayır işin meyvesi ise onu çabuklaştırmaktır.

Mükâfata yakini olan, cömertçe bağışta bulunur. Musibet vakti bacaklarına vuranın, mükâfatı hiç olup gider. Müminin en iyi ameli, fereci (kurtuluşu) beklemektir. Ana babayı üzen, onlara asilik yapmıştır. Rızkı sadakayla indirin.

Çeşitli belaları, duayla defedin. Bela inmeden önce, duaya sarılın. Taneyi (tohumu) yaran ve insanları yaratan Allah'a andolsun ki, belanın Mümine saldırısı, selin tepenin yukarısından aşağıya dökülmesinden ve beygirin koşuşundan daha

süratlidir.

Belaların zorluğundan kurtulmayı Allah'tan dileyin. Çünkü belanın çetinliği dini yok eder. Mutlu kimse, başkalarının başına gelenlerden ibret alan kimsedir.

Riyazetle, güzel ahlakı kendinize kabullendirin. Çünkü Mümin bir kul, güzel ahlakıyla, gündüzleri oruç tutan ve geceleri namaz kılan kimse derecesine erişir.

Bilerek şarap içen kimse bağışlanmış olsa bile, Allah-u Teâla cehennem ehlinin bedenlerinden akan sarı suyu ona içirir. Günah işlemek için adanan adak geçersizdir. Akrabalık ilişkisini kesmek için edilen yemin geçersizdir.

Amelsiz dua eden, yaysız ok atan kimseye benzer. Kadın, sadece kendi kocası için güzel koku sürmelidir. Malını savunma yolunda ölen, şehittir. Aldatılan, ne övülür ve ne de görüşü alınır.

Evladın babasının, kadının da kocasının izni olmaksızın yemin etmeleri geçersizdir.

Allah'ı zikir etmeden akşama dek konuşmayı terketmek, (samt orucu tutmak) doğru değildir. Hicretten sonra taarrub (küfür vatanına dönmek) caiz değildir. Mekke fethinden sonra hicret etmek, farz değildir.

Allah katında olanı talep edin; çünkü Allah katında olan şey, sizi halkın elinde olan şeyden ihtiyaçsız kılar. Allah-u Teâla, mesleğinde güvenilir olan kimseyi sever. Allah indinde, namazdan daha sevimli bir iş yoktur. Sakın dünyevi işler, sizi namazı vaktinde eda etmekten alıkoymasın.

Allah-u Teâla, namazı vaktinde edâ etmeye itina göstermeyenleri kınayıp şöyle buyurmuştur: "Vay o namaz kılanların haline ki, namazlarından gafildirler."[32]

Biliniz ki, düşmanlarınızın salihleri riyakârdırlar; Çünkü Allah-u Teâla onları (ihlasla amel yapmaya) muvaffak kılmaz ve rızası için yapılmayan hiç bir ameli de kabul etmez.

İyilik eskimediği gibi günah da (kötülük de) unutulmaz. "Şüphe yok ki, Allah-u Teâla sakınanlar ve iyilik edenlerle beraberdir."[33]

Mümin, kardeşini ayıplamaz; ona hıyanet etmez; ona iftirada bulunmaz; (zorluklarda) yalnız bırakarak yardımını kesmez ve ondan teberri etmez (uzaklaşmaz). Kardeşinin mazeretini kabul et, mazereti olmadığı takdirde ona bir mazeret bul.[34]

Dağları yerinden söküp atmak, süresi gelmemiş saltanatı yerinden söküp atmaktan daha kolaydır. “Allah'tan yardım isteyin; sabredin. Şüphe yok ki yeryüzü Allah'ındır, kullarından dilediğini ona mirasçı kılar ve sonuç (zafer)

sakınanlarındır.”[35]

Vakti gelmeden önce bir işe başlamakta acele etmeyin, sonunda pişman olursunuz. Vakit (ömür) uzun görünmesin size, yoksa kalbiniz sertleşir. Güçsüzlerinize rahmedin ve Allah-u Teâla'dan rahmet dileyin.

Gıybetten sakının; müslüman, kardeşinin gıybetini etmez; Allah-u Teâla gıybet etmeyi nehyetmiş ve şöyle buyurmuştur: "Bazınız, bazınızın gıyabında kötülüğünü söylemesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksinirsiniz."[36]

Mümin namazda elini bağlamamalıdır... Ayakta iken su içmeyin. Zira insanı çaresiz bir derde düşürür; ancak Allah şifa vermiş olması hariç. Namaz halinde üzerinizde bir böcek gördüğünüzde onu toprağa gömün veya namaz bitene kadar elbisenizde tutun. (Yani namazda onu öldürmeyin.)

Haddinden fazla kıbleden yüzü çevirmek, namazı bozar; böyle yapan bir kimsenin ezan, ikaamet ve iftifah tekbiri ile yeniden namaza başlaması gerekir.

Kim güneş doğmadan önce, on defa İhlâs ve Kadir surelerini, on defa da Ayet-el Kürsi'yi okursa, malını korktuğu şeyden korumuş olur. Ve kim İhlâs ve Kadir surelerini güneş doğmadan önce okursa, şeytan onu günaha düşürmek için çaba gösterse dahi günaha düşmez. Borcun sizi yenmesinden Allah'a sığının.

Ehl-i Beyt, Nuh'un gemisine benzer; o gemiden geri kalan helak olur.

Elbiseyi (yerlere sürünen kısmını) katlamak namaz için temizliktir. Allah-u Teâla buyurmuştur ki: "Elbiselerini temizle."[37] Yani (temiz kalması için) çemre. Bal yalamak şifadır. Allah-u Teâla buyurmuştur ki: "O arıların karınlarından çeşitli renkte ballar çıkar, onlarda insanlar için şifa vardır." [38]

Yemeye tuzla başlayın, tuzla da bitirin. Eğer insanlar tuzda olan yararı bilselerdi, onu panzehirden daha çok değer verirlerdi. Kim yemeğe tuzla başlarsa, Allah-u Teâla kendisinden başka hiç kimsenin bilmediği yetmiş belayı ondan uzaklaştırır.

Her ayın üç günü, oruç tutun. Zira böyle bir amel, ömür boyu oruç tutmayla eşittir. Biz ayın ilk ve son perşembe günlerini ve bunların arasındaki çarşamba gününü oruç tutarız. Allah-u Teâla cehennemi çarşamba günü yaratmıştır; öyleyse ondan Allah'a sığının.

Bir ihtiyacı olan, perşembe günü sabah erken onun peşine gitmelidir. Çünkü Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih şöyle dua etmiştir: "Allah'ım! Perşembe gününün sabahını ümmetim için mübarek kıl."

Biriniz evinden çıktığında: "İnne fî halk'is semavati vel arzi vehtilafil leyli ven

nehar" ayetinden "İnneke la tuhlif-ul mîad" ayetine kadar[39] ve Ayet-el Kürsi'yi, Kadir ve Hamd surelerini okumalıdır; çünkü bunları okuması ihtiyaçlarının karşılanmasına sebep olur.

Kalın dokunmuş elbise giyin. Çünkü elbisesi ince olanın, imanı zayıf olur. (Bu tür elbise insanın vücudunu göstermesi gönünden iffete aykırıdır.) Namaza durduğunuzda bedeni gösteren elbise giymeyin.

Allah'a tövbe edin. O'nun muhabbetine girin. Zira Allah-u Teâla tövbe eden ve temiz olan kimseleri sever. Mümin, Allah'a dönen ve çok tövbe eden kimsedir.

Mümin kardeşine öf dediğinde, onların arasındaki (kardeşlik bağı) kesilir. Yine ona sen kâfirsin dediğinde, onlardan biri kâfir olur. (Elbette maksat zahiri küfür değildir.)

Müminin kardeşine iftira etmesi, ona yakışmaz; iftira ederse tuzun suda erimesi gibi aralarındaki iman da erir. (Yani iftira edenin imanı erir.)

Tövbe kapısı, tövbe etmek isteyen kimse için açıktır. Öyleyse, Allah'a Tövbe-i Nasuh (halis olarak günahı tekrarlamamak düşüncesiyle tövbe) edin; umulur ki Rabbiniz kötü amellerinizi bağışlar.

Bir anlaşma yaptığınızda anlaşmanıza bağlı kalın. Çünkü hiç bir kavimden, hiç bir nimet ve bolluk günaha düşmedikçe alınmamıştır. Allah-u Teâla kulları hakkında zulmedici değildir.

Eğer bela inmeden önce duada bulunurlarsa, nimetleri ellerinden çıkmaz. Eğer bela indikten veya nimet elden çıktıktan sonra samimi olarak Allah'a yönelirlerse,

gevşeklik ve israfta da bulunmazlarsa, Allah-u Teâla onların bütün kötülüklerini ıslah eder ve elden çıkmış tüm nimetlerini de kendilerine geri çevirir.

İmam Ali (a.s) İmam Ali (a.s)

Müslüman sıkıntıya düştüğünde Rabbinden şikayet etmemelidir; ama (sıkıntılardan) dolayı O'na şikayet etmelidir. Çünkü bütün işlerin anahtarı, yerdeki ve gökteki ve bunların arasındaki bütün şeylerin tedbiri O'nun elindedir.

O büyük arşın Rabbidir ve bütün hamdlar alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. İnsan uykudan kalkıp oturduğunda ayağa kalkmadan önce şöyle demelidir: "Hasbiye'r Rabbu minel ibad, Hasbî Huve hasbî ve ni'mel vekîl."[40]

Herhangi biriniz, gece yarısı uykudan kalktığında göğün etrafına bakıp: "İnne fî halk'is semavati ve'l-arzi vehtilafil leyli venne-har" ayetinden "inneke la tuhlif'ul mîad" ayetine kadar okumalıdır.[41]

Zemzem kuyusunun suyundan içmek, hastalığı giderir. Öyleyse Hacer-ül Esved taşının önünde o sudan için. Dört nehir (çok bereketli ve yararlı olduklarından dolayı sanki) cennet nehirlerindendir: Fırat, Nil, Seyhan ve Ceyhan.

Müslüman bir kimse hükmüne güvenmediği ve toplumda Allah'ın emrini icra etmeyen bir kimsenin emri altında cihada gitmemelidir. Gidip ölürse, hakkımızı gasp ve kanımızı dökmekte düşmanımıza yardımda bulunmuştur; ölümü de cahiliye ölümüdür.

Biz Ehl-i Beyt'i anmak, pisliğe, hastalıklara, şüphe ve günah vesvesesine şifadır ve bizim sevgimiz Allah'ın rızasıdır. Emirlerimizi dinleyen, yolumuza koyulan ve yolumuzu kabullenen kimseler,

yarın Firdevs cennetinde bizimle beraber olacaklardır. Bizim hükümetimizi bekleyen, Allah yolunda kendi kanına boyanan kimse gibidir.

Kim bizi bir savaşta görür ve yardım dileme feryadımızı duyar da yardımımıza koşmazsa, Allah-u Teâla onu yüzü üstü cehenneme atar. İnsanların yeniden dirilip yolların daraldığı zamanda (kıyamet günü),

cennetin kapısı biziz. Biz Hıtta (mağfiret) kapısıyız; o kapı selamet ve kurtuluş kapısıdır; o kapıdan giren kurtuluşa erer; ondan geri kalan ise helak olur.[42]

Allah-u Teâla bizimle (insanların yaratılışını) başlatmıştır; bizimle sona erdirecektir.[43] Bizimle istediği şeyi yok eder; bizimle zamanın zorluklarını uzaklaştırır ve bizim vesilemizle yağmur yağdırır.

Sakın aldatıcı şeytan sizi aldatmasın. Eğer Kaim'imiz (Hz. Mehdi) kıyam ederse, gök yağmurunu yağdıracak; yeryüzü otlarını bitirecek; kulların kalbinden düşmanlık silinecek; evcil ve yırtıcı hayvanlar birbirleriyle uzlaşacaktır,

kaynaşacaktır; öyle ki, bir kadın başında sepet, Irak ile Şam arasında gidip geldiğinde, ayağını yeşillikten başka bir şeyin üzerine basmayacaktır; hiç bir yırtıcı hayvan onu ürkütüp korkutmayacaktır.

Eğer düşmanlar arasında kalmanın ve duyduğunuz incitici sözlere karşı sabretmenin mükâfatını bilseydiniz, gözleriniz ışıklanırdı.

Eğer beni kaybederseniz, benden sonra karşılaşacağınız zulüm, tecavüz, ayrım, ilahi haklara itinasızlık ve can korkusu gibi (tatsız) olaylardan dolayı ölümü arzulayacaksınız.

İşte böyle bir zamanda hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sarılın ve tefrikaya düşmeyin; sabra, namaza ve takıyeye sarılın. Bilin ki, Allah-u Teâla kullarının (söz ve amellerinde) çeşitli renklere girmelerini sevmez.

Haktan ve hak ehlinden ayrılmayın. Başkasını bizim yerimize seçen kimse, helak olur, dünyasını kaybeder ve günahkâr olduğu halde bu dünyadan ayrılır.

Evinize girdiğinizde evdekilere selam verin; evde kimse olmadığında ise "Esselamu aleyna min Rabbina" deyin.[44] Evinize girdiğinizde "Kul huvellahu ehad" suresini okuyun. Çünkü onu okumak fakirliği giderir.

Çocuklarınıza namaz öğretin; sekiz yaşına girdiklerinde namaz kılmadıkları takdirde bu işten dolayı onları sorgulayın.

Köpeklerden uzak durun; her kimin elbisesine kuru olarak köpek dokunursa elbisenin üzerine su serpsin; eğer yaş ise elbiseyi yıkasın.

Bizden tefsirini anlamadığınız bir hadis duyduğunuzda onu bize bırakın ve durun (kendi görüşünüzü söylemeğe yeltenmeyin); hak aşikâr olduğunda da teslim olun; aceleci ve sırrı ifşa eden olmayın; aşırı gidenler (gulüv ehli), bize dönmelidirler; geri kalanlar (Ehl-i Beyt'in makamını olduğundan aşağı bilenler) da bize ulaşmalıdırlar.

Bize sarılan, bize ulaşır; bizi terkeden de helak olur. Emrimize uyan, bizimle olur; yolumuzdan gitmeyen ise ezilir.

Dostlarımız için Allah'ın indinden fevç fevç rahmet akınları vardır; düşmanlarımız için de Allah indinden fevç fevç gazap vardır. Yolumuz orta yoldur; emrimiz ise hidayettir.

Beş şeyde şüphe caiz değildir (onlarda şüpheye düşülürse namaz bozulur): Vitir namazı (gece namazındaki son bir rekat), kıraatın (Fatiha ve surenin) farz olduğu her farz namazın birinci ve ikinci rekatları, sabah namazı, akşam namazı, seferi olsa bile bütün iki rekatlı farz namazlar.

Akıllı adam, temiz olmadıkça Kur'an okumaz. Namazda okuduğunuz surenin, rüku ve secde hakkını verin. (Namazda sure okunduktan sonra rüku ve secdeye gitmek o surenin hakkıdır. Bir rekatta bir sureden fazla okunmamalıdır, ama nafile namazlarında bir rekatta iki sure okumak caizdir.)

Erkek, namazda gömleğini (kılıç hamaili gibi) kendisine sarmamalıdır. Çünkü bu, Lut kavminin yaptığı bir ameldir. Erkek, iki tarafını boynuna düğümleyerek veya düğmeleri kapatılmış kalın bir elbiseyle namaz kılabilir.

İnsan, resim ve resimli olan bir serginin üzerine secde etmemelidir. Ama resim ayağının altında kalır veya üzerine onu örtebilecek herhangi bir şey atarsa, caizdir.

Kişi namaz halinde resimli olan parayı elbisesine bağlamamalı (ve onunla namaz kılmamalıdır). Ama para bir kesede veya dış elbisede olursa caizdir.[45]

İnsan buğday ve arpa yığınının veya yiyilecek herhangi bir şeyin ve ekmeğin üzerine secde etmemelidir.

Herhangi biriniz helaya gitmek istediğinde şöyle demelidir: "Bismillah Allahumme emit anni'l eza ve eiznî mineş-şeytanirracîm."[46] Oturduğunda da şöyle demelidir. "Allahumme kema et'amtenîhi tayyiben ve sevveğtenîhi fekfinîh."[47] Temizlendikten sonra da şöyle demelidir:

"Allahumm'er-zukni'l helal ve cennibni'l haram."[48] Zira Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih buyurmuştur ki: Allah-u Teâla her kulu için meleklerden bir vekil kılmıştır;

kazay-ı hacet yaptığında bu melek onun kendi hadesine bakması için boynunu aşağı doğru eğer, bu anda kulun Allah'tan helal mal istemesi yerinde olur. Melek (o anda insana) şöyle der: "Ey insan oğlu, işte senin heveslenip arzu ettiğin şey budur, nereden aldığına ve şu anda ne hale geldiğine bir bak."

İnsan, abdest alırken elini suya sokmadan (elini yıkamadan) önce şu duayı okumalıdır: "Bismillah, Allahummec'alnî minet tevvabîn vec'alnî minel mutatahhirîn."[49] Abdest aldıktan sonra da şöyle demelidir:

"Eşhedu en la ilahe illallah vahdehu la şerike leh ve enne Muhammed'en abduhu ve Resûluh, salla'llahu aleyhi ve alihi ve sellem."[50] Bu durumda mağfirete müstahak olur. Kim namazın hakkını bilerek kılarsa, Allah-u Teâla onu bağışlar.

Kişi nafileyi (müstahap namazı) farz namazın vaktinde kılmamalıdır; özrü olmaksızın da onu terketmemelidir. (Mazeretten dolayı kılmamışsa) mümkün olduğu zaman onu kaza etmelidir.

Zira Allah-u Teâla (namaz kılanların vasfında) şöyle buyuruyor: "Öyle namaz kılanlar ki, namazlarını daima kılarlar."[51] Bunlar, gecenin kaza olan nafilelerini gündüz, gündüzün de kaza olan nafilelerini gece kılan kimselerdir. (yani nafileleri asla ihmal etmeyen kimselerdir)

Farz namazın vaktinde nafilenin kazasını kılmayın. Önce farzı kılın, daha sonra dilediğiniz namazı.

Mekke ve Medine hareminde kılınan namaz bin namaza eşittir. Hac yolunda harcanan bir dirhem (başka yerde harcanan) bin dirheme eşittir. İnsan namazında huşu içinde olmalıdır; huşu içinde olan kimse ise namazda bir şeyle oynamaz.

İki rekatlı olan her namazın kunutu (cuma namazı hariç) ikinci rekatin rükuundan öncedir. Cuma namazında iki kunut vardır; biri ilk rekatin rükuundan öncedir; diğeri ise ikinci rekatın rükuundan sonradır.

Cuma namazının ilk rekatında Fatiha'dan sonra Cuma suresi, ikinci rekatında ise Münafikun suresi okunmalıdır. Secdelerden sonra bedeniniz sakin olacak şekilde (birazcık) oturun; daha sonra ayağa kalkın; işte bizim amelimiz böyledir.

Sizden biriniz Tekbiret-ul İhram dediğinde ellerini göğsünün hizasına kadar kaldırsın; Allah'ın huzurunda durduğunda en azından farz miktarına riayet etsin; düz dursun ve eğilmesin; namazdan sonra, dua ederken elini göğe doğru kaldırıp düz tutsun.[52]

İbn-i Seba: "Ey Emir-el Müminin, Allah her yerde yok mu?" diye sorduğunda İmam Ali aleyhi'sselâm: "Evet Allah her yerde vardır." buyurdular. İbn-i Seba: "Öyleyse neden elimizi göğe doğru kaldıralım?" dedi.

İmam Ali aleyhi'sselâm buyurdular ki: “Yazıklar olsun sana; bu ayeti hiç okumuyor musun? "Rızkınız ve size sözü verilen şey göktedir."[53] Öyleyse rızkı, Allah'ın Vaat ettiği üzere gökte olduğu halde, gökten talep etmeyip de nereden talep edelim?

Hiç bir insanın, Allah'tan cenneti istemedikçe, cehennemden O'na sığınmadıkça ve Hur-ul ayn’la evlenmeyi O'ndan talep etmedikçe, namazı kabul olmaz.[54] Namaza durduğunuzda vedalaşanın namazı (son namaz) gibi kılın. Tebessüm, namazı bozmaz; ama kahkaha bozar.

Uyku kalbe musallat olursa, abdestin yenilenmesi gerekir. Eğer namazda iken uykudan gözlerin açılmazsa, namazı boz ve uyu. Çünkü sen (artık ne söylediğini) bilmiyorsun; kendi zararına dua da edebilirsin.

Kim, kalbiyle bizi sever, diliyle bize yardımda bulunur ve eliyle bizim yanımızda savaşırsa, cennette bizimle aynı derecede olur. Kim, bizi kalbiyle sever, ama diliyle bize yardım etmez ve eliyle bizim yanımızda savaşmazsa, o bir derece aşağıda olur. Kim, bizi kalbiyle sever, ama eli ve diliyle yardımda bulunmazsa, cennette bizimle beraber olur.[55]

Kim, kalbinde bize düşmanlık besler, dili ve eliyle de aleyhimizde olursa, cehennem ateşinin en aşağı tabakasında olur. Kim, kalbinde bize karşı düşmanlık besler, diliyle muhalefet eder ama eliyle aleyhimizde bulunmazsa önceki tabakadan bir derece yüksekte olur.

Kim, kalbinde bize düşmanlık besler, ama dili ve eliyle aleyhimizde olmazsa, o da ateşte olur. Cennet ehli, insanın gökte yıldızları seyrettiği gibi, cennette şiâmızın bulundukları makamları seyrederler.

Tesbih (Yusebbihu veya Sebbehe) ile başlayan sureleri okuduğunuzda "Subhane Rabbiyel a'la"[56] deyiniz. "İnnellahe ve me-laiketehu yusellûne alen nebiy"[57] ayetini okuduğunuzda Pey-gamber'e çok salavat gönderin; (ister) namazda olsun, ister namazın dışında.

Bedende gözden daha az şükreden bir uzuv yoktur; öyleyse isteklerini kabul etmeyin; zira sizi Allah'ın zikrinden alıkor.

Tin suresini okuduğunuzda, sonunda "Ve nahnu ala zalike min'eş şahidin"[58] deyiniz. "Kûlû amenna billah"[59] ayetini okuduğunuzda "Amenna billah" (Allah'a iman ettik) deyin ve "Ve nahnu lehu muslimûn" ayetine kadar okuyun.

İnsan farz namazın son teşehhüdünde "Eşhedu en la ilahe illallah vahdehu la şerike leh ve enne Muhammed'en abduhu ve rasûluhu ve enne's saate atiyetun la reybe fiha ve ennellahe yeb'asu men fil kubûr"[60] okuduktan sonra kendisinden abdesti batıl edecek bir şey çıkarsa, namazı tamamdır; yenilemesi gerekmez.[61]

Allah'a, namaz için (camiye) yaya gitmek kadar daha ağır bir ibadet yapılmamıştır.[62]

Hayrı, su yolunda gidip gelen develerin boynunda ve tırnaklarında arayın.[63] Nebiz'e (acılığını gidermek için içerisine hurma veya kuru üzüm dökülen su) nebiz-i sikaye (hacılara verilen su) denilmesinin sebebi şudur:

Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'e Taif'ten kuru üzüm getirdiklerinde Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih zemzem suyunun acılığını gidermek için o üzümün, zemzem suyuna dökülmesini emretti.[64] Eğer bir müddet kalırsa onu içmeyin.

Kişi çıplak olduğunda şeytan ona bakıp tamah eder; öyleyse kendinizi örtün. Kişinin elbisesini dizlerinden yukarıya toplayarak halkın önünde oturması doğru değildir. Kim kokusu diğerlerine eziyet eden bir şey yerse camiye yaklaşmamalıdır. İnsan namazın secdesinde sırtını yüksek tutmalıdır.

Sizden birisi, gusül etmek istediğinde önce ellerini dirseğe kadar yıkasın. Yalnız olarak namaz kıldığında, kıraat, tekbir ve tesbihin sesini kendine işittir. Namaz kılıp bitirdiğinde yüzünü sağ tarafa çevir.

Dünyadan takva azığı toplayın. Çünkü takva, dünyadan topladığınız en iyi azıktır. Kim, üç gün hastalığını halktan gizleyip Allah'a (o acıdan dolayı) yakarırsa Allah'ın, ona şifa vermesini hakeder. Kulun, Allah'tan en uzak olduğu hal, bütün kaygısının karnı ve tenasül organı olduğu zamanki halidir.

İnsan, dininin tehlikeye düşeceğinden korktuğu bir yolculuğa çıkmamalıdır.

Duada dört şeye dikkat et: Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'ine salavat getirmeye, cenneti Allah'tan istemeye, cehennemden O'na sığınmaya, hur-ul ayn'ı O'ndan dilemeye.

Kişi namazını kılıp bitirdikten sonra, Peygamber salla'llâhu aleyhi ve alih'e salavat getirmeli; cenneti Allah'tan dilemeli; ateşten O'na sığınmalı, hur-ul ayn'la (cennet

kızıyla) evlenmeyi O'ndan istemelidir.

Çünkü kim Peygamber'e salavat getirmezse, duası geri döner. Kim cenneti Allah'tan dilerse, cennet onu duyup şöyle der: Allah'ım, kulunun dilediği şeyi ona bağışla.

Kim cehennemden Allah'a sığınırsa, cehennem şöyle der: Allah'ım, kulunun senden güvence istediği şeyde, ona güvence ver. Kim hur-ul ayn'ı Allah'tan dilerse, hur-ul ayn onu duyup şöyle der: Allah'ım kuluna istediği şeyi ver.

Tağanni (şarkı), şeytanın cennete olan ağıtıdır. Sizden biri, uyumak istediğinde sağ elini, sağ yanağının altına koyup şöyle desin: "Bismillahi veza'tu cenbî lillahi ala milleti İbrahim'e ve dîni Muhammed'in ve vilayeti men-ifterazallahu tâa-tehu, ma şâellahu kane ve ma lem yeşe' lem yekun."[65]

Kim, uyuduğu vakit bu duayı okursa, yağmacı hırsızdan ve enkaz altında kalmaktan korunur ve melekler uykudan kalkana dek ona mağfiret dilerler.

Kim yatağa girdiğinde "İhlas" suresini okursa, Allah-u Teâla elli bin meleği, gece onu korumak için görevlendirir.

Sizden yatmak isteyen bir şahıs şu duayı okumadan yatağa uzanmasın: "Uizu nefsî ve ehlî ve dinî ve malî ve vuldî ve havatîme amelî ve [ma] havvelenî Rabbî ve razekanî bi izze-tillahi ve azametillahi ve ceberûtillahi ve sultanillahi ve rah-metillahi ve râ'fetillahi ve gufranillahi ve kuvvetillahi ve kud-retillahi vela ilahe illellahu ve

erkanillahi ve sun'illahi ve cem'-illahi ve bi rasulillahi salla'llâhu aleyhi ve alih ve bi kudretihi ala ma yeşau min şerri-s sâmmeti vel hâmmeti ve min şerril cinni vel insi ve min şerri ma zeraa fil erzi vema yahrucu minha ve min şerri ma yenzilu mines semâi vema ya'rucu fîha ve min şerri kulli dabbetin ente ahizun bi nasiyetiha. İnne Rabbî ala siratin mustakîm ve huve ala kulli şey'in kadir vela havle vela kuvvete illa billah."[66]

Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih Hasan ve Hüseyn'in korunması için bu duayı okurdu ve bize de bu duayı okumayı emretti.

Biz, Allah'ın dininin hazinedarları ve ilim kandilleriyiz. Bizden bir kandil söndüğünde, diğer kandil yanar. Bize uyan sapmaz. Bizi inkâr eden, doğru yolu bulmaz. Bize karşı düşmanımıza yardımda bulunan da kurtuluşa eremez.

Bizi yalnız bırakana yardım edilmez. Zevale uğrayacak olan dünya metaı (malı) tamahıyla, bizi bırakmayın. Kim, dünyayı bize tercih ederse, yarın üzüntüsü çok olur.

İşte Allah-u Teâla'nın: “(Farkına varmadığınız bir sırada size ansızın azap gelmeden) ve nefsin: "Allah hakkında kusur edişimden dolayı vah bana. Hakikaten ben alay edenlerdendim" demesinden önce (Rab-binizden size indirilenin en güzeline uyun).”[67] buyruğunun anlamı budur.

Çocuklarınızı yıkayarak tenin kötü kokusunu temizleyin. Çünkü şeytan ondaki kötü kokusunu alırken çocuk uykuda korkar; ameli yazan iki kâtip de ondan eziyet görürler.

Kadınlara ilk bakış (farkında olmadan gözün çarpması), serbesttir. Ama o bakışı sürdürmeyin ve fitneden kaçının. Şaraba alışkın bir kimse, puta tapıyormuş gibi Allah azze ve celle’yi (ölüm vakti) mülakat eder. Hicr ibn-i Adiy: “Ya Emir-el Mü'-minin şaraba alışkın kimdir?” dediğinde, "Bulduğu vakit onu içen kimsedir." buyurdu.

Kim,sarhoş edici bir şey içerse,kırk gece namazı kabul olmaz.

Kim, bir Müslüman’a haysiyetini zedelemek kastıyla bir söz söylerse, dediği sözden kendisini kurtaracak bir delil (bir mazeret) gösterene dek Allah-u Teâla onu, cehennem ehlinin bedenlerinden çıkan irininin içerisinde hapseder.

İki erkek veya iki kadın bir örtünün altında uyumamalıdırlar; uyurlarsa onlara tazir (hakimin uygun gördüğü şer'i ceza) uygulanmalıdır.

Kabak yiyin; çünkü kabak insanın akıl gücünü çoğaltır; Peygamber salla'llâhu aleyhi ve alih de ondan hoşlanıyordu. Yemekten önce ve sonra turunç yiyin. Zira Âl-i Muhammed salla'llâhu aleyhi ve alih onu yiyorlardı.

Armut kalbi aydınlatır ve Allah'ın izniyle onun ağrılarını durdurur.

İnsan, namaza kalktığında, şeytan Allah'ın rahmetinin onu sardığını gördüğünden dolayı hasetle ona bakar.

İşlerin en kötüsü, yeni çıkan bid’atlardır. İşlerin en hayırlısı Allah rızası için olanlardır. Dünyaya tapanın ve onu ahirete tercih edenin akıbeti vahim olur.

Eğer namaz kılan insan, (baştan aşağıya) kendisini kuşatmış olan Allah'ın rahmetinden haberdar olsaydı, namazı bitirmez ve başını secdeden kaldırmak istemezdi.

Hayır ameli ertelemekten sakının; mümkün olduğu kadar onu yapmakta acele edin. Mukadder olan rızk, güçsüz de olsanız, size ulaşacaktır. Mukadder olan ziyanı, tedbir almakla da geri çeviremezsiniz. İyiliği emredin, kötülükten sakındırın.

İnsan ayağını üzengiye koyduğunda şu ayeti okumalıdır: "Subhanellezi sehhara

lena haza vema kunna lehu mukrinin ve inna ila rabbina le munkalibûn."[68]

Yolculuğa çıkmak istediğinizde şöyle deyin: “Allahumme ente’s sahibu fis sefer vel hamilu ala’z zahri vel halifetu fil ehli vel mali vel veled.”[69]

Konakladığınızda şöyle deyin: “Allahumme enzilna munzelen mubareken ve ente hayr-ul munzilîn.”[70]

Bir iş için pazara gittiğinizde de şöyle deyin: “Eşhedu enla ilahe illellah, vahdehu la şerîke leh ve enne Muhammeden abduhu ve rasûluh salla'llâhu aleyhi ve alih. Allahumme innî eûzu bike min safkatin hâsiretin ve yemînin fâciretin ve eûzu bike min bevâr-il eyyim.”[71]

İkindi namazını kıldıktan sonra (camide oturup) akşam namazının vaktini bekleyen kimse Allah'ın ziyaretçisidir; Allah ise ziyaretçisine ikramda bulunur ve istediği şeyi ona bağışlar.

Hac veya Umre için Allah'ın evinin ziyaretine giden, Allah'ın misafiridir; Allah kendi misafirine ikramda bulunur ve mağfiretiyle ona ihsan eder.

Kim iyiden kötüyü ayırt edemeyen bir çocuğa sarhoş edici bir şey içirirse, Allah-u Teâla onu, yaptığı işten kurtaracak bir mazeret getirene dek cehennem ehlinin bedenlerinden çıkan irin içerisinde hapseder.

Sadaka, büyük bir siperdir; Mümin için cehennem ateşinden koruyan bir engel, kâfir için ise malının zayi olmasını önleyecek bir koruyucudur. Onun bedeli hemencecik kâfire verildiği gibi bedeni hastalıkları da giderilir, ama ahirette onun için hiç bir pay yoktur.

Cehennem ehlini yüz üstü cehenneme düşüren dil olduğu gibi, kabir ehlini nura layık kılan da yine dildir. Öyleyse dilinizi koruyun ve onu Allah'ın zikriyle meşgul edin.

Heykel yapan, kıyamet günü yaptığı işten sorumludur. Bir kimse çerçöp ve dikeni sizden uzaklaştırırsa (bulunduğunuz yeri temizlerse) şöyle deyin: "Allah-u Teâla sevmediğin şeyi senden uzaklaştırsın."

Bir adam, hamamdan çıktığında (Müslüman) kardeşi ona: "Sıhhatler olsun" demelidir; onun da cevabında: "Allah sana huzur versin" demesi gerekir.

Eğer bir kimse birine: "Allah'ın selamı sana olsun" derse, o da cevabında: "Sana da Allah'ın selamı olsun ve yerin cennet olsun" demelidir.

Önce meth, sonra rica (olunur). İlk önce Allah'a hamd-u senâ edin; sonra ihtiyaçlarınızı isteyin. Talep etmeden önce meth-u senâda bulunun.

Ey dua eden (şahıs), olmayacak ve haram olan bir şeyi (Allah'tan) isteme.

Bir kimseye, yeni doğan erkek çocuğundan dolayı tebrikte bulunmak istediğinizde şöyle deyin: "Allah-u Teâla bu bağışı mübarek etsin. Onu kemale eriştirsin ve hayrını sana nasip etsin.”

Sizden biri, Mekke'den geldiğinde gözlerinden ve Resu-lullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in öpmüş olduğu Hacer-ül Esved taşını öptüğü ağzından, secde yerlerinden ve alnından öpün.

Hacdan geleni tebrik ettiğinizde şöyle deyin: "Allah-u Teâla ibadetlerini kabul etsin; sa'yına (çabalarına) karşılık versin; yaptığın masrafın yerini doldursun; bunu en son haccın kılmasın."

Alçak kimselerden korkun. Çünkü onlar Allah'tan korkmazlar.

Allah-u Teâla (yeryüzüne) bakıp bizi seçti, bizim için de şiamızı seçti; onlar bize yardım ederler; sevincimizle sevinirler; üzüntümüzle üzülürler; mal ve canlarını bizim yolumuzda feda ederler; onlar bizdendir;

dönüşleri de bizedir. Şiamızdan birisi yasakladığımız bir işi yaptığı takdirde kesinlikle ölmeden önce, günahlarının temizlenmesi ve günahsız olarak Allah'ın huzuruna çıkması için malında,

evladında veya canında bir belaya duçar olur. Eğer günahlarından bir miktar kalırsa, ölüm anında ölüm ona zorlaştırılır ve böylece günahı tamamıyla temizlenmiş olur.

Taraftarlarımızdan ölen (kendi eceliyle de ölse) sıddık ve şehittir. Çünkü o, Allah ve Resulüne iman etmiş olduğu halde Allah'ın rızası için, velayetimize inanmış, bizim için sevip bizim için nefret etmiştir.

Her kim sırlarımızı ifşa ederse, Allah-u Teâla ona demirin şiddetli azabını tattırır (yani kılıçla katledilir).

Yeni doğan çocuklarınızı yedinci günü sünnet edin; soğuk ve sıcak sizi bu işten alıkoymasın. Çünkü bu amel bedenin temizliğine sebep olur. Şüphesiz yeryüzü sünnet edilmemiş kimsenin idrarından Allah'a feryat eder.

Sarhoşluk dört çeşittir: Gençlik sarhoşluğu, servet sarhoşluğu, uyku sarhoşluğu, saltanat sarhoşluğu.

Müminin, on beş günde bir defa hamam otu kullanmasını severim.

Balık yemeyi azaltın (az balık yeyin). Çünkü çok balık yemek bedeni eritir; balgamı

çoğaltır; kanı katılaştırır. Süt aşı, ölüm hariç, her derdin devasıdır.

Narı, içerisindeki perdesiyle yeyin. Zira mideyi sepiler; kalbi diriltir ve şeytanın vesvesesini giderir.

Hindiba otu yiyin. Zira her sabah vakti cennet suyundan bir damla su onun yaprağının üzerinde toplanır.

Yağmur suyu için. Çünkü yağmur suyu bedeni temizlediği gibi dertleri de giderir. Nitekim Allah-u Teâla şöyle buyurmuştur: "Sizi arıtmak, sizden şeytanın pisliğini gidermek için gökten bir yağmur yağdırdı."[72]

Çöre otu, ölümden başka her derdin dermanıdır. Sığırın eti derttir; sütü, yağı ise şifadır.

Hamile kadın için taze hurma yemeden daha iyi bir şey yoktur. Zira Allah-u Teâla (Hz. Meryem'e) şöyle vahyetti: "hurma ağacını silk, sana teru-taze hurmalar dökülecek."[73]

Yeni doğan çocuğun damağına hurma sürün. Zira Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih Hasan ve Hüseyn'e böyle yaptı.

Biriniz hanımıyla cinsi münasebette bulunduğunda acele etmesin, zira kadının da erkek gibi isteği vardır. Bir kadına gözü çarpıp ondan hoşlanan kimse, kendi hanımıyla cima etsin....

Şeytana kendi kalbine musallat olacak bir yol bırakmasın. Gözünü namahremden çevirsin. Hanımı olmadığı takdirde, iki rekat namaz kılıp Allah'a çok hamd etsin.[74]

Cima yaptığınız vakit az konuşun. O esnada konuşmak çocuğun dilsiz olmasına sebep olur. Hanımın fercinin içerisine bakmaktan sakının. Çünkü bu iş (çocuğun) abras olmasına sebep olur.

Cima vakti şöyle deyin: "Allahumme innî istahleltu ferceha biemrike ve kabiltuha biemanike, fein kazeyte minha veleden fec'elhu zekeren seviyyen ve la tec'el lişşeytani fîhi şirken ve nasiba."[75]

Tenkiye, Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih'in tavsiye ettiği dört şeyden biridir. Tenkiye, kendinizi tedavi ettiğiniz şeylerin en iyisidir; karnı genişletir; batındaki dertleri giderir; bedeni de kuvvetlendirir.

Menekşe çiçeğinden enfiye yapın. Zira Resulullah salla'llâhu aleyhi ve alih buyurmuştur ki: "Eğer insanlar menekşede olan özelliği tanısaydı (onun suyunu) yudum yudum içerlerdi."

Ayın evvellerinde ve yarısında cima etmekten sakının. Çünkü şeytan bu iki vakitte çocuk ister (nütfede ortak olur). Çarşamba ve cuma günleri hacamat yapmaktan sakının.

Zira çarşamba daima uğursuz bir gündür ve bu günde cehennem yaratılmıştır. Cuma gününde de öyle bir vakit vardır ki, o vakitte hacamat yapan bir kimse ölümle karşılaşır.

---

[1]- Zariyat/49

[2]- Bu, sözkonusu hutbenin bir bölümüdür.

[3]- Nehc-ül Belağa'da: "öğrenilmesi hakka uygun olmayan" şeklinde geçer.

[4]- Biz bu hutbeden kitaba uygun olan miktarını naklettik. (Müellif)

[5]- Ahzab/56.

[6]- Vafi kitabının nakline göre: "Günah."

[7]- Fakirlik, yani insanın kendi geçimini sağlayacak mıktarda mal varlığına sahıp olmaması insanın fikrini meşgul edip Allah'a hakkınca ibadet etmesine engel olduğu için bir çok hadiste kınanılmıştır.

Bu yüzden mümin ihtiras ve dünya sevgisinden uzak durmakla birlikle, sürekli olarak helal yoldan kazanç elde etmeğe ve fakirlikten kurtulmaya çalışmalıdır.

[8]- Yani kafirlerin bu dünyadaki rahatlıkları çabuk zevale uğrar ve ahiretteki zorluğa dönüşür; ve müminlerin bu dünyadaki sıkıntıları ise çok geçmeden ahiretteki rahatlığa dönüşür.

[9]- Başka bir rivayette: "tükenmez bir hazinedir".

[10]- Bu bölüm çeşitli meselerle ilgili olarak yaklaşık dört yüz hükümü içermektedir.

[11]- Bir çeşit ağaç sakızı.

[12]- Bakara/187.

[13]- "Beni güzel olarak yaratan ve bana güzel bir şekil veren, başkalarında çirkin olan uzuvları bende güzel kılan ve beni İslam'la şereflendiren Allah'a hamd olsun."

[14]- Hisal ve Mevaiz-ül Adediye kitaplarında, "yüz üstü uyumayın" diye geçmiştir;

bu nakil daha sahihtir.

[15]- Hisal ve Mevaiz-ül Adediye'nin naklettiğine göre: “Üşenerek ve uyuklayarak namaza durmayın.”

[16]- Nisâ/1.

[17]- Mürcie, iman olduğunda artık hiç bir günah işlemenin sakıncası olmadığını ileri süren akım; bu akım özellikle Ümeyye Oğulları döneminde yaygınlaşmıştır.

[18]- Bakara/185.

[19]- Mevaiz kitabının nakline göre: “bozuk kan üretir.” Hisal kitabının nakline göre de: “bozuk kan merkezidir.”

[20]- Hisal ve Mevaiz kitabında “sivri ayakkabı” yerine “düz ayakkabı” nakledilmiştir. Giyim âdâbında şöyle bir hadis geçmiştir: “Tabanı ayak ayası gibi olan ayakkabı giymek müstehaptır.”

[21]- Kendi nefsi isteklerini tatmin için yapılan cedel ve tartışmalar kastedilmiştir. Genelde cedel bu özelliğe sahip olduğu için mutlak olarak kınanmıştır.

[22]- Şura/35.

[23]- Mevaiz kitabında: "canınızı ona siper edin" diye geçmiştir.

[24]- Tevbe/46.

[25]- Bu cümlenin son bölümü Hisal ile Mevaiz kitaplarında geçmiyor. Ayrıca bu hüküm diğer hadislerde yer alan hükme de aykırıdır.

[26]- Nakledildiğine göre İsrail oğullarının büyük peygamberi olan Hz. Danyal'ı, Buht-un Nasr zamanında esir alıp Babil şehrine götürdüler ve içerisinde arslan bulunan bir çukura attılar. Allah-u Teâla Hz. Danyal'ı o yırtıcı hayvandan kurtardı ve ertesi günü onu salim gördüler.

[27]- "Onun akıp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır. Şüphe yok, benim Rabbim bağışlayandır, esirgeyendir. " (Hud/41.)

[28]- "Onlar, Allah'ın kadrini hakkıyla takdir edemediler. Oysa kıyamet günü yer, bütünüyle O'nun avucu (kabzası)ndadır; gökler de, kudretiyle dürülüp-bükülmüştür. O, onların şirk koşmakta oldukları şeyden münezzeh ve yücedir." (Zümer/67.)

[29]- "Âlemler içinde selam olsun Nuh'a. Gerçekten biz, ihsanda bulunanları böyle ödüllendiririz. Şüphesiz o, bizim Mümin olan kullarımızdandı." (Sâffat/79-81).

[30]- Tevbe/104.

[31]- Bkz. sayfa 94’de yer alan 7. numaralı dipnota.

[32]- Maun/5.

[33]- Nahl/128.

[34]- Yani insan, mümin kardeşiyle ilişkisini, devamlı hüsn-i zan üzerine kurmalıdır. Bu iş, ferdi pilanda insanın bazen zarar görmesine sebep olsa bile müminler arasındaki muhabbet bağının kopmasını önlediği için riayet edilmelidir.

[35]- A'raf/128.

[36]- Hucurat/12.

[37]- Muddessir/4.

[38]- Nahl/69.

[39]- Âl-i İmran/190-194.

[40]- Yani: "Kulların yerine Allah bana yeter. Yeter O bana, ve O ne güzel vekildir."

[41]- Al-i İmran/190-194.

[42]- Hıtta kapısı, Hz.Musa zamanında Beni İsrail'in o kapıdan geçmeye emrolunduğu bir kapı idi. O kapıdan geçen kurtuluşa erdi.

[43]- Çünkü yaratılış gayesiz olmaz; yaratılışın gayesi ise insan-i kâmildir. Ancak onunla insanlara ilahi hüccet tamamlanmış olur.

[44]- Rabbimizin selamı bize olsun.

[45]- Hisal ve Mevaiz kitabındaki tabir daha açıktır; o kitaplarda şöyle nakledilmiştir: "Hırsızdan korkarak parayı, kesenin içerisine bırakıp arkasına bağlar ve böylece onunla namaz kılarsa sakıncası olmaz."

[46]- Allah'ın adıyle. Allah'ım, zorluğu benden uzaklaştır ve taşlanan şeytandan bana sığınak ver.

[47]- Nimetini temiz ve helal rızk olarak verdiğin gibi bu konuda bana yardımcı ol.

[48]- Allah'ım, bana helal rızk ver ve haramdan uzaklaştır beni.

[49]- Allah'ın adıyle. Allah'ım, beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden kıl.

[50]- Şehadet ederim ki Allah'tan başka bir ilah yoktur, tektir, ortağı yoktur. Ve yine şehadet ederim ki şüphesiz Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ın salat ve selamı ona ve Ehl-i Beyt'ine olsun.

[51]- Maaric/23.

[52]- Hisal ve Mevaiz kitabında: "elinizi göğe doğru kaldırıp dua edin ve duada gayret gösterin" diye nakledilmiştir.

[53]- Zariyat/22.

[54]- Bunları namaz kılarken Allah Teala'dan istemenin önemi şundan kaynaklanıyor ki, Bunları Allah Teala'dan istemek insanın ahiret nimetlerine yöneldiğini gösterir.

Bir kimse, dünya hayatına kalbı bağlılığı azalırsa, Allah'tan, onu ahiret azabından kurtarmasını ve cennet nimetlerine eriştirmesini isterse Allah'a yönelmesi kolaylaşır ve böyle birinin namazı kabul olur.

Ama insan genelde dünya nimet ve zevklerine bağlılığı yüzünden gerçek anlamda ahiret nimetlerine önem vermemekte ve Allah'a yönelememektedir.

[55]- İkinci ve üçüncü kısım: Mevaiz-ül Adediyye kitabında şöyle nakledilmiştir: "Kim bizi kalbiyle sever, diliyle de yardımda bulunur, ama savaşta bizimle beraber düşmana karşı savaşmazsa, bir derece aşağıda olur. Kim bizi kalbiyle sever, ama eli ve diliyle yardımcı olmazsa, iki derece aşağıda olur." Bu rivayet daha doğrudur. Büyük bir ihtimalle yukarıdaki metinde bir yanlışlık vardır.

[56]- Yüce Rabbim pâk ve münezzehtir.

[57]- Ahzab/56.

[58]- Biz de buna şehadet edenlerdeniz.

[59]- Bakara/131.

[60]- Şehadet ediyorum ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Tektir, ortağı yoktur. Gerçekten Muhammed O'nun kulu ve elçisidir ve şüphesiz kıyamet gelmektedir, onda şüphe yoktur. Gerçekten Allah kabirlerde olanları diriltecektir.

[61]- Bu hadise, fıkıh ve fetva açısından amel edilmez. Zira diğer hadisleri de nazara alan müçtehidlerin görüşüne göre, selamdan önce çıkan hades namazı batıl eder.

[62]- Bu hadis Mevaiz ve Hisal kitablarında şöyle nakledilmiştir: "Allah'a, O'nun evine yaya gitmek kadar daha meşakkatli bir ibadet yapılmamıştır."

[63]- İnsanları deve beslemeye teşvik etmek için söylenmiştir. Çünkü o zamanlar deve, diğer hayvanlardan daha yararlı idi, insanlar onun etinden, sütünden, tüyünden, taşıma gücünden faydalanırlardı.

[64]- Zemzem suyu hacılara verildiği için ona nebiz-i sikaye denmiştir. Daha sonra acılığı bu şekilde giderilen her suya nebiz-i sikaye denildi. İçine üzüm konan bu tür su, çok kaldığında bir çeşit şaraba dönüşüp sarhoş edici olurdu.

Bazı kimseler bunun önceki ve sonraki halini göz önünde bulundurmadan nebiz içmek helaldir, diyorlardı. Nitekim bu yanlışlık, Ehl-i sünnet fıkhının bazı kollarına sirayet etmiştir ve günümüzde de bunun helal olduğunu sanmaktadırlar.

[65]- Allah'ın adıyla. Hz. İbrahim'in ve Hz. Muhammed'in dini ve Allah'ın itaatını farz kıldığı kimsenin velayetiyle Allah için sağ yanım üzerine yatıyorum. Allah'ın dilediği her şey olur, dilemediği hiçbir şey de olmaz.

[66]- Ben, kendimi, ailemi, dinimi, malımı, çocuklarımı, amelimin akıbetini, Rabbimin bana lütufta bulunduğu ve beni kendisiyle rızıklandırdığı şeyleri; zehiri öldürücü olan ve olmayan haşarelerin, cin ve insanların,

Allah'ın yeryüzünde üretip-bitirdiği, gökten inen ve göğe çıkan ve Allah'ın, perçeminden yakalayıp - denetlediği her canlı varlığın şerrinden koruması için; O'nun izzetine, azamatine,

ceberutuna, saltanatına, rahmetine, ra'fetine, bağışına, kuvvetine, gücüne birlik ve tekliğine, erkânına, (kıyamet günü insanları bir araya) toplamasına, Resulullah'a ve dilediği her şeye olan gücüne havale ediyorum.

[67]- Zümer/56.

[68]- Bunu bizim için boyun eğdiren (Allah) ne yücedir, yoksa biz bunu (kendi hizmetimize) yanaştıramazdık. Ve biz elbette, Rabbimize döneceğiz. (Zuhruf/12-14).

[69]- Allah'ım, yolculukta bizimle birlikte olan, bineğin sırtında bizi taşıyan, aile, mal ve evladımıza vekil olan sensin.

[70]- Allah'ım, bizi mübarek bir yerde yerleştir. Sen en hayırlı yer verensin.

[71]- Şehadet ediyorum ki Allah'tan başka bir ilah yoktur, tektir, ortağı yoktur. Ve şüphesiz Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ım, zararlı alış-verişten, yalan yere and içmekten ve günahın azabından sana sığınırım.

[72]- Enfal/11.

[73]- Meryem/25.

[74]- Mevaiz kitabında da şöyle geçiyor: “Peygember'e çok salavat getirin, sonra Allah'ın fazl ve ihsanından talep edin; elbette ki Allah kendi lütfundan ihtiyacınızı giderir.”

[75]- Allah’ım, bu kadını senin emrinle kendime helal bildim ve senin emanetin olarak kabullendim. Bu kadından bana bir evlat verilmesini takdir etmişsen, onu noksansız bir erkek çocuğu kıl ve şeytanı o çocukta ortak ve pay sahibi kılma.

---

Hz.Ali(a.s)'ın Hayatıyla İlgili Sorular ve Cevaplar

S. 1- Hz. Ali (a.s)’ın meşhur lakabı nedir?

C. 1- “Emir'ul- Müminin.”

S. 2- Hz. Ali (a.s)’ın künyesi nedir?

C. 2- “Ebu'l Hasan.”

S. 3- Hz. Ali (a.s)’ın anne ve babasının adı nedir?

C. 3- Babasının adı Ebu Talib, annesinin adı ise Esed kızı Fatıma'dır.

S. 4- Hz. Ali (a.s) ne zaman ve nerede doğdu?

C. 4- Hz. Ali (a.s), Resulullah (s.a.a)'in bisetinden on yıl önce Recep ayının on üçüncü günü Ka'be'nin içerisinde dünyaya geldi.

S. 5- Hz. Ali (a.s)’ın mübarek ismini kim seçti?

C. 5- Hz. Ali (a.s)’ın annesi Esed kızı Fatıma şöyle buyuruyor: Ka'be'den çıkmak isteğimde bir hatif (melek) şöyle dedi: “Ey Fatıma! Bu bebeğin ismini Ali koy. Çünkü Aliyy'ul- A'la (yücelerin yücesi) olan Allah Teala buyuruyor ki;

“Ben onun ismini kendi ismimden aldım, edebimle onu edeplendirdim, en derin bilgimi ona öğrettim. O putları benim evimde (Ka'be'de) kıracaktır, evimin üzerinde ezan okuyacaktır,

beni takdis ve temcit edecektir (büyültüp ululayacaktır); onu sevene ve onun emrine uyana ne mutlu; ona karşı düşmanlık yapan ve onun emrinden çıkana ise yazıklar olsun” [1]

S. 6- Hz. Ali’ye neden “Emir’ul- Muminin” diyorlar?

C. 6- Bu konuda bazıları şöyle demişlerdir:

a) Hz. Ali (a.s), karşısına çıkana galip olduğundan dolayı bu lâkap ona verilmiştir.

b) Hz. Ali (a.s)'ın cennetteki Peygamberlerin makamına ulaşan yüce makamından dolayı, bu lâkap ona verilmiştir.

c) Ka'be'nin putlarını yok ettiğinde, Hz. Peygamber'in omzuna çıkıp onları kırdığından dolayı bu lâkap ona verilmiştir.

d) Hz. Peygamber'den sonra, ilim ve bilgi açısından herkesten yüksekte olduğundan dolayı bu makam ona verilmiştir.

S. 7- Neden Hz. Ali (a.s)'ın ismi Kur'ân'da açıkça zikredilmemiştir?

C. 7- Bir kaç nedenlerden dolayı Hz. Ali (a.s)'ın ismi Kur'ân'da açıkça zikredilmemiştir:

a) Hz. Ali (a.s)'ın velayet meselesi, bir imtihan vesilesidir, insanlar o vesileyle imtihan ediliyorlar. Bu sözün delili, Ankebut suresinin evvelindeki şu ayettir: "İnsanlar,

(yalnızca) iman ettik diyerek sınanmadan bırakılıvereceklerini mi sandılar?"[2] Şia ve Ehl-i Sünnet alim ve müfessirlerinin nakline göre bu ayetten maksat, Müslümanların Hz. Ali (a.s)'ın velayetiyle sınanmasıdır.

b) Hz. Ali (a.s)'ın ismi Kur'ân'da açıkça geçseydi de yine insanlar makam ve dünya sevgisinden dolayı ona muhalefet edeceklerdi. Nitekim Kur'ân'ın bazı ayetine muhalefet etmişlerdir.

c) Kur'ân'ın hükümleri geneldir, detayı Peygamber-i Ekrem vesilesiyle açıklanmıştır. Bir kaç ayette velayet ve imametten de söz edilmiştir, Hz. Peygamber (s.a.a) de onları halka açıklayıp iletmiştir.[3]

S. 8- Hz. Ali (a.s) kaç yaşında Hz. Hz. Peygamber (s.a.a)'e iman etti?

C. 8- On yaşında.

S. 9- İslam ve Resulullah (s.a.a)'i fedakarca savunan ilk Müslüman kimdi?

C. 9- Hz. Ali bin Ebi Talib (a.s) idi.

S. 10- Hz. Ali (a.s)'ın, Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra yaptığı ilk iş ne idi?

C. 10- Hz. Ali (a.s), Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra Kur'ân'ı toplamak, onu tanzim etmek, tenzil, te'vil, nasih ve mensubunu belirlemekle meşgul olmak idi.

S. 11- Hz. Ali'ye neden “Ebu Turab” diyorlar?

C. 11- Hz. Ali (a.s) genellikle toprağın üzerinde oturduklarından dolayı, “Ebu Turap” makamıyla meşhur olmuştur.[4]

S. 12- “Zahir” (Galip) kimin lakabıdır ve bu lakabı neden ona verilmiştir?

C. 12- “Zahir” destekçi, yardımcı, galip olan manalarına geliyor. Bunun Hz. Ali'ye lâkap olmasının sebebi şudur ki, Ebu Talib, Hz. Ali (a.s)’ın birisiyle güreştiğinde onu yıktığını ve ona galip olduğunu görünce; “Zahere Ali” yani Ali galip oldu diyordu, bu yüzden Hz. Aliye “Zahir” dediler.[5]

S. 13- Hz. Ali (a.s) sporlardan hangisini daha çok severdi?

C. 13- Güreş sporunu daha çok seviyordu.

S. 14- Hz. Ali (a.s) kaç yaşından itibaren güreş yapıyordu?

C. 14- On yaşından.

S. 15- Hz. Ali (a.s),”Eğer işlerde eşraf sınıfını halkın diğer sınıflarına tercih etsen, işlerin ilerlemesi için daha uygun olur” diyen bir grup dostlarına cevap olarak ne buyurdular?

C. 15- Şöyle buyurdular: “Dost toplamak için elimin altındaki insanlara zulüm etmemi mi emrediyorsunuz? Allah'a an dolsun ki, yaşadığım müddetçe bu işi yapmayacağım.

Eğer bu mal kendi malım da olsaydı onu eşit olarak bölecektim; oysa ki bu mal Allah'ın malıdır (onu eşit olarak bölmek daha gereklidir).” [6]

S. 16- İslam'da ilk şükür secdesi yapan kimdir ve bunu nerede yaptı?

C. 16- İslam'da ilk şükür secdesi yapan Hz. Ali'dir. Hz. Peygamber'in yatağında yattığı o çok tehlikeli geceyi başarıyla sona erdirip İlahi imtihandan başı dik olarak çıktığından dolayı şükür secdesi yapmıştır.

S. 17- Cennete ilk girecek olan kimse kimdir, niçin?

C. 17- Cennete ilk girecek olan Hz. Ali'dir. Zira Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Ya Ali! Cennete ilk girecek olan şahıs sensin.”

Hz. Ali (a.s); “Hatta sizden de mi önce?” dediğinde Resulullah (s.a.a); “Evet; çünkü sen dünyada benim sancaktarımdın, ahrette de sen benim sancaktarımsın; sancaktar daima öndedir” buyurdular.[7]

S. 18- Beraat suresi ve Resulullah'ın bildirisi nerede okundu ve bunları okuyan şahıs kimdi?

C. 18- Hz. Ali (a.s) bunları kurban bayramı günü Mekke-i Muazzama'da okudu.

S. 19- Hz. Ali (a.s) neden cennet ve cehennemi bölen olarak adlanmıştır?

C. 19- Hz. Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: “Çünkü Hz. Ali (a.s)'ın sevgisi ve dostluğu imandır, ona buğz ve düşmanlık ise küfürdür. Bundan dolayı O Hazretin gerçek dostları cennete, düşmanları ise cehenneme gireceklerdir. O'na “Kasim’un- nari ve'l cenneti” (Cennet ve cehennemi bölen) denilmesi, işte bu sebepten dolayıdır.” [8]

S. 20- İmamlarımız arasında açıkça göze çarpan iki sünnet nedir?

C. 20- Bütün İmamlarımızın arasında açıkça göze çarpan iki sünnet şunlardır:

a) İbadet, Allah korkusu ve takva; Allah, kıyamet, cennet ve cehennemi görürcesine Allah korkusundan ağlayıp titriyorlardı.

b) Mahrum, muhtaç ve mustaz'aflarla dert ortağı olup mümkün olduğu kadar onlara yardımda bulunuyorlardı.

S. 21- Hz. Ali (a.s)’ın muhalifleriyle Hz. Peygamber (s.a.a)'in muhalifleri arasındaki farklılık ne idi?

C. 21- Hz. Peygamber'in muhalifleri tevhidin esasını açıkça inkar eden bir grup kafir ve puta tapanlardı. Ama Hz. Ali (a.s)’ın muhalifleri zahirde İslami sloganlar atan, ama gerçek amel ve hedefleri İslam'ın zıddına olan bir takım Müslümanlardı.[9]

S. 22- Hz. Ali (a.s) kaç yıl hilafetten uzaklaştı?

C. 22- Yirmi beş yıl.

S. 23- Hz. Ali (a.s)’ın hilafet dönemi kaç yıl sürdü?

C. 23- Dört yıl dokuz ay; yani hicretin 36. yılından 40. yılına kadar.

S. 24- Hz. Ali (a.s)’ın hükümetinin hedefleri ne idi?

C. 24- Hz. Ali (a.s)’ın hükümetinin hedeflerini iki kelimede özetlemek mümkündür: Her çeşit zulmü yok etmek ve yeryüzünde adaleti hakim kılmak. Diğer bir ibareyle; Zalimlere karşı mücadele vermek ve mazlumları savunmak.

S. 25- Hz. Ali (a.s)’ın hilafeti döneminde, kaç dahili savaş baş gösterdi?

C. 25- Hz. Ali (a.s)’ın hilafeti döneminde, iç savaş olan üç büyük savaş vuku buldu:

1) Nakisin tarafından başlatılan Cemel savaşı.

2) Kasitin tarafından başlatılan Sıffin savaşı.

3) Marikin tarafından başlatılan Nehrevan savaşı.

S. 26- Hz. Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra, kaç grup Hz. Ali'yle savaştı ve onlar kimlerdi?

C. 26- Hz. Hz. Peygamber (s.a.a), Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştu: “Benden sonra üç grupla savaşacaksın:

a) Nakisin; yani ahitlerini bozanlar.

b) Kasitin; yani isyan eden zalimler.

c) Marikin; yani kanun ve şer'i olan hükümetin emrinden çıkıp onun aleyhine kıyam eden asiler (Havariç).

S. 27- Hz. Ali (a.s)’ın zamanındaki iç savaşların asıl hedefleri ne idi?

C. 27- Bu ocaklar söndüren üç savaşın asıl hedefleri, çeşitli bahanelerle, adalet esası üzerine kurulan adil hükümeti yıkmak ve istedikleri hükümeti başa geçirmekti. Ama Hz. Ali (a.s) bütün düşmanların karşısında durup taviz vermedi ve onların çirkin hedeflerine teslim olmadı.

S. 28- Sıffin savaşının çıkmasına sebep ne idi?

C. 28- Muaviye'nin, Emir’ul- Muminin Hz. Ali (a.s) karşısındaki diktatörlüğü ve çeşitli şehirlere saldırıda bulunması, O hazretin halkı Muaviye'nin aleyhine seferber etmesine sebep oldu. Bu karardan sonra Sıffin savaşı vuku bulmuş oldu.

S. 29- Sıffin savaşı hangi tarihte başladı ve ne kadar sürdü?

C. 29- Sıffin savaşı Hicretin 36. yılı Şevval ayının beşinde başladı, doğurduğu neticelerle birlikte on sekiz ay sürdü.

S. 30- Cemel savaşı nerede başladı ve bu savaşta muhaliflerin önderi kimdi?

C. 30- Cemel Savaşı Basra'da vuku buldu. Bu savaşta Aişe bir deveye binip halkı Hz. Ali'ye karşı savaşmak için tahrik ediyor ve muhaliflere önderlik yapıyordu.

S. 31- Havariç kimlerdi ve onların sloganları ne idi?

C. 31- Havariç zahirde abid ve zahid görünen ve alınları çok secdeden dolayı nasır bağlayan bir grup saf ve ahmak kimselerdi. Bu ahmaklıklarından dolayı ne yaptıklarının farkında değillerdi.

Onların sloganları İslami idi; ama amelleri İslam'ın aleyhine idi. Hz. Ali onların hakkında şöyle buyurmuştur: “Bunlar hakkı, batılın karanlığında arıyorlar.” Havaric'in sloganı şu idi “La hukme illa lillah” (Hüküm ancak Allah'ındır).

Bunlar Hz. Ali (a.s) ve Muaviye'nin batıl üzere oldukları ve hükmün sadece Allah'a mahsus olduğu inancında idiler. [10]

S. 32- Hz. Ali (a.s)’ın zırhının (savaş elbisesinin), neden sadece ön kısmı vardı?

C. 32- Hz. Ali (a.s) bunun nedeni hakkında şöyle buyurmuştur: “Ben kesinlikle düşmana sırt çevirmeyeceğimden dolayı zırhın arka kısmının olmasına ihtiyacım yoktur.”

Osman bin Huneyf'e yazdıkları mektupta da şöyle buyurmuştur: “Eğer bütün Arap birbirlerine destek olarak benimle savaşmaya kalkışsalar, ben yine onlardan yüz çevirmem.” [11]

S. 33- “Kaşif'ul- kerbi an vech-i Resulillah” (Resulullah'ın yüzünden gamı gideren) kimin lakabı idi?

C. 33 Hz. Ali (a.s)’ın lakabıdır. Çünkü bütün savaşlarda Hz. Ali (a.s), fedakar bir savaşçı idi, elini Zülfikar'a attığında Müslümanların muzaffer olması kesindi.

Düşmanlardan taraf Peygamber (s.a.a)'e bir gam ve üzüntü ulaştığında ve düşman ordusu onu öldürmeye yeltendiklerinde, Hz. Ali (a.s)’ın vücudu Hz. Peygamber (s.a.a)'in gam ve üzüntüsünün giderilmesine sebep oluyordu. Bu sebepten dolayı Hz. Ali'ye “Kaşif'ul- kerbi an vechi Resulullah (s.a.a)” diyorlardı.

S. 34- Hz. Ali (a.s) hangi savaşa katılmadı? Neden?

C. 34- Hz. Ali (a.s), Hz. Peygamber (s.a.a)'in emriyle Medine'de kalıp “Tebuk” savaşına katılamadı. Peygamber-i Ekrem (s.a.a) münafıkların, kendisinin gıyabında yeni kurulan İslami hükümeti devirmek için fırsat peşinde olduklarını çok iyi bildiğinden dolayı,

Hz. Ali (a.s)’ın Medine'de kalmasını istedi. Bu karar, komploculları çok rahatsız etti. Çünkü Hz. Ali (a.s)’ın gözetimiyle artık kendi planlarını uygulamaya muvaffak olamayacaklarını anlamış oldular.

S. 35- Leylet'ul Mebit nedir?

C. 35- “Leylet’ul- Mebit”, Hz. Peygamber'in rahatlıkla Mekke'yi terk etmesi ve düşmanların planlarının etkisiz hale gelmesi için Hz. Ali (a.s)’ın O hazretin yatağında yattığı geceye denir.

S. 36- Hz. Ali (a.s)’ın fedakarlığı hakkında nazil olan ayet nedir ve bu ayet ne zaman ve nerede nazil olmuştur?

C. 36- Hz. Ali (a.s), Hz. Resulullah (s.a.a)'in canının kurtulması için O Hazrettin yatağında yattıktan sonra, onun bu fedakarlığı hakkında şu ayet nazil oldu: “İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını arayıp kazanmak amacıyla nefsini satın alır (Kendini Allah'a feda eder, nefsini O'nun rızası karşısında Allah'a satar). Allah, kullarına karşı şefkatli olandır.” [12]

S. 37- Sözleri, Kur’ân ve Resulullah'ın buyruklarından aşağı, fakat diğer insanların sözlerinden çok yukarı olan kitabın ismi ne idi ve bu kitap kime aittir?

C. 37- Bu kitap, Hz. Ali (a.s)’ın sözlerini içeren “Nehc’ul- Belağa” kitabıdır. Bu eseri okumakla Hz. Ali (a.s)’ın sadece savaş kahramanı olmadığı, konuşma ve bilgi sahasında da eşsiz bir yiğit olduğu anlaşılmış oluyor.[13]

S. 38- Hz. Ali (a.s)’ın “Nehc’ul- Beleğe” kitabını kim toplamış ve ne zaman toplamıştır?

C. 38- Hitabe ve şairlikte asrının eşsiz alimi olan merhum Seyyid Razi, Hicretin dördüncü yüz yılının yarılarında Hz. Ali (a.s)'ın bazı hutbe ve mektuplarını seçip bu mecmuaya “Nehc’ul- Beleğe” ismi vermiştir.

S. 39- Nehc’ul- Belağa kitabı nasıl kitaptır?

C. 39- Nehc’ul- Belağa kitabı, Hz. Ali (a.s)’ın hutbe, mektup, öğüt ve kısa sözlerini içeren bir kitaptır. Arap dili edebiyatının en fasih ve beliğ metnidir. Hz. Ali bu hutbe, mektup ve kısa sözlerde insanın dünya ve ahreti için gerekli olan her şeyi açıklamıştır.

S. 40- İmam, ne gibi sıfatlara sahip olmalıdır?

C. 40- İmam’ın sahip olması gereken bazı sıfatlar şunlardır:

1- Masum olmalı.

2- Sabırlı ve tahammüllü olmalı.

3- Adaletli olmalı.

4- Şecaatli olmalı.

5- Nefsani isteklerine hakim olmalı.

6- Geçmişi iyi ve güzel olmalı.

7- Allah'ın kitabına uygun hüküm vermeli.

8- Halka nispet onların baba ve analarından daha şefkatli olmalı.

9- Yüce tedbiriyle toplumu idare edip onları geliştirmeli.

10- Halkın ihtiyaç duyduğu bütün dilleri bilip konuşabilmeli.

11- Zahit olmalı.

12- Halkın dedikodusu onu etkilememeli.

13- Sade bir yaşantısı olmalı.

14- Öncü olmalı.

15- Tarih felsefesini bilmeli.

16- Şikayetlere yetişmeli.

17- İhlaslı olmalı.

18- İslam'ın Menfaatini korumak için gayret etmeli.

19- Hukukta eşitliği sağlamalı.

20- Dünya siyasetlerini bilmeli

S. 41- Hz. Ali (a.s)'ın kaç yüzüğü vardı ve onlara ne gibi sözler yazılmıştı?

C. 41- Dört yüzüğü vardı:

1- Firuze yüzüğünün üzerine şöyle yazılmıştı: "Allah-u Hakk'ul- Mubin."

2- Demirden olan yüzüğünün kaşına da şöyle yazılmıştı: "El izzetu lillahi camian."

3- Akikten olan yüzüğünün üzerine de şöyle yazılmıştı: "Maşaallahu, La kuvvete illa billahi, Esteğfirullah."

Diğer bir yüzüğünün üzerine de şöyle yazılmıştı: "La ilahe illellah'ul melik'ul hakk'ul mubin."

S. 42- Hz. Ali (a.s)'ın kölesinin ismi ne idi?

C. 42- “Kamber” idi.

S. 43- Hz. Ali (a.s) nerede ve kimin darbesiyle başı kana boyandı?

C. 43- Hz. Ali (a.s), hicretin 40. yılında Ramazan ayının 19. günü sabah namazı kılarken insanların en şakisi olan İbn-i Mulcem-i Muradi eliyle Kufe camisinde başı kanına boyandı.

S. 44- Hz. Ali (a.s) hasta yatağında evlatlarına ne gibi şeyleri tavsiye etti?

C. 44- Şöyle buyurdular:

“Daima takvayla süslenin, dünya peşine gitmeyin, elinizden çıkan şeye eseflenmeyin, hakkı söyleyin, zalimlerle savaşın, mazlumlara yardımcı olun.”

İki ciğer paresi olan İmam Hasan ve İmam Hüseyin’e de şöyle buyurdular.

“Zalimin düşmanı, mazlumun yaveri olun, adaletle davranın, katilime bir darbeden fazla vurmayın; çünkü o bana sadece bir darbe vurmuştur.”

S. 45- Hz. Ali (a.s) nerede ve ne zaman şahadete erişti?

C. 45 Hz. Ali (a.s) Ramazan ayının yirmi birinci gecesinde, 63 yaşında iken Kufe'de şahadete erişti.

S. 46- Hz. Ali (a.s)’ın katilinin ismi nedir?

C. 46- Abdurrahman bin Mulcem-i Muradi.

S. 47- Hz. Ali (a.s)’ın hayatı kaç döneme ayrılır?

C. 47- Dört döneme ayrılır:

1) Çocukluk dönemi.

2) Hz. Peygamber (s.a.a)'le birlikte olduğu dönem.

3) Hilafet sisteminden uzaklaştığı dönem.

4) Hilafet dönemi.

S. 48- Hz. Ali, kaç yıl Hz. Peygamberle birlikte idi?

C. 48- Yirmi üç yıl civarında.

S. 49- Masum İmamlar arasında hangi İmam “Adalet sembolü” olarak meşhurdur?

C. 49- Hz. Ali bin Ebi Talib (a.s).

S. 50- Vefat ettiğinde Resulullah (s.a.a)'in kendi gömleğini ona kefen yaptığı, cenazesine namaz kıldığı ve kabir azabından rahatlaması için de kabrine girdiği şahısın ismi nedir?

C. 50- Hz. Ali (a.s)'ın değerli annesi Esed kızı Fatıma'dır.

S. 51- "Adiyat" suresi kimin hakkında ve nerede nazil olmuştur?

C. 51- Bazı rivayetlere göre "Adiyat" suresi, hicretin 6. yılında vuku bulan "Zat'us-Selasil" savaşında Hz. Ali (a.s) muzaffer olduğu için nazil olmuştur.[14]

S. 52- Hz. Ali (a.s) hangi savaşta tanınmayacak bir şekilde şiddetle yaralandı?

C. 52- Uhud savaşında.

S. 53- Hz. Ali (a.s)'ın meşhur kılıcının ismi nedir?

C. 53- Zülfikar.

S. 54- Hz. Ali (a.s)'ın kılıcına neden "Zülfikar" diyorlar?

C. 54- İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: "Sebebi şudur ki, o kılıcın ortasında omurga kemiklerine benzer bir çizgi vardı. Zülfikar; yani omurga sahibi. Zülfikar, Cebrail'in gökten getirdiği ve halkası gümüşten olan bir kılıçtı."

S. 55- Zülfikar nerede ve kimin vasıtasıyla Hz. Ali'ye verildi?

C. 55- Uhud savaşında, Hz. Peygamber (s.a.a)'in vasıtasıyla Hz. Ali'ye verildi.

S. 56- "La feta illa Ali, la seyfe illa Zülfikar" (Ali gibi genç, Zülfikar gibi kılıç yoktur) sözü nerede söylendi ve bunu söyleyen şahıs kimdi?

C. 56- Uhud savaşında Hz. Ali (a.s) tüm gücüyle Hz. Peygamber'i savunarak düşmanı yere serdiğinde orada bulunanlar, gökten bir hatifin (Cebrail'in) şöyle dediğini duydular: "La feta illa Ali, la Seyfe illa Zülfikar."

S. 57- Hangi savaşta Hz. Ali (a.s)'ın kılıcı kırıldı?

C. 57- Uhud savaşında.

S. 58- Cebrail ve Resulullah (s.a.a), Uhud savaşında Hz. Ali (a.s)'ın şahsiyeti hakkında ne söylediler?

C. 58- Uhud savaşında Cebrail Hz. Peygamber'e nazil olarak Hz. Ali (a.s)'ın

fedakarlığı hakkında şöyle dedi: “Ey Muhammed! Kardeşlik ve fedakarlığın manası işte budur.” Hz. Peygamber (s.a.a); “Ali bendendir ben de Ali'denim” buyurdu. Cebrail de: “Ben de sizinleyim” dedi.

S. 59- Allah'ın dergahına yakın ve meleklerin en büyüğü olan Cebrail ne zaman ve nerede Hz. Peygamber ve Hz. Ali gibi olmayı arzu etti?

C. 59- Uhud savaşında.

S. 60- Hz. Peygamber (s.a.a), Hz. Ali (a.s)'ın imanı hakkında ne buyurmuştur?

C. 60- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Eğer yer ve gökler, terazinin bir kefesinde, Ali’nin de imanı onun diğer kefesinde olursa, kesinlikle Ali’nin imanı ağır basar.”

S. 61- İslami irfanın temelini atan ilk şahıs kimdir?

C. 61- Hz. Ali (a.s)'dır. Çünkü Hz. Ali (a.s) Uveys-i Karani, Kumeyl bin Ziyad ve Meysem-i Temmar gibi zahid ve irfan ehli şahsiyetleri eğitmiştir.

S. 62- Nahiv ilminin kaideleri kimin emriyle ilk defa tanzim edildi?

C. 62- Hz. Ali (a.s)'ın emriyle.

S. 63- Farz iş nedir ve ondan daha farz olan nedir?

C. 63- Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor: “Günahlardan tövbe etmek farzdır, ama günahları terk etmek daha farzdır.”

S. 64- Şaşırılacak şey nedir ve ondan daha şaşırılacak olan nedir?

C. 64- Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “Günlerin dolaşmasında çok şaşırılacak şeyler vardır, ama halkın günlerin dolaşmasındaki gafleti onlardan daha şaşırtıcıdır.”

S. 65- Zor şey nedir ve ondan daha zor olan nedir?

C. 65- Yine Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor: “Musibetler karşısında sabretmek zordur, ama sabretmenin mükafatını kaybetmek daha zordur.”

S. 66- Yakın şey nedir ve ondan daha yakın olan nedir?

C. 66-Yine Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “Ümit edilen her şey yakındır, ama onlardan daha yakın olan ölümdür.” [15]

S. 67- Hz. Ali (a.s)’ın kaç eşi ve çocuğu vardı?

C. 67- Hz. Ali (a.s)’ın hanımı ve çocukları hakkında tarih ve rivayetler muhteliftir. Ama şeyh Mufid (r.a)'in “İrşad” kitabında dediğine göre; Hz. Ali (a.s)’ın hayatı döneminde (hür ve cariye olarak) yediden çok hanımı varmış, bu hanımlardan; on biri erkek ve on beşi kız olmak üzere yirmi altı çocuğu olmuştur.

S. 68- Hz. Ali (a.s)’ın yakın ashabı kimlerdi?

C. 68- Hz. Ali (a.s)’ın sevgisi ve itaati yolunda canlarından geçmeye hazır olan fedakar ve çok yakın ashabından bazıları şunlardır:

1- Malik Eşter-i Nehai.

2- Üveys-i Kareni.

3- Muhammed bir Ebubekr.

4- Hz. Ali (a.s)’ınözel kölesi olan Kanber.

5- Sehl bin Huneyf.

6- Meysem-i Temmar.

7- Kumeyl bin Ziyad.

8- Abdullah bin Abbas.

9- Reşid-i Hicri.

10- Sa'saa bin Savhan.

11- Ammar bin Yasır.

12- Hucr bir Adi.

13- Kays bin Sa'd.

14- Adiy bin Hatem.

15- Zeyd bin Savhan.[16]

S. 69- Hz. Ali (a.s)’ın imamet suresi kaç yıldı?

C. 69- Otuz yıl idi.

S. 70- “Şia” sözcüğünün manası nedir ve Resulullah'ın vefatından sonra kimlere Şii denildi?

C. 70- Şia, yani takipçi, taraftar, uyan...demektir. Hz. Ali (a.s)'ın, Hz. Peygamber'den sonra O'nun halifesi olduğuna inananlara Şia denir.

S. 71- Acaba Kur'ân'da Şia kelimesi geçmiş midir, geçmişse hangi surede geçmiştir? Bir örnek zikrediniz.

C. 71- Kur'ân'ın bir kaç yerinde "Şia" kelimesi geçmiştir. Örneğin: Allah Teala Saffat suresinin 83. ayetinde şöyle buyuruyor: "Ve inne min şiatihi le İbrahim" (İbrahim de onun -Nuh'un- şialarındandı).

S. 72- Şiiler ne zamandan itibaren ve nasıl teşekkül buldular?

C. 72- Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber tarafından hilafet makamına atandığına inanan ve onu bu makama herkesten daha layık gören Peygamber'in bir grup vefalı ashabı, bu inanç üzere baki kaldı ve böylece Şiiler yavaş-yavaş teşekkül bulmuş oldular.

S. 73-Acaba hadislerde On İki imama değinilmiş midir?

C. 73- Evet hadislerde on iki İmama değinilmiştir: Örnek olarak iki rivayete işaret ediyoruz:

1- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Benim halifelerim on iki kişidir."

2- Bir gün Resulullah (s.a.a) İmam Hüseyin'e bakarak şöyle buyurdular: "Bu İmamdır, İmam'ın oğludur, İmam'ın kardeşidir ve dokuz İmamın babasıdır."

S. 74- Hz. Adem'in ilmine, Hz. Nuh'un takvasına, Hz. İbrahim'in sabrına, Hz. Musa'nın azametine ve Hz. İsa'nın ibadetine bakmak isteyen, kime bakmalıdır?

C. 74- Peygamber-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Adem (a.s)'ın ilmine, Nuh (a.s)'ın takvasına, İbrahim (a.s)'ın sabrına, Musa (a.s)'ın azametine ve İsa (a.s)'ın ibadetine bakmak isteyen, Ali bin Ebi Talib'e baksın."

S. 75- Hz. Ali (a.s)'ın kabri kaç yıl gizli kaldı?

C. 75- Yüz otuz yıl gizli kaldı.

S. 76- Hz. Ali (a.s)'ın kabri ne zaman ve nasıl aşikar oldu?

C. 76- Harun Raşid'in hilafeti döneminde bir hadise Hz. Ali (a.s)'ın kabrinin bulunmasına sebep oldu. Hadise şöyledir: Bir gün Harun Raşid ve arkadaşları av avlanmak için Kufe'nin çöllerine gidiyorlar,

bir kaç ceylanın orada bulunan bir tepeye sığındığını ve av köpeklerinin ise geri döndüklerini görüyorlar. Harun Raşid, Abdullah ismindeki bir şahısa şöyle diyor:

“Acele et o tepeyi araştır,

galiba orası kutsal bir yerdir.” Orayı araştırdıkları sırada Beni Esed kabilesinden olan yaşlı bir kişiyle karşılaşıyorlar. Harun Raşid’in yanına getirdiklerinde şöyle diyor:

“Babam babasından, Hz. Ali (a.s)’ın kabrinin o tepede olduğunu nakletmiştir; Allah Teala orayı emniyetli bir harem kılmıştır.”

Harun bunu duyunca su isteyip abdest alıyor, o tepenin yanına gidip orada namaz kılıyor, kendisini o toprağın üzerine atarak ağlıyor. Böylece Hz. Ali (a.s)’ın kabri 130 yıl gizli kaldıktan sonra bulunmuş oluyor.[17]

S. 77- Neden Hz. Ali (a.s)’ın kabri bir müddet gizli kaldı?

C. 77- Bunun sebebi, O Hazretin çok kinli düşmanlarının olmasından dolayıdır; özellikle Beni Ümeyye ve Havariç O Hazrete çok katı düşman idiler, eğer O’nun kabrinin nerede olduğunu bilmiş olsalardı, kabri yarıp O Hazretin naşına saygısızlık yapmış olabilirlerdi.[18]

S. 78- Hz. Ali (a.s)’ın kabri nerededir?

C. 78- Necef-i Eşref'tedir.

---

[1] - Ali Kist?, s. 6; Fazlullah Kompani.

[2] - Ankebut/2.

[3] - Ali Kist, s. 329. Hz. Ali (a.s)’ın Kur’ân'da isminin geçtiğini delillerle isbat edenler olmuştur. Örneğin Meryem suresinin 50. Ayetinde geçmiştir diyorlar. Ayet şöyledir; "Ve cealna lisane sıdkın Aliyyen.”

[4] - Aslında bu lakabı Hz. Peygamber ona vermiştir. Hz. Ali savaşlardan birinden döndüğünde yorgunluğundan dolayı toprağın üzerinde uyudu. Gelip bu durumu gören Resulullah (s.a.a) iltifat olsun diye, "Kum ya eba Turab" (kalk ey toprağın babası) buyurdular. Bundan dolayı bu lâkapla meşhur oldu.

[5] - Dastanha-ı Şenideni ez Çehardeh Masum (a.s).

[6] - A. K.

[7] - İlel’uş- Şerayi, .1, s. 205.

[8] - A.K., s. 193.

[9] - Seyri Der Sire-i Eimme-i Ethar, M. Mutahhari.

[10] - Ali Kist?, s. 195; Fazlullah-i Kompani.

[11] - Nehc’ul- Belağa, 45. mektup, Osman bin Huneyf’e mektubu.

[12] - Bakara/207.

[13] - Çehardeh Ahter-i Tabnak, s. 68, Bircendi.

[14] - Mecma'ul- Beyan, c. 10, s. 528.

[15] - Ali Kist? s. 267; Fazlullah Kompani.

[16] - Ali Kist? s. 405.

[17] - Dastanha-i Şenideni ez Çehardeh Masum (a.s), s. 56.

[18] - Destanha-i Şenideni ez Çehardeh Masum.